

بہ نام خدا

سندھ شہیدان امنیت خداتو تحذیر ۱۴۱۱-۱۴۰۲

سی ویکم فروردین ماه سال ۱۴۰۲

عنوان مستند:	سند ملی امنیت غذا و تغذیه ۱۴۰۲-۱۴۱۱
نوع مستند:	سند ملی سیاست‌های اجرایی و تدابیر فرابخشی و بخشی
هدف از تهیه مستند:	تلفیق و تجمیع اسناد موجود در حیطه امنیت غذا و تغذیه، ایمنی و سلامت غذا
سفارش‌دهنده:	رئیس جمهور محترم و رئیس شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
مخاطبان:	اعضای محترم شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
تحت نظارت:	وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دبیر شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
تهیه‌کننده:	دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
هماهنگ‌کننده:	گروه هماهنگی سیاست‌های امنیت غذا و تغذیه دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
مشارکت‌کنندگان:	دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی دبیرخانه ستاد توسعه زیست فناوری معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست جمهوری دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی (کارگروه تخصصی امنیت غذا و تغذیه) وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (سازمان غذا و دارو، معاونت‌های درمان، توسعه مدیریت، منابع و برنامه‌ریزی، بهداشت، معاونت تحقیقات و فناوری، دفتر طب ایرانی و مکمل، اداره کل امور خیرین و موسسات خیریه سلامت) وزارت جهاد کشاورزی وزارت کشور وزارت نیرو وزارت علوم، تحقیقات و فناوری / موسسه پژوهشی علوم و صنایع غذایی وزارت صنعت، معدن و تجارت (دفتر صنایع غذا و دارو) وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (معاونت رفاه اجتماعی) وزارت آموزش و پرورش وزارت ورزش و جوانان سازمان ملی استاندارد ایران سازمان حفاظت محیط زیست کشور سازمان دامپزشکی کشور سازمان پدافند غیرعامل کشور

فرهنگستان علوم پزشکی ج.ا. ایران انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور موسسه ملی تحقیقات سلامت ج.ا. ایران کمیته امداد امام خمینی(ره)	
سایر همکاران	مدیران، مشاوران و کارشناسان دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
توصیف مستند:	سند ملی امنیت غذا و تغذیه ۱۴۱۱-۱۴۰۲ با تعیین سیاست‌ها، اهداف کلان و راهبردها در ابعاد فراهمی، دسترسی، مصرف، سلامت و ایمنی غذا و آب، ثبات و پایداری و ایجاد ارتباطات نظام مند با سایر حوزه‌های ذیربط و با مشارکت کلیه دستگاه‌های اجرایی تنظیم شده است.
اقدامات لازم:	بررسی، اصلاح و تصویب سند در کمیسیون دائمی و شورای عالی سلامت و امنیت غذایی
سطح دسترسی:	پیش‌نویس غیرقابل استناد
مشخصات ظاهری:	دارای متن.
کلیدواژه:	امنیت ملی، حکمرانی غذا، امنیت غذایی، امنیت تغذیه‌ای، ایمنی و سلامت غذا و آب، فراهمی، دسترسی، ثبات و پایداری، مصرف، دانش‌بنیان
تاریخ تنظیم:	فروردین ۱۴۰۲
شناسه اثر:	MOH-SCHFS-FSEG-00-1402
تماس برای	دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، ساختمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، بلوک C، طبقه ۱۴. تلفن تماس: ۸۱۴۵۲۹۷۰
جزئیات بیشتر:	

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

مقدمه	۷
وضعیت موجود امنیت غذا و تغذیه در جهان و ایران:	۱۰
ارکان سند	۱۴
الف: چشم انداز ۱۴۱۱	۱۴
ب: رسالت و مأموریت	۱۴
اهداف کلان سند	۲۰
۱. حیطه فراهمی	۲۱
اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)	۲۱
راهبردها	۲۲
اقدامات کلی	۲۴
نشانگرهای کلیدی عملکرد	۳۴
۲. حیطه دسترسی	۳۶
اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)	۳۶
راهبردها	۳۶
اقدامات کلی	۳۸
نشانگرهای کلیدی عملکرد	۴۰
۳. حیطه مصرف و سلامت تغذیه‌ای	۴۲
اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)	۴۲
راهبردها	۴۳
اقدامات کلی	۴۴
نشانگرهای کلیدی عملکرد	۴۶
۴. حیطه سلامت، ایمنی و کیفیت غذا در کل زنجیره غذایی	۴۷
اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)	۴۷
راهبردها	۴۸

۴۹.....	اقدامات کلی
۵۴.....	نشانگرهای کلیدی عملکرد
۵۵	۵. حیطه سلامت آب آشامیدنی
۵۵	اهداف کلی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)
۵۵	راهبردها
۵۵	اقدامات کلی
۵۶.....	نشانگرهای کلیدی عملکرد
۵۷	۶. حیطه تاب آوری (ثبات و پایداری)
۵۷	اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)
۵۷	راهبردها
۵۹.....	اقدامات کلی
۶۳	نشانگرهای کلیدی عملکرد
۶۵.....	منابع
۷۵	پیوست ۱: تعاریف
۷۵	در حوزه امنیت غذایی :
۷۷	در حوزه مصرف و سلامت تغذیه‌ای:
۷۸	در حوزه ایمنی و سلامت غذا
۸۱.....	در حوزه پدافند غیرعامل:
۸۴	متن مصوبه پیشنهادی برای اجرایی شدن سند ملی:

پیوست ۲: سند ملی دانش بنیان امنیت غذایی - شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت جهاد کشاورزی

پیوست ۳: سند راهبردی سیستم مدیریت یکپارچه غذا - سازمان ملی استاندارد ایران

پیوست ۴: سند جامع مدیریت زنجیره تامین سلامت و اصالت غذا - سازمان غذا و دارو

پیوست ۵: سند ملی تغذیه و امنیت غذایی - معاونت بهداشت، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

پیوست ۶: اسناد سازمان پدافند غیرعامل در حوزه‌های زیستی و مرتبط با امنیت غذایی

پیوست ۷: سند امنیت غذایی وزارت کشور

مقدمه

از آنچه خدا روزی حلال و طیب شما قرار داده تناول کنید و شکر نعمت خدا به جای آرید اگر حقیقتاً خدا را می‌پرستید (قرآن کریم، سوره نحل، آیه ۱۱۴).

ما که می‌خواهیم با ابرقدرت‌ها و زورگوها و چپاولگرهای دنیا سینه‌به‌سینه شویم و با آن‌ها مقابله کنیم، باید اساسی‌ترین و اصلی‌ترین نیاز مردم و کشور، یعنی امر تغذیه را به نقطه اطمینان‌بخشی برسانیم، و این جز با توجه به روستاها امکان‌پذیر نیست. ... پایه اول خودکفایی، خودکفایی در امور تغذیه مردم است. ... امنیت غذایی برای کشور ما خیلی مهم است. ... وقتی که در کشاورزی توانستیم با به‌کارگیری دانش، پیشرفت‌ها را به وجود بیاوریم و تحول جدی ایجاد بکنیم؛ اولاً امنیت غذایی کشور حاصل می‌شود، ثانیاً درآمد کشاورزان افزایش پیدا کند؛ اگر کشاورزی ما دانش‌بنیان شد، مشکل کمبود آب هم حل خواهد شد. حتماً بایستی به امنیت غذایی کامل و به خودکفائی لازم دست پیدا کنیم. (مقام معظم رهبری مدظله العالی)

امنیت غذایی زیربنای امنیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و از وجوه مهم امنیت ملی کشور است و زمانی تحقق می‌یابد که همه مردم همواره به غذای کافی، سالم و مغذی برای برخورداری از یک زندگی سالم و فعال دسترسی داشته باشند. تامین، ایمنی و امنیت غذایی از منظر ارزش‌های بنیادین، از مهم‌ترین حقوق فرد و جامعه محسوب می‌شود. سند ملی امنیت غذایی، با توجه به نقش امنیت غذایی در تحکیم امنیت ملی، حکمرانی غذایی متکی به یکپارچگی زمین-غذا-محیط زیست، و ارتقاء سلامت مردم و با استناد به بند الف ماده ۷ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، منطبق بر رویکرد جامع‌نگر و دانش‌بنیان، با بهره‌گیری از تجربیات ملی و بین‌المللی، با مشارکت همه دستگاه‌های مرتبط و تشکلهای غیر دولتی، در کشور، تدوین و تصویب و به مدت ده سال (۱۴۱۱-۱۴۰۲) اعتبار دارد.

براساس بند ۱ اصل ۱۱۰، بند ۱۲ اصل ۳، اصل ۴۳ قانون اساسی، بند ۶ سیاست‌های کلی سلامت، بند ۶ سیاست‌های کلی جمعیت، بند ۷ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی، بند ۸ سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در حوزه محیط زیست، نقشه جامع علمی کشور مصوب ۱۴ دی ۱۳۸۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی (اولویت‌های علم و فناوری کشور- اولویت ج- در سلامت)، امنیت غذایی و بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از سبد غذایی سالم، مطلوب و کافی، آب و هوای پاک، امکانات ورزشی همگانی و فرآورده‌های بهداشتی ایمن همراه با رعایت استانداردهای ملی ایران و معیارهای منطقه‌ای و جهانی از تکالیف حوزه امنیت غذا و تغذیه در جمهوری اسلامی ایران است.

امنیت غذایی و سلامت تغذیه‌ای جامعه، به‌عنوان یکی از مهمترین اهداف سند ملی توسعه فرا بخشی در برنامه توسعه چهارم، پنجم و ششم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران نیز مطرح شده و در سیاست‌های کلی برنامه هفتم، تامین امنیت غذایی و تولید حداقل ۹۰ درصد کالاهای اساسی و اقلام غذایی در داخل، همراه با حفظ و ارتقاء ذخایر ژنتیکی و منابع آبی، افزایش سطح سلامت و ایمنی مواد غذایی مورد تاکید بوده و به عنوان یک حیطه کلیدی مهم در برنامه توسعه کشور و سلامت عمومی مد نظر قرار گرفته است.

تاکید بر حفظ منافع نسل‌های آینده، مقابله با تسلط نظام سلطه، انحصارگرایی شرکت‌های بزرگ و نظام بازار جهانی و حمایت از اقتصاد ملی و محلی و توانمندسازی روستاییان، پدافند غذایی، مصون‌سازی در برابر انواع تهدیدات احتمالی (مانند تهدیدات

غذایی، جنگ غذا، تروریسم کشاورزی و تروریسم زیستی)، استفاده از اصول پایداری و کشاورزی بوم شناختی (اگرواکولوژی) و افزایش تاب‌آوری ملی در حوزه غذا و جلوگیری از تضاد منافع امری ضروری است. دیپلماسی غذایی، قوانین تجارت عادلانه، انعطاف‌پذیر و متنوع و حمایت از تولید مواد غذایی سالم با تاکید بر اولویت‌های ملی و حفاظت پایدار از منابع آب، خاک و زیست بوم، جمعیت دامی و ذخایر ژنتیکی گیاهی و حیوانی کشور به عنوان سرمایه‌های عمومی، با استفاده از برنامه‌های جهش‌ساز انجام می‌گردد.

ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان، کشاورزان و عشایر، توسعه روستاها و مناطق کشاورزی و توانمندسازی آنان، با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید، افزایش راندمان تولید و تنوع‌بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل و اقتصادی به‌ویژه صنایع تبدیلی و تولیدات روستایی و خدماتی نوین با استفاده از برنامه‌های تحول آفرین انجام می‌شود. در سیاست‌های کلی برنامه هفتم، تامین امنیت غذایی و تولید حداقل ۹۰ درصد کالاهای اساسی و اقلام غذایی در داخل، همراه با حفظ و ارتقاء ذخایر ژنتیکی و منابع آبی، ارتقاء ایمنی و سلامت مواد غذایی مورد تاکید بوده و به عنوان یک حیطه کلیدی مهم در برنامه توسعه کشور و سلامت عمومی مردم مد نظر قرار گرفته است.

ابعاد اصلی امنیت غذا و تغذیه شامل زنجیره به هم پیوسته‌ای از حلقه‌های "فراهمی غذا"، "دسترسی به غذا"، "بهره‌مندی یا سیری سلولی"، "ایمنی و سلامت غذا"، "اصالت و حلیت غذا"، "فرهنگ و سواد غذا و تغذیه"، "توسعه تامین غذا، "ارتقاء سلامت و کیفیت مواد غذایی"، "تضمین اصالت مواد غذایی و جلوگیری از تقلبات و حلیت" و "اصلاح الگوی مصرف و بهبود تغذیه جامعه" است و در همه اجزاء این زنجیره، "ثبات و پایداری (تاب‌آوری)"، حائز اهمیت است.

سند ملی امنیت غذا و تغذیه ۱۴۱۱-۱۴۰۲، در تحکیم امنیت ملی، حکمرانی غذایی متکی به یکپارچگی زمین- غذا- محیط زیست، ارتقاء سلامت غذای مصرفی و بهبود وضعیت تغذیه مردم و تامین امنیت تغذیه‌ای آحاد جامعه به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر و کم‌درآمد نقش بسزایی دارد.

ناامنی غذایی با بروز انواع مختلف سوءتغذیه (لاغری، کم‌وزنی، کوتاه قدی، چاقی و کمبود ریزمغذی‌ها) بار ناشی از بیماری‌های مرتبط با تغذیه را افزایش داده و با پیامدهای بهداشتی، اجتماعی و اقتصادی، هزینه‌های سنگینی بر بهداشت و درمان کشور تحمیل می‌کند و در نهایت، کاهش توانمندی‌های ذهنی و جسمی ناشی از سوءتغذیه و ناامنی غذایی، روند توسعه و پیشرفت کشور را به مخاطره می‌اندازد. انواع سوء تغذیه ناشی از ناامنی غذایی بر سلامت، یادگیری و توسعه اقتصادی جامعه اثرات ناخواسته‌ای را به جای می‌گذارد از جمله:

- در بعد سلامت: ۶۰٪ مرگ کودکان جهان مرتبط با سوء تغذیه است. مرگ ۱/۲-۳ میلیون کودک در ارتباط با کمبود ویتامین A است، ۲۰٪ مرگ مادران مرتبط با کم‌خونی فقر آهن است. همچنین حداقل ۲/۶ میلیون نفر در سال در نتیجه پیامدهای ناشی از اضافه وزن یا چاقی به دلیل مصرف غذاهای نشاسته‌ای که ارزان‌تر هستند، جان خود را از دست می‌دهند.

- در بعد یادگیری: اختلالات ناشی از کمبود دریافت ید سبب کاهش ضریب هوشی به میزان ۱۳/۵ امتیاز است. سوء تغذیه پروتئین انرژی سبب اختلال در یادگیری، کاهش قابلیت عملکرد کودکان در مدرسه و درج‌ازدن دانش‌آموزان در یک کلاس می‌شود. کم‌خونی فقر آهن نیز سبب کاهش ظرفیت شناختی و کاهش ضریب هوشی تا ۱۰ امتیاز می‌شود.

- در بعد اقتصادی: ۱٪ کاهش قد برابر با ۱/۴٪ کاهش قدرت تولید است. همچنین ۱٪ کاهش میزان آهن سرم برابر با ۱٪ کاهش در بازده کاری و قابلیت تولید است. مطالعات برای ۱۰ کشور در حال توسعه نشان می‌دهد که کاهش بهره‌وری فیزیکی ناشی از کمبود آهن سالانه حدود ۲/۳۲ دلار به ازای هر نفر یا ۰/۵۷ درصد از تولید ناخالص داخلی است. زیان مطلق ناشی از کمبود آهن افراد در جنوب آسیا نزدیک به ۵ میلیارد دلار در سال تخمین زده می‌شود.

- در بعد ایمنی و سلامت غذا: طبق آمار ارائه شده توسط سازمان بهداشت جهانی تقریباً ۶۰۰ میلیون نفر (تقریباً معادل یک نفر از هر ده نفر) در سراسر جهان دچار بیماری‌های ناشی از غذا می‌شوند و از این تعداد حدود ۴۰۰ هزار نفر از جمله ۱۲۵ هزار کودک زیر پنج سال جان خود را از دست می‌دهند. ضعف در هر قسمت از زنجیره غذایی می‌تواند باعث بروز مشکلات جبران‌ناپذیر مالی و جانی شود. پایش باقیمانده سموم و فلزات سنگین در فرآورده‌های خام کشاورزی، توسط سازمان غذا و دارو حاکی از آلودگی بالاتر از حد مجاز نیترات، آرسنیک، سرب، کادمیوم و باقیمانده سموم دفع آفات در محصولات کشاورزی است که تاثیر خطرناکی بر سلامت جامعه و نقش اساسی در ایجاد سرطان و تحمیل هزینه‌های هنگفت درمانی در کشور دارد. طبق پژوهش‌های صورت گرفته، آمار ابتلا به سرطان‌های مرتبط با مواد غذایی طی سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۰ در جهان حداقل دو برابر و در مورد سرطان معده و روده حتی ۴ تا ۵ برابر شده است. علاوه بر این، آلودگی‌های عمده‌ی مربوط به زنجیره تأمین غذا، می‌تواند پیامدهای ژئوپولیتیک و اقتصادی ویرانگری داشته باشد. همچنین برخی عوامل بیولوژیک مانند کلستریدیوم بوتولینوم، سالمونلا و اشرشیاکلی به عنوان سلاح‌های بالقوه تروریستی می‌توانند تمهیدات برای آلوده کردن زنجیره تأمین غذای یک کشور مورد استفاده قرار گیرند.

- در حوزه محصولات غذایی تراریخته: در حال حاضر انتقال ژن به گیاهان با اهداف متفاوتی انجام می‌شود که از رایج‌ترین آن‌ها پرورش گیاهان با صفات‌های مطلوب مانند مقاومت به خشکی، شوری، علف‌کش‌ها، بیماری‌ها و آفت‌های گیاهی، پرورش گیاهان تولیدکننده پروتئین‌ها، ویتامین‌ها و سایر ترکیبات مورد نیاز بدن انسان یا موادی با کاربردهای صنعتی، پرورش گیاهان تولیدکننده ترکیبات دارویی و ترکیبات ایمنی‌زا (واکسن‌های قابل خوردن) را می‌توان برشمرد. در عین حال، احتمال تاثیرات منفی تولید مواد غذایی تراریخته بر موجودات غیر هدف مثل حشرات مفید، ریزسازواره‌های خاک و سایر موجودات و همچنین احتمال فرسایش ژنتیکی و از دست رفتن تنوع زیستی از جمله نگرانی‌هایی است که وجود دارد.

به استناد ماده ۷ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مبنی بر تشکیل شورای عالی سلامت و امنیت غذایی و وظایف محوله در حیطه امنیت غذا و تغذیه و با تلفیق اسناد موجود در کشور از جمله سند ملی و دانش‌بنیان امنیت غذایی (دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی و وزارت جهاد کشاورزی)، سند آمایش سرزمین، طرح کلان ملی مدیریت، سیاست‌گذاری و ارزیابی خطر آلاینده‌های مواد غذایی و محیط زیست (شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری)، سند جامع مدیریت زنجیره تأمین سلامت و اصالت غذا (سازمان غذا و دارو)، سند راهبردی سیستم مدیریت یکپارچه غذا (سازمان ملی استاندارد ایران) و سند ملی تغذیه و امنیت غذایی (معاونت بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی)، اسناد سازمان پدافند غیرعامل در حوزه‌های زیستی و مرتبط با امنیت غذایی و سند امنیت غذایی وزارت کشور، «سند ملی امنیت غذا و تغذیه ۱۴۱۱-۱۴۰۲»، منطبق بر رویکرد جامع‌نگر و دانش‌بنیان، با بهره‌گیری از تجربیات ملی و بین‌المللی و با مشارکت همه ذینقشان در دبیرخانه شورای عالی سلامت و

امنیت غذایی با برگزاری جلسات متعدد کارگروه تلفیق و تجمیع اسناد و کارگروه تخصصی امنیت غذا و تغذیه تهیه گردید. از ویژگی‌های این سند توجه ویژه به شرایط پرتنش دهه‌های اخیر اعم از انسان‌ساز و طبیعی از جمله تغییر اقلیم و گرمایش جهانی، کاهش تنوع زیستی، تهدید ذخایر ژنتیکی و گونه‌های بومی، محدودیت‌های کمی و کیفی منابع آب و خاک، همه‌گیری بیماری‌ها، کمبودهای تغذیه‌ای و روند رو به رشد بیماری‌های غیرواگیر مرتبط با غذا و تغذیه تهدیدات مستقیم یا غیر مستقیم در حوزه غذا و تامین نهاده‌های کشاورزی (مانند تحریم‌های گوناگون و ...) است.

وضعیت موجود امنیت غذا و تغذیه در جهان و ایران:

بر اساس گزارش سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO)، در سال ۲۰۲۱، تعداد ۸۲۸ میلیون نفر در جهان تحت تاثیر گرسنگی قرار گرفتند که ۴۶ میلیون نفر بیشتر از سال قبل و ۱۵۰ میلیون نفر بیشتر از سال ۲۰۱۹ است. شیوع گرسنگی در جهان پس از این که از سال ۲۰۱۵ تا سال ۲۰۲۰ نسبتاً بدون تغییر باقی ماند، از سال مذکور رو به افزایش گذاشت و در سال ۲۰۲۱ هم‌چنان به افزایش خود ادامه داد و به ۹/۸ درصد از جمعیت جهان رسید که در مقایسه با ۸ درصد در سال ۲۰۱۹ و ۹/۳ درصد در سال ۲۰۲۰ یک روند افزایشی را نشان می‌دهد.

حدود ۲/۳ میلیارد نفر در جهان (۲۹/۳ درصد) در سال ۲۰۲۱ دچار ناامنی غذایی متوسط یا شدید بودند که به معنی ۳۵۰ میلیون نفر بیشتر از قبل از همه‌گیری کووید-۱۹ می‌باشد. از این تعداد، نزدیک به ۹۲۴ میلیون نفر (۱۱/۷ درصد از جمعیت جهان) با ناامنی غذایی شدید مواجه بودند که در طی دو سال به ۲۰۷ میلیون نفر افزایش یافته است.

با نگاهی به آینده، پیش‌بینی‌ها حاکی از آن است که در سال ۲۰۳۰ حتی اگر اقتصاد جهانی بهبود یابد، نزدیک به ۶۷۰ میلیون نفر (۸ درصد از جمعیت جهان) هم‌چنان با ناامنی غذایی و گرسنگی روبرو خواهند بود. این رقم مشابه تعداد گرسنگان جهان در سال ۲۰۱۵ است.

از نظر تلفات و ضایعات غذایی، بر اساس مطالعات و آمارهای ارائه شده هر سال ۳/۱ میلیارد تن ضایعات مواد غذایی در دنیا وجود دارد که این ضایعات معادل یک سوم کل مواد غذایی تولید شده برای مصرف انسان‌ها است و می‌تواند غذای کافی برای ۲ میلیارد نفر انسان گرسنه را در سال فراهم نماید. در کشور ما نیز بر اساس بررسی‌های به عمل آمده حدود ۳۰ درصد تلفات و ضایعات غذا از چرخه تولید تا مصرف وجود دارد.

در ایران، بر اساس نقشه گرسنگی برنامه جهانی غذا در سال ۲۰۱۹، وضعیت گرسنگی زیر ۵ درصد و در آمریکا، کانادا، بسیاری از کشورهای اروپایی و استرالیا کمتر از ۲/۵ درصد می‌باشد. براساس شاخص جهانی گرسنگی (GHI¹) در سال ۲۰۱۹، ایران در بین ۱۱۷ کشور رتبه ۳۱ با نمره ۷/۹ را کسب کرد که نشان‌دهنده ناامنی غذایی خفیف می‌باشد. در همان گزارش کشورهای ترکیه و کویت امتیاز زیر ۵ کسب کردند. شاخص جهانی ناامنی غذایی و گرسنگی از ۴ نشانگر شامل درصد جمعیت با تغذیه ناکافی (دریافت انرژی کمتر از مقدار توصیه شده)، درصد کودکان زیر ۵ سال کوتاه‌قد^۲، درصد کودکان زیر ۵ سال لاغر^۳ و درصد مرگ کودکان زیر ۵ سال به‌دست می‌آید.

1 Global Hunger Index

2 Stunted

3 Wasted

مطالعه انجام شده توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (دفتر بهبود تغذیه جامعه معاونت بهداشت) نشان داده است که ۸ استان کشور شامل سیستان و بلوچستان، کرمان، خوزستان، هرمزگان، بوشهر، ایلام، کهگیلویه و بویر احمد و خراسان جنوبی در وضعیت ناامنی غذایی متوسط و شدید قرار دارند.

یکی از شاخص‌های جهانی که برای نشان دادن امنیت غذایی در کشورها استفاده می‌شود، شاخص لاغری و کوتاه‌قدی در کودکان زیر پنج سال است. آخرین بررسی ملی وضعیت تغذیه و رشد کودکان در سال ۱۳۹۶ که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی انجام شده است، حاکی از آن است که شیعو کوتاه‌قدی (سوءتغذیه مزمن و طولانی مدت) و لاغری (سوءتغذیه زمان حال) کودکان زیر ۵ سال طی سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۹۶ به ترتیب از حدود ۲۰ درصد در سال ۱۳۷۴ به ۴/۷ درصد (کوتاه قدی) و از ۷ درصد به ۴/۳ درصد (لاغری) رسیده است. در عین حال همه‌گیری بیماری کووید-۱۹ در جهان و ایران و تبعات اقتصادی آن، هم‌چنین تحریم‌های بین‌المللی و افزایش قیمت مواد غذایی منجر به افزایش شیوع سوءتغذیه کودکان به‌ویژه در مناطق محروم کشور شده است. برنامه رصد وضعیت سوء تغذیه و ناامنی غذایی در سال ۱۴۰۰ در ۷ استان کم‌برخوردار (سیستان و بلوچستان، کرمان، هرمزگان، ایلام، کهگیلویه و بویر احمد، خوزستان و خراسان جنوبی) حاکی از افزایش ۲-۳ برابری لاغری و کوتاه‌قدی در کودکان زیر ۵ سال و افزایش شیوع ناامنی غذایی در این استان‌ها می‌باشد.

نکته قابل توجه دیگر ارتباط بین ناامنی غذایی و شیوع بیماری‌های غیرواگیر مرتبط با تغذیه است. مطالعات انجام شده در سال‌های اخیر نشان داده است که بیماری‌های غیرواگیر از جمله دیابت و فشار خون بالا در جوامعی که با ناامنی غذایی مواجه هستند، بیشتر است. در حال حاضر، بیماری‌های غیرواگیر مرتبط با تغذیه از جمله دیابت، بیماری‌های قلبی و عروقی و انواع سرطان‌ها در جهان و ایران از شیوع بالا و فزاینده‌ای برخوردار است.

در ایران مطالعه ملی عوامل خطر بیماری‌های غیر واگیر که توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در سال ۱۴۰۰ انجام شده است، شیوع دیابت را در زنان و مردان بالای ۱۸ سال به ترتیب ۱۴/۷۱ درصد و ۱۳/۴۴ درصد گزارش کرده است که در مقایسه با سال ۱۳۹۵ بیانگر افزایش شیوع دیابت در کشور می‌باشد. شیوع چاقی و اضافه وزن نیز در جمعیت بالای ۱۸ سال با یک روند افزایشی حدود ۶۰٪ و در گروه سنی ۱۸-۷۰ ساله حدود ۲۱٪ گزارش شده است. چاقی مهم‌ترین عامل خطر ابتلا به بیماری‌های غیرواگیر شایع از جمله بیماری‌های قلبی و عروقی، دیابت و سرطان در سنین جوانی و بزرگسالی است. بررسی‌های مصرف غذایی خانوارهای ایرانی نشان می‌دهد که متوسط مصرف سرانه قند و نمک بیشتر از مقدار توصیه شده در سبد مطلوب غذایی است. در عین حال سرانه مصرف سبزی و میوه، حبوبات، شیر و لبنیات، نان و غلات سبوس‌دار، گوشت قرمز و ماهی کمتر از مقدار توصیه شده در سبد غذایی مطلوب می‌باشد.

روند تنظیم سند ملی امنیت غذا و تغذیه ۱۴۱۱-۱۴۰۲

دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی از سال ۱۳۹۰ سندی تحت عنوان تغذیه و امنیت غذا را با همکاری معاونت بهداشت و سایر ذی‌نفعان را در دستور کار قرار داده است. از آنجایی که موضوع امنیت غذا و تغذیه فرابخشی می‌باشد و ذینفعان متعددی از وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کشور و سازمان‌های ملی استاندارد ایران، حفاظت محیط زیست و پدافند غیرعامل جمهوری اسلامی و ... در تامین آن نقش بسزایی دارند اسناد مختلفی در حوزه غذا و تغذیه توسط دستگاه‌های مختلف تدوین شده بود. به منظور جلوگیری از موازی‌کاری و ایجاد ساختارهای مشابه، یکپارچه‌سازی اسناد مرتبط با

دستور مقام محترم رییس جمهور در شانزدهمین جلسه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی در اولویت دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی قرار گرفت. این سند حاصل تلفیق و تنظیم سند راهبردی سیستم مدیریت یکپارچه غذا، سند جامع مدیریت زنجیره تامین، اصالت و سلامت غذا، سند ملی تغذیه و امنیت غذایی، سند ملی و دانش بنیان امنیت غذایی به ترتیب تدوین شده در سازمان ملی استاندارد ایران، سازمان غذا و دارو، معاونت بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت جهاد کشاورزی با همکاری شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌باشد. پس از برگزاری جلسات و مکاتبات متعدد کارگروه تخصصی امنیت غذا و تغذیه و کسب نظرات کارشناسی سند حاضر بر پایه مدل مفهومی اسناد پشتیبان تنظیم گردید.

بر اساس تعاریف علمی، امنیت غذایی زمانی به دست می‌آید که همه مردم همواره به غذای کافی، سالم و مغذی برای برخورداری از یک زندگی سالم و فعال دسترسی فیزیکی و اقتصادی داشته باشند.

ابعاد اصلی امنیت غذا و تغذیه شامل زنجیره به هم پیوسته‌ای از حلقه‌های "فراهمی غذا"، "دسترسى به غذا"، "بهره‌مندی یا سیری سلولی"، "ایمنی و سلامت غذا"، "اصالت و حلیت غذا"، "فرهنگ و سواد غذا و تغذیه"، "توسعه تامین غذا، ارتقاء سلامت و کیفیت مواد غذایی"، "تضمین اصالت مواد غذایی و جلوگیری از تقلبات و حلیت" و "اصلاح الگوی مصرف و بهبود تغذیه جامعه" است و در همه اجزاء این زنجیره، "ثبات و پایداری (تاب‌آوری)"، حائز اهمیت است.

فراهمی غذا متأثر از سه عامل تولید، تجارت و ذخیره‌سازی است. تولید داخلی محصولات کشاورزی از کلیدی‌ترین اجزای امنیت غذایی است که برآیند مؤلفه‌هایی چون منابع پایه تولید (آب و خاک)، سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، پشتیبانی و حمایت مؤثر از تولید، سرمایه انسانی ماهر، کمیت و کیفیت نهاده‌های تولید، نظام دانش، فناوری و اطلاعات، نظام مدیریت تولید و فرآوری محصولات کشاورزی و نگرش نظام‌مند به زنجیره ارزش است. از آنجا که کشاورزی در بستر کنونی جهان علاوه بر وظیفه مهم تأمین امنیت غذایی، مسئولیت حفاظت از منابع طبیعی و پایه را نیز بر عهده دارد، یکی از مهم‌ترین راه‌های پاسخگویی به نیازهای غذایی جمعیت کشور، دانش‌بنیان شدن کشاورزی و استفاده از ظرفیت‌های عظیم و مغفول علم و فناوری در سطوح ملی و جهانی است. در رویکرد کشاورزی دانش‌بنیان، افزون بر استفاده صحیح از ظرفیت‌های کشاورزی، موضوع مهم حفاظت و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی و پایه، الگوی مناسب کشت براساس شرایط اقلیمی و تأمین سلامت تولید در اولویت قرار دارد.

دسترسى به غذا شامل دسترسی فیزیکی و دسترسی اقتصادی است. بهبود دسترسی به غذا تحت تأثیر عواملی چون دسترسی تولیدکننده و مصرف‌کننده به بازار، قدرت خرید خانوار، میزان درآمد و اشتغال پشتیبانی از اقشار آسیب‌پذیر است که در بین این عوامل، قدرت خرید خانوار نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای دارد. در این مقوله دانش‌بنیان شدن و تکمیل ارزش زنجیره غذا نیز بسیار حائز اهمیت است و منجر به تسهیل دسترسی فیزیکی، کاهش تبعیض قیمتی، کاهش شکاف قیمتی بین تولیدکننده و مصرف‌کننده، افزایش درآمد تولیدکننده، توان مالی و قدرت خرید مصرف‌کننده، ارتقاء ارزش افزوده، کاهش تلفات و ضایعات و حفظ کیفیت و سلامت محصولات می‌شود.

بهره‌مندی (سیری سلولی) مستلزم تأمین سلامت، محیط بهداشتی و آب آشامیدنی سالم و دسترسی به خدمات بهداشتی درمانی برای شکستن چرخه معیوب سوءتغذیه، عفونت و الگوی مصرف می‌باشد. الگوی مصرف و ویژگی‌های این الگو وابسته به عادات و رفتارهای غذایی و بطور کلی فرهنگ و سواد تغذیه‌ای افراد است.

ایمنی و سلامت غذا یکی دیگر از اجزاء اصلی و پر اهمیت در حوزه امنیت غذا و تغذیه است. تأمین غذای سالم و عاری از انواع آلاینده‌ها و تضمین سلامت مواد غذایی از وظایف اصلی دولت‌ها به‌شمار می‌رود. محصولات کشاورزی، محصولات و مواد غذایی

باید از سلامت و ایمنی قابل قبول برای مصرف انسان برخوردار بوده و عاری از هرگونه خطر برای سلامتی مصرف‌کننده باشند. طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت کنترل عوامل تهدیدکننده سلامت غذا و مصرف‌کننده، هم‌چنین حفظ ایمنی مواد غذایی منحصر به بخش کشاورزی، صنایع تبدیلی و یا پخش و توزیع نمی‌شود بلکه در کل زنجیره غذا و از پیش‌تولید، مزرعه تا سفره عوامل خطرزای تهدیدکننده سلامت مصرف‌کننده باید مورد شناسایی و ارزیابی قرار گرفته و به نحو مطلوب پیشگیری، حذف و یا به حد قابل قبول کاهش یابند.

از دیگر ارکان اصلی امنیت غذا و تغذیه، **فرهنگ و سواد غذا و تغذیه** است که یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌دهنده الگوی غذایی و سبک زندگی افراد جامعه و کلیه ذی‌نفعان زنجیره غذا از جمله تولیدکنندگان می‌باشد. مجموعه عواملی که این بستر را شکل می‌دهد، از فرهنگ و آداب و سنن هر جامعه برگرفته شده است که خود تحت تأثیر وضعیت جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و آگاهی‌های تغذیه ای افراد جامعه است.

ثبات و پایداری در سه رکن فراهمی، دسترسی و مصرف حائز اهمیت است. عوامل بی‌ثباتی و ناپایداری در رکن فراهمی غذا در کشور عمدتاً شامل سرمایه‌گذاری و حمایت ناکافی و غیر هدفمند از تولید، بهره‌برداری غیراصولی و خارج از توان اکولوژیک منابع پایه و طبیعی (به‌ویژه آب و خاک)، عدم تعریف الگوی کشت مناسب و سازگار با شرایط اقلیمی و فرهنگ تغذیه‌ای، تغییر اقلیم و پیامدهای ناشی از آن، بلایای طبیعی، مخاطرات بیولوژیک و تکانه‌های سیاسی و در رکن دسترسی به غذا عمدتاً شامل نوسانات قیمتی، تغییرات مکرر سیاست‌های اقتصادی، تکانه‌های سیاسی و اجتماعی، شرایط فیزیکی و اقلیمی منطقه زیست، کاهش قدرت خرید و ناپایداری منابع درآمدی و اشتغال است. عمده‌ترین عوامل بی‌ثباتی و ناپایداری در رکن مصرف غذا نیز نگرانی از کیفیت، سلامت و تقلبات محصولات غذایی و تبلیغات غیرواقعی در حوزه محصولات غذایی است.

«سند ملی امنیت غذا و تغذیه ۱۴۱۱-۱۴۰۲» در ۶ حیطه فراهمی، دسترسی، مصرف و سلامت تغذیه‌ای، سلامت، ایمنی و کیفیت غذا، سلامت آب آشامیدنی و تاب آوری (ثبات و پایداری) تنظیم شده است. در هر حیطه اهداف کمی، نشانگرهای کلیدی عملکرد، راهبردها و اقدامات کلی آورده شده است. لازم به ذکر است کلیه تعاریف مندرج در سند در پیوست می‌باشد.

الف : چشم انداز ۱۴۱۱

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۱۱ کشوری برخوردار از حکمرانی امنیت غذایی هوشمند، و زنجیره ارزش کامل تامین، ایمنی و امنیت، متکی به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های مردم محور، تکیه حداکثری به تولید داخل از طریق افزایش ظرفیت تولید، کاهش تلفات و ضایعات محصولات کشاورزی و غذا، توسعه ضریب نفوذ دانش (بومی و نوین) و ارتقاء بهره‌وری، افزایش بازده تولید، کاهش قیمت تمام‌شده و دسترسی فیزیکی، اقتصادی و اجتماعی پایدار آحاد جامعه به غذای سالم، ایمن، مغذی، با اصالت، حلال، طیب، کافی و با کیفیت بر مبنای سبد مطلوب غذایی و الگوی مصرف بهینه ایرانی- اسلامی با مدیریت مطلوب و به دور از تضاد منافع در جهت نیل به خودکفایی و خوداتکایی در حوزه غذا، منتج به ارتقاء سلامت و امنیت تغذیه‌ای آحاد جامعه بدون نگرانی از ناپایداری منابع پایه و تنوع زیستی، و مرجعیت امنیت غذایی در میان کشورهای آسیای جنوب غربی است.

ب: رسالت و مأموریت

رسالت

مقام معظم رهبری در موضوع رعایت آرمان‌ها، مبانی ارزشی و رسالت‌های انقلاب چنین فرموده‌اند: ما از هیچ یک از آرمان‌هایی که به وسیله امام (رضوان‌الله‌تعالی‌علیه) ترسیم شده، چشم‌پوشی نخواهیم کرد؛ سه عنصر مورد توجه برای ایجاد یک ملت قوی، اقتصاد، فرهنگ و علم و دانش است. امروز کشور ما بیش از همیشه به امنیت غذا احتیاج دارد ... امنیت غذایی برای ما بسیار مهم است ... امر کشاورزی شریان اصلی زندگی جامعه است ... چون این‌جا مسأله غذا و مسأله امنیت غذایی و مسأله استقلال ناشی از امنیت غذایی و خودکفایی مطرح است. ... باید همه همت مسئولین متوجه این دو موضوع (مهار تورم و رشد تولید) باشد ... تا آنجایی که ممکن است تورم را کاهش و مسئله تولید را افزایش بدهند.^۴ لذا بر اساس فرمایشات امام انقلاب، سیاست‌های کلی نظام در بخش‌های کشاورزی، محیط زیست، آب، سلامت، منابع طبیعی، الگوی مصرف، جمعیت، خانواده، اقتصاد مقاومتی، بیانیه گام دوم انقلاب و نقشه جامع علمی کشور و تأکید بر عدالت‌محوری، ثروت آفرینی، هماهنگی و سازگاری با محیط‌زیست و اهمیت کرامت انسانی، لزوم حکمرانی عادلانه همراه با امنیت غذایی و تغذیه و چالش‌های این حوزه و ظرفیت‌های عظیم دانش، فناوری و نوآوری در سطوح ملی و جهانی، رسالت و مبانی ارزشی سند ملی امنیت غذا و تغذیه و اسناد وابسته به آن عبارت‌اند از:

۱. تحکیم اقتدار و استقلال کشور با کاهش وابستگی در اقلام راهبردی^۵ و اساسی در درجه اول غذا و دارو^۶ (غذا داروها)، دستیابی به امنیت غذایی منطقه‌ای و ملی، از طریق تولید پایدار با تکیه بر منابع و ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل داخلی، خودکفایی و صادرات به کشورهای دیگر در راستای تقویت امنیت ملی^۷؛

^۴ برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در پیام نوروزی سال ۱۴۰۲

^۵ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی مصوب ۲۳ تیر ۱۳۸۹ مجلس شورای اسلامی

^۶ برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۳۰

^۷ استخراج از بیانات امام خمینی (ره) از جمله از صحیفه نور جلد ۱۵ ص ۳۶۰

۲. ایجاد یکپارچگی در سیاست‌گذاری‌های تامین و تولید، عرضه و مصرف غذای سالم در کل زنجیره غذایی از پیش تولید، مزرعه تا سفره بر اساس سند ملی آمایش سرزمین با حفاظت و بهره‌برداری پایدار از منابع پایه و طبیعی شامل آب، خاک و تنوع زیستی و ذخایر ژنتیکی، تعادل زیست‌بوم‌ها، پدافند غذایی و عوامل ناپایداری آن‌ها به منظور تحکیم اقتدار و پایداری غذایی کشور؛
۳. بهره‌مندی از سبد غذایی مطلوب، کافی، مغذی و سالم به منظور تامین انرژی، پروتئین و ریزمعدنی‌های ضروری برای آحاد جامعه به‌ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر تغذیه‌ای (مادران باردار و شیرده، کودکان زیر ۵ سال، نوجوانان و سالمندان)
۴. رعایت عدالت بین نسلی در توسعه بخش کشاورزی و صنایع غذایی، حفاظت از منابع پایه، تعادل و حفاظت زیست‌بوم‌ها و مهار عوامل ناپایداری آن‌ها؛
۵. تأمین امنیت غذایی با تکیه بر تولید از منابع داخلی و نیل به خودکفایی در محصولات اساسی بر اساس ظرفیت و توان اکولوژیک، ارتقاء سطح سلامت مواد غذایی، اصلاح و بهینه نمودن الگوی مصرف مطابق با سبد غذایی مطلوب و حمایت مؤثر از تولید و تجارت هدفمند کاهش خام‌فروشی در محصولات دارای مزیت‌های نسبی و ایجاد مزیت‌های جدید، نوسازی نظام تولید کشاورزی بر مبنای احیای دانش بومی و استفاده از دانش نوین و بومی‌سازی فناوری‌های روز، تربیت، حفظ و توانمندسازی نیروی انسانی مورد نیاز^۸؛
۶. دسترسی فیزیکی و اقتصادی آحاد جامعه به سبد غذایی ایمن، مغذی، با کیفیت و حلال برای ارتقای سلامت و پیشگیری از بیماری‌های مرتبط با غذا و تغذیه و کاهش بار اقتصادی ناشی از آن‌ها به‌ویژه برای اقشار آسیب‌پذیر؛
۷. تکیه بر نظرات تخصصی دانشمندان، تبعیت از سیاست‌های اقتصاد عدالت‌محور مقاومتی، اتکاء به اقتصاد مقاوم درون‌زا^۹، مقاوم در برابر عوامل تهدیدزا، متکی به ظرفیت‌های داخلی، حرکت مستمر جهادی، همت جهادی، مدیریت جهادی، علمی، پر قدرت، با برنامه و مجاهدانه، مردم محور^{۱۰}، ایجاد رویکردهای تحولی و جهش‌آفرین در تامین، ایمنی و امنیت غذایی به طوری که کشور کاملاً خودکفا، خوداتکا و غنی شود و بتواند محصولات تولیدی را صادر کند^{۱۱}، تولیدکنندگان با دست خود و با ابتکار و نیروی خود، تولید و مصرف خواهند کرد و شعاع مصرف تولیدات خود را در بیرون مرزهایش گسترش خواهند داد^{۱۲}؛
۸. حمایت از تولید بهره‌ور و ارتقاء دانش و فناوری و اشتغال دانش‌بنیان، توسعه تحقیقات در بخش کشاورزی، سلامت و ایمنی غذا و تغذیه با تاکید بر ارتقاء نقش بخش خصوصی و شرکت‌های دانش‌بنیان، انتقال دانش به نسل‌های جدید و انبوه ظرفیت نیروی انسانی، کسب خودکفایی و بازسازی توسعه مراکز علمی و تحقیقات و تمرکز و هدایت امکانات و تشویق کامل و همه‌جانبه مخترعین و مکتشفین و نیروهای متعهد و متخصصین و ممانعت از استعمارزدگی علمی^{۱۳}، توسعه فعالیت جهادی دانشگاه‌های علمی- کاربردی، فنی- حرفه‌ای‌ها، آموزش‌شده‌های فنی- حرفه‌ای، و تولید علم و

^۸ بند دوم و چهارم از سیاست‌های کلی بخش کشاورزی (ابلاغ شده از طرف رهبری در تاریخ ۲۰ دی ۱۳۹۱)

^۹ برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع نخبگان و مسئولان استان خراسان شمالی ۱۳۹۲/۲/۷

^{۱۰} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰

^{۱۱} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جهادگران و کشاورزان ۱۳۸۲/۱۰/۱۴

^{۱۲} در دیدار با کشاورزان، به مناسبت هفته‌ی کشاورزی ۱۳۸۰/۱۰/۱۲

^{۱۳} استخراج از بیانات امام خمینی^(ع) از جمله از صحیفه نور جلد ۲۱ ص ۱۵۸

تربیت پنجه کارآمد دانش‌آموختگان^{۱۴}، متکی به شبکه مدیریت دانش و اطلاعات کشاورزی و روستایی برای ارائه خدمات علمی، آموزشی، فنی^{۱۵}؛

۹. رعایت کرامت انسانی افراد، جایگاه و شأن اجتماعی فعالان زنجیره ارزش مرتبط با تامین، ایمنی و امنیت غذا و صنایع غذایی و تغذیه و دسترسی به غذای کافی و مغذی، ایمن و سالم، با کیفیت و اصالت، حلال و طیب، در کل زنجیره غذایی؛

۱۰. سازماندهی یک سیستم مدیریت یکپارچه غذا در سطح ملی به منظور ایجاد هماهنگی در کنترل مواد غذایی در تمام زنجیره غذا (از پیش تولید، مزرعه تا سفره) مبتنی بر اصول پایه سیستم‌های مدیریت ایمنی و کنترل مواد غذایی به منظور حصول اطمینان از سلامت مصرف‌کننده و تجارت عادلانه مواد غذایی سالم، ایمن، با اصالت و حلال

۱۱. به حداکثر رسیدن مشارکت آحاد جامعه در همه بخش‌های زنجیره ارزش حوزه کشاورزی و غذا، ارتقاء امنیت غذا و تغذیه و واگذاری عمده مسئولیت‌ها و اختیارات مناطق به نهادهای محلی، افزایش کمیت و کیفیت و شناسایی زوایای ناشناخته در بخش‌های صنعت، معدن، کشاورزی، دانش و فنون^{۱۶} ... همت مضاعف و کار بیشتر در کیفیت بخشیدن به تولیدات داخلی^{۱۷}، حمایت، زمینه‌سازی، هدایت دولت از حضور عناصر آماده به کار، یا دارای مهارت، یا دارای ابتکار، یا دارای دانش، یا دارای سرمایه در کشور^{۱۸}؛

۱۲. چابک‌سازی و توانمند نمودن ساختار و سازمان شبکه اقتصاد کشاورزی به جای رویکرد حمایتی، ارائه مشوق‌های مالی و اعتباری^{۱۹} استفاده از منابع مالی به صورت قرض‌الحسنه در توسعه صنعت کشاورزی و امنیت غذایی در روستاها^{۲۰}، یکپارچه‌سازی منابع زمینی کشاورزی صنعتی؛ کشاورزی مدرن، کشاورزی با ماشین‌آلات پیشرفته^{۲۱}، گسترش زیرساخت‌ها و ایجاد انگیزه برای جذب و توسعه سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی با پوشش مناسب بیمه، کاهش احتمال زیان تولید، اجرای سیاست‌های حمایتی و متعادل کردن سطح سودآوری کشاورزی با سایر بخش‌های اقتصاد، تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل و اقتصادی به‌ویژه صنایع تبدیلی و روستایی و خدماتی نوین^{۲۲}؛

۱۳. توجه به تفاوت زیاد امنیت غذایی در استان‌های مختلف و رعایت امنیت غذایی در کل کشور برای همه اقشار جامعه

۱۴. حفظ و تعالی سرمایه‌های اجتماعی و انسانی در حوزه غذا و تغذیه، متناسب با فرهنگ ایرانی-اسلامی؛

۱۵. ارتقاء فرهنگ و سواد غذا و تغذیه کلیه ذینفعان در سطوح پیش تولید، تولید، عرضه و مصرف با بهره‌گیری از ظرفیت‌های

طب ایرانی

^{۱۴} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور ۱۳۸۹/۶/۱۶

^{۱۵} ماده ۲۲ بند ج از قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی مصوب ۲۳ تیر ۱۳۸۹ مجلس شورای اسلامی

^{۱۶} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار کارکنان مجتمع مس سرچشمه ۱۳۸۴/۲/۱۸

^{۱۷} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی ۱۳۸۹/۱/۱

^{۱۸} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی ۱۳۹۲/۱۲/۲۰

^{۱۹} برگرفته از اهداف بخش کشاورزی و منابع طبیعی در برنامه پنجم توسعه ماده ۱۹۴ بند الف الی م

^{۲۰} استخراج از بیانات امام خمینی (ع) از جمله از صحیفه نور جلد ۵ ص ۴۷۸ و جلد ۸ ص ۱۵۳ و جلد ۱۸ ص ۲۵۸

^{۲۱} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری در اجتماع نخبگان و مسئولان استان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۷/۲۵

^{۲۲} بند ششم و نهم از سیاست‌های کلی بخش کشاورزی (ابلاغ شده از طرف رهبری در تاریخ ۲۰ دی ۱۳۹۱)

۱۶. توجه به جایگاه آموزش و نهادینه کردن فرهنگ تغذیه سالم مبتنی بر ارزش‌های ایرانی-اسلامی؛
۱۷. احترام به مالکیت و سرمایه‌های مشروع با حدود اسلامی و اطمینان بخشی به سرمایه‌ها و فعالیت‌های سازنده^{۲۳}، سیاست‌گذاری باثبات و قابل پیش‌بینی بودن بازارهای محصولات کشاورزی و صنایع غذایی
۱۸. نگاه اسلامی به طبیعت و محیط - اعم از جاندار و بیجان- به صورت عاطفی، اخلاقی، معنوی و هدایت‌گرانه و برخورداری از مواهب طبیعی بر پایه اصولی متین، عادلانه، حکیمانه، متوازن و سازنده، افزایش آگاهی افراد نسبت به مسائل زیست محیطی، رعایت حقوق عمومی، افزایش حساسیت و انگیزه‌ها برای مقابله با آلاینده‌ها^{۲۴} (کاهش آلاینده‌های زیستی، شیمیایی، فیزیکی و پرتوی)، حاکمیت فرهنگ مطلوب غذایی متناسب با ظرفیت‌های سرزمینی و غذاهای بومی و پرهیز از اسراف غذا؛

مأموریت

چالش‌هایی از قبیل ۱- تغییر اقلیم جهانی، ۲- کاهش شدید و فزاینده منابع آب تجدیدشونده به‌ویژه ذخیره سفره آب زیرزمینی و هدر رفت آب‌های در دسترس ۳- شوری و فرسایش شدید خاک، ۴- انواع تهدیدات و آسیب‌های حوزه غذا (مانند تسلط نظام سلطه بر بازار محصولات و نهاده‌های کشاورزی، قوانین و مقررات بین‌المللی، تضعیف و سرقت منابع پایه تولید به خصوص ذخایر ژنتیکی، ضعف در تشخیص برخی دستکاری‌های هدفمند حوزه غذا، ظهور و استفاده از فناوری‌های بدیع، نوظهور، همگرا و شالوده‌شکن در حوزه غذا، وجود آزمایشگاه‌های بیولوژیک فراسرزمینی با اهداف نامعلوم در اطراف ایران، مهندسی هدفمند ذائقه مصرفی مردم، ابروندها و ...) ۵- نوسانات شدید قیمت‌ها، ۶- فقدان معیارهای لازم جهت تولید خوب محصولات کشاورزی، ۷- کمبود آمارهای دقیق و دیدگاه‌های راهبردی و برنامه محور، ۸- چالش مهاجرت به‌ویژه ناشی از کمبود منابع آب و عدم امکان ادامه کشاورزی ۹- خطرات کمبود و کاهش روزافزون اراضی کشاورزی، ۱۰- تغییر کاربری و تبدیل اراضی جنگلی و مرتعی ارزشمند به اراضی کشاورزی، ۱۱- تهدید و کاهش تنوع زیستی و ذخایر ژنتیکی و گونه‌های بومی، ۱۲- ضرورت آمادگی برای تغذیه ۱۵۰ میلیون نفر جمعیت، ۱۳- چالش اشتغال دانش‌آموختگان در حوزه امنیت غذایی و تغذیه در مقابل بالا بودن سن کشاورزان فعلی و کاهش رغبت جوانان روستایی و عشایر به شغل کشاورزی و دامپروری در کشور وجود دارد. لازم است در زنجیره به‌هم پیوسته‌ای از «فراهمی غذا» مانند توان تولید غذا، توزیع غذا و صادرات و واردات آن، «دسترسی به غذا» مانند قدرت خرید، تخصیص و ترجیحات غذایی، «بهره‌مندی یا سیری سلولی» مانند ارزش تغذیه، ارزش اجتماعی آن، «ایمنی و سلامت غذا» مانند آلاینده‌ها، بیماری‌های ناشی از غذا و بیماری‌های منتقله از غذا، همچنین کاهش بهره‌وری و هزینه‌های مربوط به خدمات بهداشتی و درمانی، «اصالت و حلیت غذا»، «فرهنگ و سواد غذا و تغذیه» است و در همه اجزاء این زنجیره، «ثبات و پایداری (تاب‌آوری)»، این چالش‌ها مرتفع، و با بهره‌گیری از دانشمندان خلاق و فناوری‌های روزآمد و بومی، از آن‌ها به عنوان یک فرصت مغتنم استفاده و زنجیره تامین، ایمنی و امنیت غذایی و تغذیه ارتقاء یابد.

^{۲۳} استخراج از بیانات امام خمینی (ره) از جمله از صحیفه نور جلد ۲۱ ص ۴۴۵

^{۲۴} برگرفته از بیانات مقام معظم رهبری از پیام به مناسبت برگزاری همایش حقوق محیط زیست ایران ۸۲/۳/۲۰

امروز کشور ما مورد سوءنیت و کینه‌ورزی قلدرهای دنیاست؛ علت این کینه‌ورزی هم این است که این کشور حاضر نیست زیر بار قلدری برود. بیش از همیشه به امنیت غذایی احتیاج دارد، تا برای نانش، برای خوراک روزمره‌اش، برای روغنش، برای گوشتش محتاج کشورهای دیگر نباشد؛ محتاج کسانی که می‌توانند در مقابل این عطیه، شرف او را مطالبه کنند، نباشد؛ امنیت غذایی برای کشور ما خیلی مهم است. کشاورز ایرانی برای ملت ایران امنیت غذایی را تأمین می‌کند؛ این، افتخار بزرگی است؛ قدر خودتان را بدانید. مسؤولان با این نگاه، با نگاه «حایز اهمیت»، باید به بخش کشاورزی نگاه کنند. بخش کشاورزی یک محور اصلی در اداره کشور است؛ و باید با این چشم در تنظیم معلومات دانشگاهی، در تخصیص بودجه، در گماشتن افراد کارآمد و توانا و خودکفایی نگاه شود؛ این نکته اول، که مسؤولان با این چشم به مسأله کشاورزی نگاه کنند. این نگاه، همان‌طور که گفتیم، در دانشگاه، در بخش‌های دانشگاهی مربوط به کشاورزی، در تنظیم درس‌ها، در گرفتن دانشجو، در پرداختن به استاد، اثر می‌گذارد، تا بقیه خدمات گوناگونی که دولت می‌تواند به کشاورزان بدهد؛ مانند آنچه که مربوط به بانک‌هاست، آنچه که مربوط به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی است، آنچه که مربوط به خود وزارت جهاد کشاورزی است. مسأله سوم این است که ما به کشاورزمان می‌گوییم تلاش کنید تا امنیت غذایی برای کشور به وجود بیاورید؛ اما به مسؤولان مان می‌گوییم این پایان کار نیست؛ ما بایستی به صادرکنندگان این محصولات تبدیل شویم؛ ما باید بتوانیم دیگران را بهره‌مند کنیم. این کار، کار دستگاه‌های گوناگون دولتی است که وسایلش را فراهم کنند؛ ما می‌توانیم^{۲۵}.

آحاد مردم، نهادها، دستگاه‌ها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی مرتبط با امنیت غذایی، مأموریت دارند با توجه به چالش‌ها و زنجیره غذا (از پیش تولید، مزرعه تا سفره)، حفاظت پایدار از ذخایر زیست بوم و دسترسی به سرمایه‌های طبیعی را رعایت نموده به‌طوری‌که درآمد، اشتغال، رفاه اجتماعی و ثروت‌سازی برای آحاد جامعه با تمرکز بر روستاییان حداکثر گردد. بعلاوه با طراحی، روزآمدسازی، رصد، پایش دائمی، کنترل و ارزیابی شاخص‌های امنیت غذایی در کشور، سرمایه‌های انسانی، مالی، اجتماعی و فناورانه ارتقاء یابد.

غذا سکوی پرتاب و پرواز برای تجدید حیات روستا و تولید محصولات غذایی سالم بومی است و امنیت غذایی حق مسلم مردم است. هر ملت حق دارد نسبت به غذای مناسب، سالم، حلال، طیب، سازگار و متناسب با فرهنگ خود که با روش‌های پایدار در هر منطقه تولید شده باشد، غذای خود را مشخص و تعیین کنند. تأکید بر حفظ منافع نسل‌های آینده، بهره‌گیری از ذخایر ژنتیکی و گونه‌های بومی کشور، مقابله با اهداف نظام سلطه غذا، انحصارگرایی شرکت‌های بزرگ و نظام بازار جهانی و حمایت از اقتصاد ملی و محلی، توانمندسازی روستاییان ضروری است. قوانین تجارت عادلانه، انعطاف‌پذیر و متنوع و حمایت از تولید مواد غذایی پایدار با تأکید بر اولویت تولیدات کشاورزی محلی به منظور تغذیه مردم، دسترسی روستاییان و افراد بی‌زمین به زمین، آب، بذر سالم و کیفیت، و اعتبار ضروری است. اصلاح قوانین واگذاری زمین و جلوگیری از تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی، قوانین ارث و خردشدن اراضی، کاهش واردات محصولات تراریخته و یا محصولات مشکوک به آلودگی و حصول اطمینان از سلامت و ایمنی محصولات حاصل از فناوری‌های نوین (تراریخته، ویرایش‌شده ژنی و ...) با نظارت و کنترل دائمی، دقیق و به دور از تعارض منافع، عدم استفاده از گونه‌های غیر بومی مهاجم، دسترسی آزاد به بذرهای سالم و با کیفیت و جلوگیری از متعهد شدن کشور به معاهدات و قوانین محدودکننده کشور و کشاورزان به این دسترسی (در سطح بین‌المللی و ملی) و تولید نهاده‌ها، سموم و مواد

^{۲۵} مقام معظم رهبری، بیان خط مش‌های کلی در جمع کشاورزان (۸۴/۱۰/۱۴)

مغذی مورد نیاز در کشاورزی، بهره‌وری و راندمان مناسب آب، حفاظت پایدار از آب به عنوان یک کالای عمومی، با استفاده از برنامه‌های جهش‌ساز انجام می‌گردد.

ارتقاء سطح درآمد و زندگی روستاییان، کشاورزان و عشایر، توسعه روستاها و مناطق کشاورزی و توانمندسازی آنان، با تقویت زیرساخت‌های مناسب تولید و تنوع‌بخشی و گسترش فعالیت‌های مکمل و اقتصادی به‌ویژه صنایع تبدیلی و تولیدات روستایی و خدماتی نوین با استفاده از برنامه‌های تحول آفرین انجام می‌شود.

اهداف کلان سند

۱. تحکیم اقتدار و استقلال کشور با کاهش وابستگی در محصولات اساسی و راهبردی کشاورزی، دامپروری و آبریان با تکیه حداکثری به تولید داخل و ارتقاء ضریب خودکفایی اقلام غذایی اساسی طبق سند ملی آمایش سرزمین با تاکید بر افزایش عملکرد تولید و بازده آب و تاب‌آوری منابع پایه آب، خاک و تنوع زیستی
۲. تامین امنیت غذایی آحاد جامعه از طریق تولیدات کشاورزی پایدار با تکیه بر منابع و ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل داخلی، افزایش راندمان و عملکرد تولید و کاهش ضایعات محصولات کشاورزی و غذایی
۳. کاهش مصرف سهم آب کشاورزی از منابع آبی کشور با حفظ کمیت و کیفیت تولید
۴. کاهش تلفات و ضایعات و ایجاد ارزش افزوده بالاتر از بقایای محصولات کشاورزی، توسعه نظام فرآوری (صنایع تبدیلی و تکمیلی) و ارتقاء ضریب مکانیزاسیون
۵. کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها، منابع پایه تولید (آب، خاک، تنوع زیستی و گونه‌های بومی)، زنجیره تامین (پیش تولید، تولید، صادرات، واردات، ذخیره‌سازی، توزیع و مصرف)، دانش بومی و فرهنگ غذایی ایرانی-اسلامی در برابر تهدیدات حوزه غذا و تغذیه
۶. ایجاد آمادگی برای اقدامات پیش‌بینانه، پیش‌گیرانه، پیش‌کنشگرانه و رویکرد مقابله‌ای در برابر تهدیدات و آسیب‌های حوزه غذا
۷. حفظ و ارتقاء منابع پایه (آب، خاک، تنوع زیستی، ذخایر ژنتیکی) و تعادل زیست بوم‌ها و مهار عوامل ناپایداری آن‌ها با تاکید و تمرکز بر ارتقاء بهره‌وری و توسعه عمودی تولید
۸. تضمین سلامت مصرف کننده، تقویت و توسعه موثر سیستم مدیریت ایمنی و کنترل غذا از پیش تولید، مزرعه تا سفره مبتنی بر به حداقل رساندن مخاطرات ایمنی و سلامت، ارتقاء کیفیت تولید غذا و توسعه تجارت غذای ایمن و سالم، حلال، با اصالت و کیفیت هماهنگ با قوانین موجود مرتبط با غذا و استانداردهای ملی ایران
۹. تامین و ارتقاء سطح سلامت مردم با بهره‌مندی یکایک افراد جامعه از سبد غذایی مطلوب، کافی، مغذی و ایمن، سالم، با اصالت و حلال با توزیع عادلانه در دهک‌های درآمدی پایین و گروه‌های آسیب‌پذیر تغذیه‌ای (مادران باردار، شیرده، کودکان زیر ۵ سال، نوجوانان و سالمندان)
۱۰. تقویت نظام مدیریت بیماری‌های ناشی از غذا و طغیان مربوطه و بیماری‌های منتقله از غذا و آب
۱۱. افزایش مقاومت و سطح آستانه تحمل مردم (تاب‌آوری ملی)، کاهش آسیب‌پذیری در برابر نفوذ نرم دشمن، ارتقاء فرهنگ و سواد تغذیه‌ای جامعه، جلوگیری از مصرف‌گرایی و ارزیابی شاخص‌های فرهنگی و سبک زندگی و تهدیدات حوزه امنیت و سلامت غذا و تغذیه در کشور
۱۲. تاکید و توجه ویژه به تامین و ارتقاء امنیت غذا و تغذیه به ویژه اقشار آسیب‌پذیر و کم درآمد در استان‌های کم‌برخوردار و ناامن غذایی
۱۳. ارتقاء سطح مشارکت‌های اجتماعی سازمان‌های مردم نهاد و تشکل‌های غیردولتی از پیش تولید، مزرعه تا سفره

۱۴. ایجاد سیستم غذایی پایدار با تولید و تامین محصولات غذایی با کمترین اثرات مخرب بر محیط زیست و جامعه و در نهایت ایجاد سامانه و نظام محیط زیستی- اقتصادی- اجتماعی پایدار و تاب آور
۱۵. دستیابی به سیستم‌ها و امکانات تشخیصی قرنطینه‌ای و مرزبانی زیستی منطبق با اصول نوین پدافند غیرعامل
۱۶. توانمند و هوشمندسازی کشور در دیپلماسی غذایی، تعاملات و مبادلات بین‌المللی حوزه غذا
۱۷. تدوین برنامه‌های توسعه کشور با محوریت و اولویت اقتصاد امنیت غذایی به عنوان اساسی ترین مولفه حیات جامعه و تامین امنیت غذا و تغذیه پایدار.

۱. حیطه فراهمی

اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)

۱. افزایش کل تولیدات کشاورزی از ۱۲۳ به ۱۵۰ میلیون تن
۲. افزایش کل تولیدات در گلخانه‌ها با اولویت محصولات مورد مصرف مناطق و استان‌های محروم کشور از ۳ میلیون تن به ۷/۵ میلیون تن
۳. افزایش ضریب خودکفایی انرژی کشور از ۷۶ به ۹۰ درصد
۴. افزایش ضریب خودکفایی پروتئین کشور از ۹۴ به ۹۷ درصد
۵. حفظ خودکفایی پایدار تولید گندم، سیب‌زمینی، سبزی و صیفی، علوفه خشبی، گوشت قرمز، گوشت مرغ، شیر، تخم‌مرغ، حبوبات، جو دانه‌ای و شکر، محصولات شیلاتی و عسل
۶. افزایش کل تولید آبزیان از ۱/۳ میلیون تن به ۲/۶ میلیون تن
۷. افزایش سهم بذور هیبریدی تولید داخل از کل بذور هیبریدی مصرف از ۵ درصد به ۳۰ درصد
۸. افزایش ضریب خودکفایی در واکسن‌های طیور و آبزیان از ۳۵ درصد به ۷۰ درصد
۹. افزایش ضریب مکانیزاسیون کشاورزی از ۱/۸۶ به ۳ اسب بخار در هکتار
۱۰. کاهش میزان تلفات/ ضایعات از کل تولید محصولات داخل کشور از ۳۰ درصد به ۱۵ درصد
۱۱. افزایش سهم سرمایه‌گذاری انجام شده در بخش کشاورزی به سرمایه‌گذاری انجام شده در کل اقتصاد (درصد - به قیمت ثابت ۱۳۹۰) از ۳/۶ درصد به حداقل ۸ درصد
۱۲. افزایش نسبت محصولات فرآوری شده به تولید محصولات خام کشاورزی در ایران از ۵۰ درصد به ۱۰۰ درصد
۱۳. افزایش میزان کشاورزی حفاظتی از ۱۳ درصد به ۶۰ درصد
۱۴. ارتقاء شاخص بهره‌وری کل بخش کشاورزی بر اساس ارزش افزوده (۱۳۹۰=۱۰۰) از ۱۲۶/۳ به ۱۷۰ (با رشد سالانه ۳ درصد)
۱۵. ارتقاء (برآورد) میزان تولید (بالفعل) صنایع غذایی از ۷۳ میلیون تن به ۱۴۵ میلیون تن

راهنماها

۱. کاهش خلأ عملکرد و اجرای الگوی بهینه کشت به‌منظور ارتقای ضریب خودکفایی انرژی و پروتئین با تاکید بر ارتقای دانش و فناوری، افزایش بهره‌وری آب و افزایش کیفیت و سلامت محصولات کشاورزی و غذایی
۲. توسعه ظرفیت‌های بومی و افزایش ضریب خودکفایی در حوزه نهاده‌های مورد نیاز، توسعه سهم بذره‌های هیبریدی مناسب و حفظ و نگهداری کلیه بذره‌های بومی و آندمیک کشور
۳. توسعه عمودی و افزایش راندمان آب و عملکرد تولید محصولات کشاورزی و غذایی و کاهش تلفات و ضایعات با استفاده از فناوری‌های نوین (ایمن و بی‌خطر) به‌منظور افزایش تولید، دستیابی به خودکفایی و کاهش وابستگی به منابع خارجی و حمایت از تولید آبی‌پروری از طریق توسعه عمودی و تقویت مدیریت اصولی ذخایر
۴. توسعه سرمایه‌گذاری و حمایت متنوع و هدفمند در بخش کشاورزی و صنعت غذا با تاکید بر ایجاد و تکمیل زنجیره‌های ارزش و تسهیل دستیابی به فناوری‌های نوین، ایمن، بی‌خطر و کارآمد توسط تولیدکنندگان؛
۵. بهبود مدیریت کلان بخش کشاورزی با مشارکت تشکلهای صنفی و تخصصی قانونی و فراگیر و اصلاح نظام بهره‌برداری
۶. ایجاد زیست بوم نوآوری ملی در بخش کشاورزی و افزایش کارآمدی و اثربخشی نظام پژوهش و فناوری بخش کشاورزی با تاکید بر بازتعریف نقش دولت و افزایش نقش بخش غیردولتی با حفظ زیست بوم طبیعی و تنوع زیستی
۷. کاهش تلفات و ضایعات و ایجاد ارزش افزوده بالاتر از بقایای محصولات کشاورزی، توسعه نظام فرآوری (صنایع تبدیلی و تکمیلی) و ارتقاء ضریب مکانیزاسیون
۸. ساماندهی تجارت نهاده‌ها و محصولات کشاورزی، بهبود دیپلماسی غذایی، رصد وضعیت امنیت غذایی و تحولات بازار غذایی کشورهای همسایه، منطقه و جهان، کنترل قاچاق، تقویت ذخایر راهبردی و استفاده از ظرفیت‌های تولید فراسرزمینی
۹. حمایت از شکل‌گیری و تکمیل زنجیره‌های ارزش در حوزه‌های مختلف بخش کشاورزی، صنایع تبدیلی و بسته‌بندی مواد غذایی
۱۰. کاهش خلأ عملکرد و اجرای الگوی بهینه کشت به‌منظور ارتقای ضریب خودکفایی انرژی و پروتئین با تاکید بر ارتقای دانش و فناوری، افزایش بهره‌وری آب
۱۱. بهره‌مندی از منابع برون‌مرزی و بهبود مدیریت منابع طبیعی، مدیریت اصولی و حفاظت از محیط زیست آبی کشور
۱۲. طبقه‌بندی مشاغل، تقویت نظام تعیین صلاحیت حرفه‌ای و توانمندسازی منابع انسانی در زنجیره ارزش

۱۳. استقرار سیستم دولت الکترونیک، یکپارچه‌سازی سامانه‌های اجرایی و ارتباطات تعاملی بین دستگاهی برای امکان به‌اشتراک‌گذاری اطلاعات، جهت تقویت ارتباط بین مراجع دولتی مسئول کنترل مواد غذایی و مراجع تسهیل‌کننده تجارت (مانند گمرک و...) در راستای شفاف‌سازی مسئولیت‌ها و حذف موازی‌کاری‌ها
۱۴. توسعه تجارت غذای سالم، حلال، با اصالت و با کیفیت (واردات و صادرات) و توسعه مشارکت بین ذی‌نفعان
۱۵. اتخاذ تدابیر و راهکارهای تشویقی دست‌اندرکاران زنجیره غذا و اتخاذ تدابیر و راهکارهای مناسب با واردکنندگان و صادرکنندگان متخلف
۱۶. پشتیبانی و حمایت موثر و کارآمد از تولید و تولیدکنندگان محصولات غذایی در شرایط عادی و غیرعادی، اقتصادی شدن فعالیت‌های کشاورزی و امنیت سرمایه‌گذاری، توزیع عادلانه ثروت در زنجیره تولید غذا با تاکید بر حذف واسطه‌گری مالکیتی و سوداگری، رفع موانع تولید و صادرات و حمایت از فارغ‌التحصیلان بخش کشاورزی و صنعت غذا و تغذیه
۱۷. اولویت‌بندی طرح‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی، ساماندهی و استقرار صنایع پیشین و پسین با رعایت آمایش سرزمین
۱۸. حمایت از بازسازی و نوسازی، ارتقاء تکنولوژی و اصلاح ساختار صنایع تبدیلی، اصلاح و مدرن‌سازی واحدهای درجه‌بندی و بسته‌بندی
۱۹. احیای دانش بومی و میراث کشاورزی کشور و به‌روزرسانی آن با دانش و فناوری‌های نوین کم‌خطر و ایمن جهت بهره‌مندی و مقابله با تهدیدات امنیتی و طبیعی/ غیر طبیعی و شرایط اکولوژیکی کشور
۲۰. بسترسازی جهت برقراری دیپلماسی غذایی و تنوع‌سازی منابع تامین با تاکید بر تقویت همکاری با کشورهای تولیدکننده مواد غذایی سالم، ایمن و حلال و ایجاد هم‌پیمانی با کشورهای همسایه در جهت تامین پایدار و ایمن مواد غذایی
۲۱. توسعه و تقویت برنامه‌های دانش‌بنیان مقرون به صرفه و با هزینه- منفعت مشخص در ارکان اصلی امنیت غذایی (فراهمی، دسترسی، مصرف، سلامت و ایمنی غذا و تاب‌آوری)
۲۲. توسعه، پیشرفت و ارتقاء اقتصاد روستایی و زندگی عشایر به عنوان کانون تولید
۲۳. مدیریت یکپارچه کنترل غذا براساس شفاف‌سازی وظایف و تعامل و هماهنگی مراجع ذیصلاح و بخش دولتی، خصوصی و تعاونی برای شرایط عادی و غیرعادی
۲۴. افزایش عملکرد محصولات اساسی و مدیریت واردات محصولات تراریخته با استفاده حداکثری از ظرفیت فناوری‌های بی‌خطر و ایمن با استفاده از منابع و ذخایر ژنتیکی بومی متناسب با تغییرات اقلیمی و شرایط و ظرفیت‌های اکولوژیکی کشور
۲۵. استفاده هوشمندانه از ظرفیت‌های بین‌المللی در حوزه غذا در چارچوب حفظ قوانین، مقررات، منافع و مصالح جمهوری اسلامی
۲۶. تولید پایدار محصولات غذایی با رعایت برنامه‌های مدیریت منابع آب کشور و مطابق با سند ملی آمایش سرزمین و دستورالعمل‌ها و استانداردهای زیست محیطی و کاهش فشار بر زیست بوم‌های هر منطقه با مشارکت کلیه ذی‌نفعان

۲۷. متراکم‌سازی کشاورزی تلفیقی، با ترکیب مناسبی از انواع واحدهای کشاورزی اعم از زراعت، باغداری، دامداری، پرورش طیور، شیلات و ...
۲۸. توسعه بهره‌برداری پایدار و مطابق با توان و ظرفیت اکولوژیک آب‌های داخلی برای پرورش آبزیان با تاکید بر سیستم‌های بهره‌ور و افزایش راندمان تولید با استفاده از ذخایر ژنتیکی بومی کشور
۲۹. استقرار و توسعه سیستم تولید محصولات ارگانیک در راستای حفظ تنوع زیستی و افزایش سهم تولید محصولات خام کشاورزی ارگانیک و دارای حد مجاز آلاینده‌ها

اقدامات کلی

(منظور از اعداد داخل پرانتز برای هر اقدام، راهبردهای مرتبط می‌باشد)

۱. برنامه‌ریزی لازم به‌منظور خودکفایی در محصولات راهبردی شامل تثبیت خودکفایی در گندم و سیب‌زمینی، تحقق خودکفایی در شکر (چغندر قند، نیشکر)، حبوبات (نخود، لوبیا، عدس، باقلا و...) و افزایش ضریب خودکفایی در برنج، پنبه و روغن خوراکی (کلزا، سویا، گلرنگ، کنجد، آفتابگردان و...) از طریق توسعه دانش و فناوری در زنجیره ارزش کشاورزی و غذا از قبیل نهاده‌ها و روش تولید، فرآوری، لجستیک، تجاری‌سازی و بازاریابی (۱)، (۲)، (۱۲)
۲. برنامه‌ریزی لازم به‌منظور خودکفایی در نهاده‌های راهبردی شامل پایداری در خودکفایی و خود اکتایی در منابع تامین علوفه (با استفاده از یونجه، ذرت علوفه‌ای، سورگوم علوفه‌ای، شبدر، ارزن علوفه‌ای و سایر منابع تولید علوفه شامل بقایا و ضایعات محصولات کشاورزی) و جو، افزایش خودکفایی در ذرت دانه‌ای و معادل آن (سورگوم، ارزن و تریتیکاله) و کنجاله (سویا، کلزا، آفتابگردان، پنبه (۸)، (۲)، (۱)
۳. توسعه شهرک‌های کشاورزی گلخانه‌ای و تکمیل زنجیره ارزش برای انتقال حداکثری تولید محصولات سبزی و صیفی از مزرعه به گلخانه (۳)، (۱)
۴. نیازسنجی، ساماندهی و حمایت هدفمند از توسعه گلخانه‌ها با استفاده از فناوری‌های نوین از قبیل هوشمندسازی گلخانه‌ها، کشت عمودی و کشت بدون خاک، گلخانه‌های دو جداره، استفاده از تحلیل داده در بهینه‌سازی مصرف انرژی، مهندسی‌سازی فرم گلخانه (۱)، (۳)، (۷)
۵. تنظیم تولید و عرضه محصولات سبزی و صیفی متناسب با تقاضا در طول سال و کاهش نوسانات تولید و قیمت (۱)، (۹)
۶. توسعه سیستم‌های نوین آبیاری و افزایش ضریب مکانیزاسیون به‌ویژه در مزارع سبزی و صیفی (۱)، (۱۴)، (۸)
۷. تسهیل مقررات بهره‌برداری از ظرفیت آب‌های ساحلی، سرزمینی و بین‌المللی با توسعه سیستم‌های متراکم، فوق متراکم به‌ویژه پرورش آبزیان در نوار ساحلی و قفس و استفاده از ظرفیت‌های دانش و فناوری ملی و بین‌المللی در راستای خودکفایی در تجهیزات مورد نیاز (۷)، (۱)، (۱۱)
۸. حمایت از سرمایه‌گذاری، انتقال دانش و فناوری، ارتقای بهره‌وری، ارزش‌افزایی، ایجاد و تکمیل زنجیره ارزش آبزیان پرورشی مبتنی بر آمایش سرزمین شامل: نظام تامین تخم‌چشم‌زده، بچه ماهی (با اولویت تولید) و بچه میگو - به‌نژادی

- آبزیان و تنوع بخشی به گونه های با عملکرد بالا و زودبازده و استفاده از گونه های بومی - تامین خوراک آبزیان - توسعه مکانیزاسیون و حمل و نقل - توسعه سردخانه ها، صنایع تبدیلی و تکمیلی، بسته بندی و کاهش تلفات و ضایعات - محدود کردن صادرات آبزیان پرورشی بخصوص ماهی قزل آلا در رودخانه و پرورش در قفس دریایی و توسعه زیرساخت های لازم برای صادرات (۸)، (۷)، (۲)، (۱) (۱۱)
۹. حفاظت از ذخایر ژنتیکی آبزیان، بازسازی منابع و احیاء زیستگاه ها، توسعه زیستگاه های مصنوعی، حفاظت از مناطق تخم ریزی و نوزادگاهی و رهاسازی بچه ماهی در دریا ((۱۷)، (۲)، (۱) الف (۱۱)
۱۰. تعیین ذخایر انواع آبزیان در آب های ساحلی، سرزمینی و بین المللی با استفاده از روش ها و فناوری های نوین و برنامه ریزی به منظور بهره برداری پایدار از ذخایر و تحقق صید مسئولانه (۷)، (۱)، (۱۱)
۱۱. توسعه بهره گیری از ظرفیت آب های داخلی (مخازن سدها، استخرهای مربوط به چاه های آب، قنوات و چشمه ها، کانال های شبکه های آبیاری و...) برای پرورش ماهی با تاکید بر سیستم های بهره ور (۱)، (۱۴) (۱۱)
۱۲. تقویت زیرساخت ها، بندر، اسکله ها و ناوگان صیادی به منظور توسعه صید مسئولانه در آب های ساحلی، سرزمینی و آزاد (۳)، (۱) (۱۱)
۱۳. به نژادی دام های سبک و سنگین و حفظ تنوع ژنتیکی دام های بومی (گاو، گوسفند، بز و شتر)، تنوع بخشی به نژاد های اصلاح شده به منظور افزایش بهره وری تولید شیر و گوشت (۷)، (۲)، (۱)
۱۴. استفاده از سایر منابع علوفه ای (منابع علوفه ای جدید، بقایا، تلفات و ضایعات محصولات) برای تولید گوشت قرمز (۱)، (۲)، (۸)
۱۵. توسعه نظام جیره نویسی تغذیه دام و طیور (۱)، (۲)
۱۶. کاهش ضریب تبدیل خوراک طیور و مدیریت هزینه تمام شده از طریق بهره گیری از فناوری های نوین از قبیل اصلاح نژاد طیور، هوشمندسازی مدیریت تولید طیور، توسعه تولید اقتصادی سایر ماکیان، استفاده از مکمل های زیستی در جیره طیور، توسعه کاربرد اینترنت اشیا، تحلیل داده و مدل سازی برای بهبود مدیریت بهداشت و تغذیه طیور (۷)، (۲)، (۱)
۱۷. ارزش افزایی محصولات جانبی کشتار دام و طیور و کاهش ضایعات و پسماندها (۱۱)، (۸)، (۱)
۱۸. توسعه و تقویت صنایع جانبی و پشتیبان در کل زنجیره غذا با تاکید بر تولید مرغ و تخم مرغ (۱۱)، (۱)
۱۹. توسعه و ارتقای زنجیره یکپارچه صنعت مرغ و مشارکت عملیاتی تشکلهای در مدیریت زنجیره صنعت مرغ (۴)، (۱)، (۱۱)
۲۰. برنامه ریزی های لازم و راهبردی برای ترویج تولید و مصرف مرغ با وزن و سن مناسب (سایز) و ایجاد زیرساخت های مناسب در حصول دستیابی به منظور خودکفایی در سوبه های ملی مانند لاین آرین (۴) (۱) (۱۱)
۲۱. توسعه تولید تخم مرغ از طریق افزایش بهره وری و فرهنگ سازی به منظور افزایش مصرف تخم مرغ (۱۲)، (۱)
۲۲. اصلاح الگوی توسعه باغ های کشور متناسب با توان اکولوژیک سرزمین با تاکید بر محصولات کم آب بر و خشکبار، صنایع مرتبط و بازارهای داخلی و صادراتی (۳)، (۱)

۲۳. بهبود مدیریت باغ‌ها از نظر تنش‌های زیستی و غیرزیستی، تغذیه، آبیاری، مکانیزاسیون و برداشت با تاکید بر بهره‌گیری از دانش و فناوری‌های نوین، افزایش عملکرد، بهره‌وری آب، ارتقاء کیفیت، سلامت و بازار پسندی محصولات باغی (۱)، (۸)، (۱۲)
۲۴. نوسازی و مدرن‌سازی باغ‌های مسن و فرسوده با تاکید بر بهره‌گیری از دانش و فناوری‌های نوین و ارتقاء کیفیت و سلامت، افزایش عملکرد، بهره‌وری آب، کیفیت و بازار پسندی محصولات باغی (۱)، (۱۲)
۲۵. کاهش وابستگی تولید شیر به علوفه‌های پرآب‌بر (مانند ذرت) و کنجاله سویا از طریق جایگزین نمودن علوفه‌ها و کنجاله‌های کم‌آب‌بر (۱)، (۲)
۲۶. توسعه بهره‌وری تولید شیر به خصوص در دامداری‌های سنتی و نیمه‌سنتی و گله‌های گوسفند و بز (۱)، (۲)، (۶)
۲۷. ایجاد و تکمیل زنجیره تولید و ارزش صنعت شیر و فرآورده‌های لبنی با محوریت تشکلهای منطقه‌ای و شرکتهای دانش‌بنیان (۴)، (۱)، (۶)
۲۸. توسعه فناوری‌های موثر در ارتقاء و رعایت استاندارد کیفی تولید و عرضه شیر و فرآورده‌های لبنی از قبیل کیت‌ها و آزمایشگاه‌های تشخیص و فناوری‌های غیر حرارتی سالم‌سازی شیر (پلاσμα، فراما، فشار بالا، میدان الکتریکی ارتعاشی، غشایی و میکروفیلتراسیون (۷)، (۱)، (۱۲)
۲۹. ارتقاء دانش و فناوری و تکمیل زنجیره ارزش غذا با استفاده از فناوری‌های نوین و تقویت تشکلهای مربوطه از پیش‌تولید، مزرعه تا سفره
۳۰. جلوگیری از تقلب در تولید و عرضه محصولات غذایی با توسعه فناوری‌های تشخیصی و سیستم‌های ردیابی، رتبه‌بندی و گواهی محصول
۳۱. جلوگیری از قاچاق دارو، ژل رویال، ملکه و جلوگیری از ورود بیماری‌های قرنطینه‌ای ویروسی جدید (۹)، (۱)
۳۲. کاهش وابستگی به بذور هیبرید وارداتی و ارتقای توانمندی‌های تولید داخل به‌منظور تامین ارقام داخلی مناسب برای تولید (۲)
۳۳. بهره‌گیری از دانش و فناوری‌های نوین و حمایت از سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و توسعه نظام تولید بذر، و حمایت از صادرات بذر (۹)، (۷)، (۲)
۳۴. حمایت از توسعه نظام کشت نشایی در محصولات زراعی و سبزی و صیفی و به‌کارگیری نشا به جای بذر (۲)
۳۵. استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و شرکتهای دانش‌بنیان به‌منظور توسعه ماشین آلات نشاکاری (۲)، (۸)
۳۶. استفاده از ظرفیت فرآوری بقایای محصولات و ضایعات، محصولات جدید (جلبک‌ها و حشرات) و سایر دانه‌ها (مانند ارزن، سورگوم، تربیتیکاله و ...) برای جایگزینی بخشی از خوراک طیور (۸)، (۲)
۳۷. شناسایی، جمع‌آوری و استفاده از ذخایر ژنتیکی زراعی و باغی به‌منظور تولید ارقام جدید (به‌ویژه بذور هیبرید) برای اقلیم‌های متفاوت و گلخانه (۲)
۳۸. کاهش وابستگی به واردات در بسترهای کشت گلخانه‌ای (۲)

۳۹. توسعه ارقام باغی جدید و مناسب، ارتقاء نظام تامین پایه، پیوندک و نهال گواهی شده و نظارت بر نهالستان‌ها، جلوگیری از تولید نهال‌های غیراستاندارد، توسعه صادرات نهال و تقویت خدمات قرنطینه‌ای با در نظر گرفتن وظایف حاکمیت و اعطای نقش حداکثری به بخش خصوصی (۲)
۴۰. سالم‌سازی هسته‌های اولیه ارقام تجاری باغی- بومی، تامین ارقام و مواد تکثیری سالم و اصیل و احداث باغ‌های مادری (۲)
۴۱. دانش‌بنیان کردن تولید اندام‌های تکثیری و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، تامین ارقام و مواد گیاهی اصیل و سالم و سرمایه‌گذاری، حمایت و ارائه مشوقه‌ای لازم برای تولید مواد تکثیری گیاهان زینتی در داخل (۲)
۴۲. ساماندهی صدور مجوز تولیدات کشت بافتی، کنترل کیفیت این تولیدات و تامین مواد اولیه تکثیری و شیمیایی در واحدهای کشت بافتی (۲)
۴۳. ایجاد و ارتقای نظام تولید خوراک دام و طیور صنعتی (۲)
۴۴. حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان به منظور بومی‌سازی تولید و ارتقای کیفیت انواع کودهای کشاورزی و محرک رشد گیاهی از طریق توسعه دانش فنی یا انتقال فناوری (۷)، (۲)
۴۵. بهبود روش‌های مصرف کودهای آلی و زیستی و محرک‌های رشد (۵)، (۲)
۴۶. شناسایی و تامین مواد اولیه مورد نیاز تولید کود و محرک‌های رشد به منظور کاهش وابستگی به واردات آن‌ها (۲)
۴۷. حمایت از سرمایه‌گذاری در تولید مواد موثره با کیفیت و افزودنی‌های آفت‌کش‌های شیمیایی (۲)
۴۸. تقویت نظارت بر کاربرد آفت‌کش‌ها از طریق استقرار کامل نظام نسخه‌نویسی الکترونیک آفت‌کش‌ها و ارتقاء دانش و مهارت در حوزه مصرف صحیح آن‌ها (۵)، (۲)
۴۹. حمایت از سرمایه‌گذاری زیست مهارگرها در کنترل تلفیقی آفات و بیماری‌ها و کودهای زیستی توسعه و ترویج روش‌های غیرشیمیایی و تلفیقی در مدیریت آفات با رعایت ملاحظات زیست محیطی (۵)، (۲)
۵۰. ساماندهی و هوشمندسازی توزیع کود با بهره‌گیری از ظرفیت بخش‌های غیردولتی و راه‌اندازی کارگزاری‌های تشکل محور در تأمین کود (۴)، (۲)
۵۱. توسعه آزمایشگاه‌های تجزیه خاک و گیاه، حمایت از ارزیابی دوره‌ای عناصر غذایی خاک و ارتقاء دانش بهره‌برداران در مصرف علمی و کارشناسی کود (۱۵)، (۲)
۵۲. حمایت از تولید و مصرف آفت‌کش‌ها و کودهای کم‌خطر زیستی به منظور افزایش کیفیت، ارتقاء شاخص‌های سلامت محصول و تولید محصولات گواهی شده در گلخانه و فضای باز (۱۳)، (۲)
۵۳. ارتقاء نظارت بر کیفیت آفت‌کش‌های وارداتی (شامل مواد موثره و افزودنی‌ها) و جلوگیری از ورود سموم قاچاق با تاکید بر استقرار سیستم ردیابی محصول (۹)، (۲)
۵۴. توسعه و ترویج روش‌های غیرشیمیایی و تلفیقی در مدیریت آفات، حمایت از بهسازی، نوسازی و ارتقاء تجهیزات و ناوگان مصرف آفت‌کش‌ها (۸)، (۲)
۵۵. خودکفایی در تولید واکسن‌های آبزیان، طیور و دام و کاهش وابستگی در تامین مواد اولیه و جلوگیری از ورود غیرمجاز دارو و واکسن (۹)، (۲)

۵۶. تهیه و تدوین فارماکوپه داروهای دامی، توسعه نظام نظارت بر واکسن و داروهای دامی و استقرار نظام نسخه‌نویسی الکترونیکی دارو (۱۳)، (۲)
۵۷. کاهش وابستگی به واردات مواد اولیه تولید دارو، سموم، اسیدهای آمینه، ویتامین‌ها و دیگر ریزمغذی‌ها از طریق ارتقای توان تولیدکنندگان داخلی (۲)
۵۸. توسعه تولید واکسن‌های نسل جدید (نو ترکیب) و ایجاد بانک بذر واکسن و تسهیل واگذاری بذر واکسن به شرکت‌های دانش‌بنیان (۷)، (۶)، (۲)
۵۹. تولید مکمل‌های خوراک دام، طیور و آبزیان مبتنی بر ظرفیت داخل با حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان بخش خصوصی (۲)
۶۰. توسعه تولید مرغ با وزن و سن مناسب (سایز) و ارتقاء ضریب خودکفایی در تولید جوجه اجداد گوشتی و حفاظت و بهره‌برداری بیشتر از نژادهای بومی (۷)، (۲)
۶۱. تحول در نظام بیمه تخصصی بخش کشاورزی با تاکید بر تحول در ارزیابی ریسک و ضرر و زیان و کاهش مخاطرات اخلاقی و انتخاب نامناسب به‌منظور مدیریت ریسک سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی (۳)
۶۲. تسهیل و حمایت از ورود بخش خصوصی به خدمات بیمه‌ای بخش کشاورزی از طریق بهبود فضای رقابتی، ایجاد نظام آمار و اطلاعات و ایجاد مشوق‌ها (۳)
۶۳. استانداردسازی قراردادهای کار کشاورزی به‌منظور ارائه پوشش‌های بیمه‌ای تامین اجتماعی (۳)، (۵)
۶۴. افزایش استفاده از ظرفیت بورس کالا در محصولات کشاورزی از طریق منوط شدن بخشی از حمایت‌های دولتی به حضور در بورس کالا و افزایش حضور شرکت‌های دولتی در بورس (به عنوان عرضه‌کننده یا مصرف‌کننده) (۹)، (۳)
۶۵. استفاده حداکثری از ظرفیت صندوق توسعه ملی برای افزایش سرمایه‌گذاری در بخش از طریق ارائه طرح‌های سرمایه‌گذاری بلندمدت دارای توجیه اقتصادی (۳)
۶۶. توسعه صندوق حمایت از سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی از محل تعرفه ورودی محصولات کشاورزی به‌منظور افزایش سرمایه‌گذاری در توسعه زیرساخت‌های بخش از قبیل توسعه روش‌های آبیاری نوین، یکپارچه‌سازی اراضی، توسعه مکانیزاسیون، توسعه کشاورزی حفاظتی، بهبود خاک، توسعه نیروی انسانی، توسعه فعالیت‌های آبخیزداری، توسعه باغ‌ها، صنایع فرآوری (۳)
۶۷. حمایت از توسعه سرمایه‌گذاری زیربنایی در انواع شهرک‌های کشاورزی و تسهیل صدور مجوزها (۳)، (۴)
۶۸. رفع محدودیت‌های توسعه سرمایه‌گذاری خطرپذیر و سرمایه‌گذاری خصوصی و بررسی در بخش کشاورزی (۶)، (۳)
۶۹. شفاف‌سازی حمایت‌های قیمتی و غیرقیمتی بخش کشاورزی به تفکیک حمایت از تولیدکننده و حمایت از مصرف‌کننده به‌منظور منطقی کردن حمایت‌ها (۳)
۷۰. حمایت از توسعه نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی دانش‌بنیان با تاکید بر یکپارچه‌سازی مدیریت فعالیت‌های کشاورزی و تقویت کشاورزی خانوادگی (۴)
۷۱. ایجاد، تکمیل، سازماندهی و توانمندسازی تشکلهای صنفی و تخصصی و شرکت‌های تعاونی بخش و ارتقاء نقش و جایگاه آن‌ها در تجارت محصولات کشاورزی (۹)، (۴)

۷۲. چابک‌سازی دولت در بخش کشاورزی با تمرکز بر امور تولی‌گری، بهره‌گیری از خدمات الکترونیک، برون‌سپاری حداکثری امور تصدی‌گری باقی‌مانده (از قبیل تامین نهاده‌ها) و مشارکت‌جویی نظام‌مند از تشکلهای فراگیر و ملی بخش در برنامه‌ریزی (۴)
۷۳. تنقیح قوانین و مقررات بخش کشاورزی به‌منظور رفع موانع تولید و ایجاد یکپارچگی و انسجام در برنامه‌ریزی و مدیریت بخش کشاورزی (۴)
۷۴. تجهیز و هم‌افزا کردن یگان‌های حفاظت، نظارت و ساماندهی صید غیرقانونی و غیرمجاز (۴)، (۱۶)
۷۵. طبقه‌بندی مشاغل کشاورزی، شناسنامه‌دار کردن کشاورزان و منابع تحت مدیریت آنها از قبیل سنددار کردن زمین‌های کشاورزی و تعیین حق‌آبه‌ها (۱۵)، (۱۴)، (۵)
۷۶. ایجاد نظام تعیین صلاحیت‌های شغلی بهره‌برداران بخش، توانمندسازی و ارتقاء مستمر مهارت‌های شغلی آنها به‌منظور دانش‌بنیان نمودن فرآیندهای تولید از طریق روش‌های نوین (۵)
۷۷. ایجاد نظام تربیت نیروی انسانی مورد نیاز بخش کشاورزی، غذا و تغذیه از طریق تحول در نظام آموزش عالی و هنرستان‌ها و تقویت آموزش‌های مهارتی، با تاکید بر سامان‌دهی کارآموزی و کارورزی دانش‌آموزان و دانشجویان، اصلاح و به‌روزرسانی سرفصل دروس، برگزاری دوره‌های مهارت‌آموزی کوتاه‌مدت برای تمام متقاضیان در مناطق دارای ظرفیت کشاورزی و اصلاح سازوکارهای هدایت تحصیلی در این مناطق (۵)
۷۸. ایجاد نظام جامع آمار و اطلاعات بخش کشاورزی با تاکید بر تجميع داده‌های تولید شده در بخش‌های مختلف، به‌منظور ارتقای شفافیت و تسهیل دسترسی به داده‌های صحیح و دقیق و استفاده از ظرفیت کلان داده‌ها (۵)
۷۹. افزایش سهم انواع برنامه‌های ترویجی حوزه کشاورزی در شبکه‌های اصلی رسانه ملی با رویکرد امیدآفرینی و افزایش انگیزه، آموزش و فرهنگ‌سازی برای کشت گیاهان دارویی (۱۲)، (۵)
۸۰. تدقیق حوزه فعالیت و مصادیق تحقیقات دولتی در جهت افزایش تحقیقات پایه و طرح‌های دارای بازده بلندمدت (۶)
۸۱. زمینه‌سازی به‌منظور افزایش نقش بخش خصوصی در تحقیقات دارای توجیه اقتصادی و افزایش نقش شرکت‌های دانش‌بنیان در تحقیقات حوزه فناوری‌های پیشرفته بخش کشاورزی (۷)، (۶)
۸۲. حمایت از افزایش تحقیق و توسعه و تجاری‌سازی فناوری در بخش خصوصی، شرکت‌های دانش‌بنیان و استارت‌آپ‌ها، پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد، از طریق خرید تضمینی فناوری‌ها و محصولات راهبردی و مورد نیاز بخش (۶)، (۳)
۸۳. ساماندهی تحقیقات دولتی و برون‌سپاری حداکثری تحقیقات دولتی به‌ویژه به دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، موسسات پژوهشی غیردولتی و شرکت‌های دانش‌بنیان و ارزیابی دقیق و رتبه‌بندی مجریان با توجه به سوابق فعالیت‌های آنها (۴)، (۶)
۸۴. پوشش ریسک استفاده آزمایشی (پایلوت) از فناوری‌های نوین در واحدهای منتخب و تسهیل به‌کارگیری موارد اثبات شده توسط بهره‌برداران از طریق توسعه صندوق‌های پژوهش و فناوری تخصصی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری خطرپذیر (VC)، صندوق‌های خطرپذیر شرکتی (CVC) و صندوق‌های سرمایه‌گذاری بورسی (PE)، در حوزه دانش‌بنیان امنیت غذایی (۷)، (۳)، (۶)

۸۵. تدوین و استقرار تقسیم کار ملی پژوهش در بخش کشاورزی و صنایع تبدیلی و تعیین سهم پژوهش‌های بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای از پژوهش‌های این بخش به منظور جهت‌دهی به پژوهش‌های دانشگاهی و پایان‌نامه‌ها و حمایت از آن‌ها در جهت حل مسائل بخش کشاورزی (۶)
۸۶. تسهیل شرایط انتقال تجربه و دانش فنی و انجام فعالیت‌های تحقیق و توسعه مشترک میان مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی و شرکت‌های دانش‌بنیان (۶)
۸۷. اصلاح آیین‌نامه ارتقاء و ترفیع اعضای هیات علمی وزارتین علوم و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشکده‌های کشاورزی، دانشکده‌های تغذیه و صنایع غذایی، دانشکده‌های طب ایرانی و سایر رشته‌های مرتبط در راستای ارتقاء نقش آفرینی اعضای هیئت علمی در دستیابی به اهداف کشور در امنیت غذا و تغذیه از طریق مشارکت در طرح تقسیم کار ملی، راه‌اندازی و عضویت در شرکت‌های دانش‌بنیان همچنین تعریف رساله دکتری محصول محور (۶)
۸۸. ایجاد شبکه تجهیزات و زیرساخت‌های آزمایشگاهی متشکل از آزمایشگاه‌های مورد تأیید سراسر کشور و ارائه سرویس با کیفیت و قیمت مناسب (۶)
۸۹. توسعه ارتباطات بین‌المللی جهت تهیه، تعمیر و ارتقای تجهیزات آزمایشگاه‌ها و اعتبار بخشی بین‌المللی (۶)
۹۰. توسعه کشاورزی هوشمند و دیجیتال از طریق افزایش به کارگیری فناوری‌های نوین از قبیل هوش مصنوعی، حسگرهای هوشمند، رباتیک، کلان داده‌ها و اینترنت اشیاء در کلیه مراحل تولید (۸)، (۷)
۹۱. بهره‌برداری از ظرفیت تولید گیاهان آبی و جلبک‌ها (۱)، (۷)
۹۲. امکان‌سازی تولید گوشت مصنوعی، تولید پروتئین‌های میکروبی، شبه‌کازئین‌های میکروبی (جایگزین لبنیات) و غیره (۱)، (۷)
۹۳. معرفی ارقام گندم با درصد پروتئین بالاتر و قدرت جذب بالای عناصر ریزمغذی و غنی‌سازی گندم با ریزمغذی‌ها (۱)، (۱۲)
۹۴. ایجاد تغییرات آب و هوایی با استفاده از فناوری هدایت سامانه‌های بارشی در فصل گرم سال (۷)، (۱۲)
۹۵. مدیریت و سیاست‌گذاری یکپارچه در صنایع تبدیلی و تکمیلی به منظور تدوین نقشه راه توسعه صنایع غذایی، ساماندهی و توسعه واحدهای فرآوری و بسته‌بندی پیشرفته متناسب با نیاز و رعایت اصول آمایش سرزمین و تعیین تکلیف طرح‌های نیمه تمام (۴)، (۸)
۹۶. حمایت موثر از ارتقاء ضریب مکانیزاسیون از طریق حمایت هدفمند و اعطای تسهیلات مناسب به منظور نوسازی ماشین‌آلات و تجهیزات صنایع تبدیلی و تکمیلی با تاکید بر استفاده از ظرفیت شرکت‌های داخلی تولیدکننده ماشین‌آلات و تجهیزات و ارتقای توانمندی‌های فناورانه آن‌ها برای هوشمندسازی کشاورزی (۸)، (۳) (۱)
۹۷. توسعه و ارتقاء نشان‌های تجاری در سطوح ملی، منطقه‌ای، جهانی و همچنین نشان جغرافیایی (۹)، (۸)، (۱۳)
۹۸. حمایت از توسعه فناوری نوین به منظور تولید و استفاده از مواد افزودنی مفید و بی‌خطر (۷)، (۸)، (۱۲)
۹۹. کاهش وابستگی به مواد اولیه وارداتی مورد نیاز نگهداری، فرآوری و بسته‌بندی محصولات غذایی (۸)
۱۰۰. کاهش سهم خام‌فروشی محصولات کشاورزی از طریق ارتقای صنایع فرآوری و تولید محصولات جدید و ایجاد مزیت‌های رقابتی (۸)

۱۰۱. توسعه زنجیره سرد محصولات کشاورزی با تاکید بر محصولات صادراتی (۸)، (۹)، (۱۳)
۱۰۲. تولید و ترویج صنعتی غذاها و گیاهان دارویی بومی با استفاده از ظرفیت شرکت‌های دانش‌بنیان، و بخش خصوصی (۸)، (۱۲)
۱۰۳. تدوین و به‌روزرسانی دوره‌ای گزارش نیازسنجی مکانیزاسیون در زنجیره ارزش محصولات زراعی، باغی، دامی و شیلاتی با توجه به شرایط اقلیمی و جغرافیایی (۸)
۱۰۴. حمایت از تشکیل و تقویت تعاونی‌ها، تشکلهای و شرکت‌های غیردولتی ارائه خدمات مکانیزاسیون کشاورزی (۴)، (۸)
۱۰۵. به‌روزرسانی امکانات، تجهیزات و آزمایشگاه‌ها برای آزمون و استانداردسازی ماشین‌های کشاورزی (۸)
۱۰۶. تعیین نقاط بحرانی، ارزش افزایی و تولید فرآورده‌های با ارزش افزوده بالا از بقایا، تلفات و ضایعات از طریق ایجاد نظام جامع اطلاعاتی هوشمند (۸)
۱۰۷. مدیریت یکپارچه بقایا، تلفات و ضایعات محصولات کشاورزی و غذا و ارائه گزارش سالانه از میزان کاهش بقایا، تلفات و ضایعات توسط نهاد متولی (۴)، (۸)
۱۰۸. توسعه دیپلماسی غذایی به‌ویژه با کشورهای همسایه و انعقاد موافقت‌نامه‌های تجاری دو و چندجانبه لازم (از قبیل موافقت‌نامه‌های بهداشت گیاهی و دامی) به‌منظور افزایش سهم همسایگان از تعاملات تجاری محصولات کشاورزی و غذایی (۹)
۱۰۹. شناسایی حوزه‌های متأثر از تحریم در ارکان امنیت غذایی و اقدامات لازم برای خنثی‌سازی و کم‌اثر کردن تحریم‌ها (۹)
۱۱۰. تفکیک تولید صادرات‌گرا (تولید مختص صادرات) از تولید برای بازار داخلی و سیاست‌گذاری مناسب به‌منظور توسعه تولید صادرات‌گرا و پرهیز از اعمال ناگهانی ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های تجاری (۴)، (۹)
۱۱۱. تغییر الگوی صادرات و واردات در تامین محصولات کشاورزی آب‌بر مورد نیاز کشور (۸)
۱۱۲. توسعه کشاورزی و دامداری فراسرزمینی به‌منظور تامین کمبود محصولات راهبردی کشور با تاکید بر ذرت، دانه‌های روغنی و گوشت قرمز (۱)، (۱۰)
۱۱۳. تدوین برنامه‌های اجرایی کشاورزی فراسرزمینی، انعقاد تفاهم‌نامه مابین دولت جمهوری اسلامی ایران و کشورهای هدف و ساماندهی فعالان حقیقی و حقوقی در عرصه کشاورزی فراسرزمینی کشور با تاکید بر جلوگیری از ضربه به تولید داخل و رعایت الزامات مرتبط با کشت فراسرزمینی (۱۰)
۱۱۴. ساماندهی و ارتقاء ضوابط بهداشتی- قرنطینه‌ای در مرزها و مبادی ورودی کشور و تجهیز گمرکات به‌منظور کنترل دقیق عوامل بیماری‌زا با تاکید بر کاهش مدت زمان ترخیص کالا (۱۳)، (۱۰)
۱۱۵. تبدیل کشور به محور (هاب) تجاری منطقه با استفاده از ظرفیت‌های خالی سیلوها، انبارها، مخازن، سردخانه‌های ذخیره‌سازی محصولات غذایی و کارخانه‌های صنایع غذایی و توسعه سوآپ محصولات کشاورزی (۸)، (۱۰)
۱۱۶. مهندسی مجدد نظام تعرفه‌ای در راستای حمایت از تولیدات داخل (۳)، (۹)
۱۱۷. بهبود زیرساخت‌ها و فرآیندها در پایانه‌های صادراتی و گمرکات با استفاده از فناوری‌های نوین (۸)، (۷)، (۱۳)
۱۱۸. ارتقاء کمی و کیفی آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت نهاده‌ها و محصولات وارداتی به‌منظور پاسخگویی دقیق و سریع با تاکید بر تقویت بخش خصوصی (۳)، (۱۳)

۱۱۹. رصد و پایش شاخص‌ها، تحولات و بازار غذایی در سطح جهان و اتخاذ تصمیمات به هنگام با هدف مدیریت تکانه‌های بین‌المللی (۴)، (۱۰)
۱۲۰. مدیریت ظرفیت، زمان و میزان آزادسازی ذخایر راهبردی و ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های ذی‌ربط و استفاده از ظرفیت‌های داخلی در تامین ذخایر راهبردی (۱۰)
۱۲۱. تدقیق آمار تعداد و ظرفیت سیلوها، انبارها، مخازن و سردخانه‌های ذخیره‌سازی محصولات غذایی به‌منظور نیازسنجی، بهینه‌سازی و توسعه سیلو، مخازن، سردخانه‌ها و انبارها با تاکید بر فناوری‌های نوین (۹)، (۷)
۱۲۲. جلوگیری از قاچاق کالاها، محصولات و نهاده‌های کشاورزی به‌ویژه قاچاق معکوس (۷)
۱۲۳. تقویت ساختار وزارت جهاد کشاورزی و وزارت امور خارجه به‌منظور توسعه تجارت محصولات کشاورزی (۴)، (۱۰)
۱۲۴. تقویت ارتباط بین مراجع دولتی مسئول کنترل مواد غذایی و مراجع تسهیل‌کننده تجارت (مانند گمرک و...) و انعقاد تفاهم‌نامه تجارت خارجی در راستای توسعه تجارت غذا از جمله محصولات غذایی دانش‌بنیان بر اساس منافع ملی و جایگاه کشور (۷)
۱۲۵. اتخاذ تدابیر و راهکارهای تشویقی و بازدارنده دست‌اندرکاران زنجیره غذا از جمله واردکنندگان و صادرکننده‌های متخلف غذا (۱۵)
۱۲۶. حمایت از طرح‌های بهره‌وری پایدار در سیستم‌های غذایی از مزرعه تا سفره مانند استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر، کاهش ضایعات مواد غذایی، ایجاد و توسعه بیمه‌های کشاورزی روزآمد (۶)، (۷)، (۱۲)
۱۲۷. شناسایی و ردیابی مواد غذایی از بدو ورود به زنجیره غذایی تا سطح عرضه از طریق راه‌اندازی کامل سامانه تجارت و اتصال سامانه‌های الکترونیکی هوشمند مورد نیاز برای اجرای کامل شناسه کالا (۱۳)
۱۲۸. توسعه فناوری نوین در صنایع غذایی از جمله پلاسما و...، استخراج با راندمان و کیفیت بهتر در صنعت روغن، قند و شکر، توسعه تولید قندهای جایگزین ساکارز و روش‌های نوین بسته‌بندی مواد غذایی با رویکرد افزایش ماندگاری مواد غذایی و کاهش ضایعات و ایجاد پوشش‌های بیمه‌ای مناسب برای صنایع تبدیلی (۱۷)
۱۲۹. توسعه پژوهش‌ها و ایجاد و انتقال فناوری‌های جدید با رویکرد تولید محصولات جدید و دانش‌بنیان، به‌روزرسانی تجهیزات فرسوده با رویکرد ارتقای بهره‌وری و کاهش ضایعات و کاهش استفاده از افزودنی‌ها با استفاده از فناوری‌هایی نظیر پلاسمای سرد برای کاهش بار میکروبی (۱۸)
۱۳۰. تدوین و اجرای طرح آمایش صنایع تبدیلی و نگهداری، سیاست‌های تشویقی برای توسعه پژوهش و فناوری در صنایع غذایی و تبدیلی و توسعه خوشه‌ها و شبکه‌های تولیدی و کنسرسیوم‌های صادراتی (۱۸)
۱۳۱. ساماندهی لایه‌های امنیتی تامین غذای اساسی در چهار لایه خودکفایی در زنجیره تامین غذا اساسی، کشت فرا سرزمینی با اولویت کشورهای همسایه و همسو، مرکزیت توزیع (هاب) منطقه‌ای غذا و ترانزیت غذایی کشورهای همسایه از پهنه جغرافیایی کشور (۸)
۱۳۲. تامین کالاها و نهاده‌های اساسی کشاورزی در شرایط غیرعادی از طریق طراحی و پیاده‌سازی سامانه جامع ذخیره‌سازی و توزیع در سطوح ملی، استان و شهرستان (۲)

۱۳۳. تحول و تغییر در الگوی کشت و تولید محصولات مرتبط، تغییر در الگوی بهره‌وری آب، تحول در افزایش راندمان دامداری و دامپروری و تولید محصولات آن (۲۷)
۱۳۴. بهینه‌سازی اراضی آبی غیر قابل آبیاری با استفاده از تکنولوژی‌های روز آمد سازگار با محیط زیست و دانش بومی (۲۷)
۱۳۵. جبران آسیب‌های کوچک‌سازی سطح زیر کشت (۲۷)
۱۳۶. کنترل خاک‌ورزی (شخم) و کشاورزی حفاظتی (حفاظت خاک در برابر فرسایش) (۲۷)
۱۳۷. افزایش بهره‌وری صنعت دامپروری و کشاورزی با توسعه نظام‌های نوین و ارتقاء دانش بهره‌برداران و فناوری‌های نوین (۴)، (۱۹)
۱۳۸. توسعه برنامه‌های مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی و دامی با توسعه مبارزه بیولوژیک و کاهش تلفات- ضایعات محصولات با توجه به افزایش سالانه مصرف و تغییر در ترکیب جمعیت کشور تا سال ۱۴۱۱ (۳)، (۷)
۱۳۹. مدیریت تولید و تقاضای غذا، تغییر رژیم غذایی به سمت استفاده از محصولات گیاه پایه و کم‌آبر (۲۷)
۱۴۰. تدوین برنامه‌های اجرایی کشاورزی فراسرزمینی، انعقاد تفاهم‌نامه مابین دولت جمهوری اسلامی ایران و کشورهای هدف و ساماندهی فعالان حقیقی و حقوقی در عرصه کشاورزی فراسرزمینی کشور (۸)، (۲۵)
۱۴۱. احیای دانش بومی و میراث غنی کشاورزی ایران و به‌روزرسانی آن با دانش روز و فناوری‌های نوین جهت بهره‌مندی در برابر چالش‌های اقلیمی و شرایط اکولوژیکی کشور (خشکسالی، شوری خاک، آب و ...) (۲)، (۶)
۱۴۲. استفاده حداکثری از فناوری‌های بی‌خطر و ایمن مانند به‌نژادی رایج و متداول در حوزه دام، آبزیان و نباتات متناسب با شرایط اقلیمی و زیست بوم کشور با پشتیبانی و حمایت از زیرساخت‌های مرتبط با آن‌ها (۲۸)
۱۴۳. جلوگیری از تخریب منابع پایه تولید خصوصا خاک با اصلاح قوانین تغییر کاربری و قوانین مربوط به ارث (خرد شدن اراضی) (۲۶)
۱۴۴. رعایت استانداردها، ضوابط زیست محیطی، ظرفیت و توان اکولوژیک، و همچنین حفظ و ارتقاء منابع پایه شامل آب، خاک، تنوع زیستی، ذخایر ژنتیکی، گونه‌های بومی و تعادل زیست بوم‌ها و مهار عوامل ناپایداری آن‌ها (۲۸)
۱۴۵. افزایش بازدهی تولید و عملکرد در واحد سطح محصولات کشاورزی و غذایی از طریق به‌کارگیری روش‌های نوین، ایمن و بی‌خطر (۱)، (۳)
۱۴۶. افزایش بازدهی آب و آبیاری از طریق اجرای روش‌های نوین آبیاری و بازچرخانی آب و سیستم‌های بسته، احیا و به‌روزرسانی دانش بومی و رعایت برنامه‌های مدیریت آب در هر استان طبق سند آمایش سرزمین و استفاده مجدد از پساب تصفیه‌شده (۲۶)
۱۴۷. کاهش ضایعات محصولات کشاورزی و مواد غذایی با توسعه فناوری‌های مرتبط با برداشت، حمل، نگهداری، فرآوری و عرضه محصولات کشاورزی و مواد غذایی متناسب با فرهنگ ایرانی و اسلامی (۲۱)
۱۴۸. توسعه فناوری‌ها و صنایع تبدیلی و استفاده بهینه از محصولات جانبی کشاورزی (۲۱)
۱۴۹. حمایت و توسعه اجرای طرح‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری در حوزه‌های آبخیز کشور (۲۷)
۱۵۰. جلوگیری از آبیاری محصولات کشاورزی با فاضلاب خام (۲۷)

۱۵۱. بهره‌گیری از کشت‌های دوم (به عنوان کشت ارقام مناسب) و ذخیره‌سازی و انبارسازی با امکانات و تجهیزات مدرن در استان‌هایی که با کمبود آب مواجه هستند (۲۶)
۱۵۲. استفاده از ظرفیت‌های اقتصاد چرخشی و مهندسی بازیافت در تولید محصولات زراعی و دامی، کمپنه‌سازی پسماند کشاورزی و هدررفت مواد غذایی (استفاده از خشکاله به عنوان نهاده دامی و کمپوست به عنوان بهبوددهنده خاک) (۷)، (۱۸)

نشانه‌های کلیدی عملکرد

۱. کل تولیدات کشاورزی (میلیون تن)
۲. کل تولیدات در گلخانه‌ها (میلیون تن)
۳. ضریب خودکفایی انرژی کشور (درصد)
۴. ضریب خودکفایی پروتئین کشور (درصد)
۵. تولید گندم، سیب‌زمینی، سبزی و صیفی، علوفه خشبی، گوشت مرغ، شیر، تخم‌مرغ، محصولات شیلاتی و عسل - از خودکفا به حفظ خودکفایی پایدار
۶. خود کفایی پایدار در تولید شکر، حبوبات و جو دانه‌ای
۷. کل تولید آبریان (میلیون تن)
۸. سهم بذور هیبریدی تولید داخل از کل بذور هیبریدی مصرف
۹. ضریب خودکفایی در واکسن‌های طیور و آبریان
۱۰. ضریب مکانیزاسیون کشاورزی (اسب بخار در هکتار)
۱۱. نسبت میزان تلفات/ ضایعات از کل تولید محصولات داخل کشور
۱۲. سهم سرمایه‌گذاری انجام شده در بخش کشاورزی به سرمایه‌گذاری انجام شده در کل اقتصاد به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰
۱۳. نسبت محصولات فرآوری شده به تولید محصولات خام کشاورزی در ایران
۱۴. میزان کشاورزی حفاظتی
۱۵. شاخص بهره‌وری کل بخش کشاورزی بر اساس ارزش افزوده
۱۶. برآورد میزان تولید (بالفعل) صنایع غذایی (میلیون تن)
۱۷. برنامه‌های دانش‌بنیان در صنعت غذا و کشاورزی
۱۸. تعداد کشورهای طرف تجارت (واردات و صادرات)
۱۹. برنامه‌های تشویقی دست‌اندرکاران زنجیره غذا
۲۰. وجود راهکارهای مناسب برخورد با واردکنندگان و صادرکنندگان متخلف
۲۱. پوشش کنترل مواد غذایی تولیدی و وارداتی از نظر حلیت
۲۲. تعداد مواد غذایی دارای گواهینامه حلال

- ۲۳. تعداد مواد غذایی دارای گواهینامه ارگانیک
- ۲۴. تعداد مواد غذایی دارای گواهینامه محصولات کشاورزی
- ۲۵. تعداد شرکت‌های دانش‌بنیان در حوزه غذا
- ۲۶. تعداد مراکز و واحدهای دارای کد " IR "
- ۲۷. تعداد محصولات دارای پروانه بهداشتی تولید
- ۲۸. سهم ذخایر راهبردی به کل تولید سالانه
- ۲۹. نسبت منابع مالی تخصیصی مستقیم به تولید غذا

۲. حیطه دسترسی

اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)

۱. کاهش سهم هزینه مواد غذایی مصرفی در مخارج خانوار شهری از ۲۴/۸ درصد به ۲۰ درصد
۲. کاهش سهم هزینه مواد غذایی مصرفی در مخارج خانوار روستایی از ۳۹/۳ درصد به ۲۰ درصد
۳. افزایش میانگین مصرف سرانه (گرم در روز) میوه‌ها، سبزی‌ها، حبوبات، آبریان، شیر و لبنیات با توزیع عادلانه در دهک‌های درآمدی بر اساس سبد غذایی مطلوب ابلاغ شده وزارت بهداشت
۴. بهره‌مندی حداقل ۷۰٪ جمعیت تحت پوشش هدف (کودکان زیر ۵ سال، زنان باردار و شیرده، نوجوانان و سالمندان) شبکه بهداشت و درمان مطابق بسته استاندارد خدمات پایه تغذیه (پایش رشد، مکمل‌یاری، آموزش، مشاوره تغذیه و ...)
۵. اجرای حداقل ۵۰ درصدی سیاست‌های اجرایی و ضوابط بخش تغذیه در حداقل ۷۰٪ بیمارستان‌های کشور
۶. ارتقاء کیفیت خدمات غذایی در حداقل ۷۰٪ بیمارستان‌های کشور
۷. جذب و به کار گیری مشاور تغذیه بالینی با شرایط احراز ذکر شده در ضوابط ابلاغی به ازای هر ۲۰ تخت ویژه (NICU، PICU، انواع ICU، پیوند اعضا و دیالیز، کلیه و سوختگی) و ۷۵ تخت بستری
۸. جذب و به کارگیری کارشناس مدیریت خدمات غذایی در بیمارستان با شرایط احراز ذکر شده در ضوابط ابلاغی به ازای هر ۱۰۰ تخت در بیمارستان‌ها (در هر بیمارستان حداکثر ۳ نفر)
۹. بهره‌مندی حداقل ۸۰ درصد جمعیت تحت پوشش از آموزش سبک زندگی سالم (شامل اصلاح آداب و نوع تغذیه و ...) بر اساس آموزه‌های طب ایرانی
۱۰. اجرای حداقل ۳۰ درصدی اصلاح تغذیه بر اساس آموزه‌های طب ایرانی در حداقل ۱۰ درصد بیمارستان‌های کشور
۱۱. دستیابی به نظامی یکپارچه و کارآمد در مدیریت پدافند غذایی (پیش تولید، تولید، صادرات، واردات، ذخیره‌سازی، توزیع و مصرف) در شرایط بحرانی و اضطراری
۱۲. دستیابی به خود کفایی و خود اتکایی در تولید محصولات راهبردی و فرآورده‌های غذایی به منظور افزایش بازدارندگی در برابر تهدیدات احتمالی دشمن
۱۳. پوشش ۱۰۰ درصدی خدمات غذایی مبتنی بر انرژی مورد نیاز روزانه در حداقل ۵۰ درصد از مدارس شبانه‌روزی کشور

راهبردها

۱. تامین دسترسی‌های فیزیکی و اقتصادی از طریق کاهش قیمت تمام شده محصولات غذایی به کمک افزایش راندمان تولید و کاهش مصرف نهاده و بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم به ویژه اقشار آسیب‌پذیر از سبد غذایی سالم (ایمن، با اصالت و حلال)، مطلوب، مغذی و کافی در شرایط عادی و غیرعادی
۲. توسعه خدمات بیمه حمایتی و ارزان قیمت تولید تا عرضه محصولات کشاورزی و غذایی
۳. ترویج و اشاعه کشاورزی کم‌هزینه برای کاهش قیمت محصولات و تامین نیاز اقشار کم درآمد جامعه

۴. تحول اساسی در نظام توزیع محصولات غذایی و کنترل و کاهش هزینه‌های مربوط به واسطه‌های توزیع و دستیابی به شبکه توزیع ایمن، پایدار و قابل دسترس برای عموم مردم.
۵. توسعه و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی و غذایی با هدف افزایش برخورداری کلیه ذی‌نفعان زنجیره ارزش متناسب با ارتقای بهره‌وری در حلقه‌های مختل
۶. تقویت کارآمدی نظام تامین و توزیع محصولات غذایی در مواجهه با تکانه‌های اجتماعی، مخاطرات اقلیمی و حوادث غیرمترقبه
۷. ساماندهی و هدفمندسازی تسهیلات اشتغال‌زایی با تأکید بر سه دهک اول درآمدی به‌ویژه اشتغال‌زایی زنان
۸. توانمندسازی اقتصادی خانوارها (ایجاد و تقویت گروه‌های خودیار و همیار محلی و اجرای رویکرد اعتبارات مالی خرد)
۹. جایگزین کردن یارانه‌های نقدی با یارانه‌های هدفمند برای اقلام غذایی سالم و ضروری
۱۰. کنترل موثر قیمت اقلام غذایی اصلی
۱۱. حمایت تغذیه‌ای مادران باردار و شیرده، کودکان زیر ۵ سال مبتلا به سوء تغذیه و نیازمند
۱۲. حمایت از تغذیه رایگان دانش‌آموزان و برنامه شیر مدرسه با تأکید ویژه بر استان‌های کم‌برخوردار کشور
۱۳. توانمندسازی جامعه با تأکید بر توانمندسازی زنان و اشتغال آنان در راستای اجرای شدن الگوی مصرف مطلوب
۱۴. نهادینه‌سازی اجرای بسته ارتقای امنیت غذایی (باغ) در استان‌های ناامن غذایی با محوریت استاندارد
۱۵. توسعه و تأمین غذای مناسب بیماری‌های متابولیک شایع جهت پیشگیری از معلولیت از بدو تولد تا سن بزرگسالی
۱۶. توسعه و تقویت برنامه‌های غنی‌سازی مواد غذایی با ریزمغذی‌های ضروری
۱۷. تقویت ساختار اجرایی تغذیه در شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور و بیمارستان‌ها
۱۸. تقویت تیم مشاوره تغذیه (متخصص تغذیه و طب ایرانی) در بیمارستان‌ها
۱۹. توسعه منابع غذایی جدید با تکیه بر منابع غذایی ارزان قیمت داخل کشور
۲۰. دیده‌بانی و مراقبت دائمی از تحولات و تهدیدات غذایی و ابرروندها در مقیاس جهانی، منطقه‌ای و ملی در جهت مصونیت بخشی و اجتناب از غافلگیری راهبردی در مواجهه با تهدیدات، اعلام هشدار به موقع، ردیابی، پیگیری و تشخیص منشا و نوع تهدید غذایی علیه کشور
۲۱. فعال‌سازی ظرفیت‌ها در حوزه‌های حمل بار (به صورت ریلی و هوایی)، با تأکید بر استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی
۲۲. حمایت‌های تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای دولت از زنجیره توزیع و سیاست‌گذاری مناسب تنظیم بازار برای توزیع بهینه و حمایت از قابلیت دسترسی
۲۳. افزایش ضریب نفوذ شرکت‌های دانش‌بنیان
۲۴. توسعه و تقویت تغذیه سالم مبتنی بر انرژی مورد نیاز روزانه در مدارس شبانه‌روزی
۲۵. سرمایه‌گذاری در نظام آموزش برای توانمندسازی منابع انسانی، کارآفرینی، ارتقاء بهره‌وری، یافتن شغل مناسب و درآمد کافی به ویژه برای جوانان

اقدامات کلی

(منظور از اعداد داخل پرانتز برای هر اقدام، راهبردهای مرتبط می باشد)

۱. ساماندهی و تخصیص یارانه‌های غذایی هدفمند برای اقشار آسیب‌پذیر، کم‌درآمد و زیر خط فقر، گروه‌های آسیب‌پذیر تغذیه‌ای از جمله مادران باردار و شیرده، کودکان زیر ۵ سال و دانش‌آموزان مبتلا به سوءتغذیه و نیازمند با تاکید بر استان‌های ناامن غذایی (۱)
۲. کنترل ضابطه‌مند صادرات محصولات غذایی با منشاء گیاهی و دامی با ارزش غذایی بالا با توجه به میزان نیاز داخلی جهت بهبود دسترسی آحاد مردم (۱)
۳. ساماندهی بازار محصولات به‌منظور متعادل‌سازی قیمت دریافتی تولیدکننده و قیمت پرداختی مصرف‌کننده و حذف واسطه‌های غیرضرور با تاکید بر ایجاد بازارهای عرضه مستقیم و تقویت سهم بازارهای مجازی خرید و فروش محصولات کشاورزی (۱)، (۲)
۴. مدیریت هوشمند توزیع محصولات کشاورزی از طریق ایجاد نظام آمار و اطلاعات زمان و مکان عرضه محصولات (۱)، (۲)
۵. ارتقاء کارآمدی نظام تامین و توزیع محصولات غذایی در مواجهه با تکانه‌های اجتماعی، مخاطرات اقلیمی و حوادث غیرمترقبه (۱)، (۲)
۶. متعادل‌سازی سهم هزینه غذا از هزینه خانوارها و افزایش سرانه دریافت انرژی و پروتئین اقشار زیر خط فقر غذایی از طریق ساماندهی و حمایت از نهادهای دولتی و غیردولتی متولی این اقشار و اعطای یارانه و کمک‌های غذایی (۳)، (۴)، (۵)
۷. تکمیل ضوابط و مقررات حمل و نقل محصولات کشاورزی و تکمیل زیرساخت‌های مربوطه به‌منظور تسهیل توسعه ناوگان حمل و نقل اختصاصی متناسب با نوع محصولات با محوریت بخش خصوصی (۱)، (۲)
۸. ساماندهی بازارهای داخلی با استفاده از توسعه پلتفرم‌های مجازی، شفاف‌سازی عرضه و تقاضا و توسعه زیرساخت‌های عرضه مستقیم محصولات (۱)، (۲)
۹. توسعه کشت قراردادی به‌منظور تقویت زنجیره ارزش محصولات کشاورزی (۱)
۱۰. توسعه پلتفرم‌های مدیریت زنجیره تامین برای جمع‌آوری، درجه‌بندی، بسته‌بندی، برچسب‌گذاری، بهبود حمل و نقل، انبارداری فنی، ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی با هدف ارزش‌افزایی و ارتقاء کیفیت، سلامت و بازارپسندی و کاهش تلفات و ضایعات محصولات باغی و افزایش سهم شرکت‌های دانش‌بنیان با صرفه اقتصادی، براساس هزینه-منفعت و عدم اتکا آن‌ها به بودجه دولتی (۱)، (۲)
۱۱. حمایت از شکل‌گیری و تکمیل زنجیره‌های ارزش در حوزه‌های مختلف بخش کشاورزی و صنایع غذایی (۱)
۱۲. به‌کارگیری سازمان‌های غیردولتی (خصوصی و مردم نهاد مورد تایید وزارت کشور و نهادهای امنیتی) در راستای اجرای برنامه‌های کاهش فقر (۴)
۱۳. سیاست‌های جبرانی (ارائه و توزیع سبد غذایی مطلوب به خانوارهای دچار فقر غذایی) و توزیع بن مخصوص تهیه مواد غذایی به‌ویژه منابع غذایی پروتئین و ریزمغذی‌ها در میان اقشار آسیب‌پذیر. (۴)، (۵)

۱۴. هدفمندسازی یارانه‌های غذایی در جهت تأمین پروتئین و ریزمغذی‌ها (سبزی، میوه، گوشت، مرغ، آبزیان، شیر و لبنیات) در اقشار کم‌درآمد (دهک ۱ تا ۳). (۵)
۱۵. توانمندسازی اقتصادی خانوارها (ایجاد و تقویت گروه‌های خودیار و همیار محلی و اجرای رویکرد اعتبارات مالی خرد و تقویت تعاونی‌ها، آموزش مهارت‌های شغلی (توانمندسازی فردی، اجتماعی و اقتصادی) (۳)، (۴)
۱۶. کمک هزینه تأمین مواد غذایی و داروهای مکمل جهت خدمت‌گیرندگان مقیم مراکز شبانه‌روزی، مراکز خدمت و مراقبت در منزل، مراکز روزانه توانبخشی، حرفه‌آموزی و کارگاه‌های تولیدی حمایتی و همچنین افراد تحت پوشش حق پرستاری حوزه توانبخشی (۸)، (۱۰)
۱۷. حمایت از تولید محصولات غنی‌شده و فراسودمند (Functional Food) براساس سیاست‌های کاهش میزان نمک، قندهای ساده، روغن و چربی موجود در فراورده‌های غذایی و آشامیدنی (۸)، (۱۰)
۱۸. تسهیل مقررات مربوط به واردات محصولات غذایی خاص مبتلایان به بیماری‌های متابولیکی (۱۱)
۱۹. تقویت و ساماندهی برنامه‌های حمایت تغذیه‌ای مادران باردار و شیرده، کودکان زیر ۵ سال و دانش‌آموزان مبتلا به سوءتغذیه با تأکید بر استان‌های ناامن غذایی (۴)، (۸)
۲۰. شناسایی خانوارهای ناامن غذایی از طریق نظام مراقبت‌های اولیه بهداشتی (۱۰)
۲۱. اجرای بسته ارتقاء امنیت غذایی (باغ) شامل آموزش اصول و فنون مدیریت تغذیه خانواده، ارائه خدمات حمایت اجتماعی با هدف خوداتکایی خانواده و اقدام جامعه شامل تقویت همکاری بین‌بخشی ادارات شهرستان و مشارکت مردم (۱۰)
۲۲. اختصاص ردیف بودجه مستقل، پایدار و نشان‌دار برای "برنامه شیر مدرسه" و تعیین سقف اعتبارات برنامه با لحاظ کردن نرخ تورم سالانه و سقف جمعیت دانش‌آموزی تحت پوشش برنامه (۵)، (۸)، (۱۰)
۲۳. به‌روزرسانی آیین‌نامه اجرایی شیر مدرسه و دستورالعمل‌های اجرایی آن، هماهنگی و نظارت بر حسن اجرای برنامه شیر مدرسه در سطوح استانی و شهرستان (۵)، (۸)، (۱۰)
۲۴. تدوین آیین‌نامه اجرایی برنامه تغذیه رایگان مدارس در مناطق کم‌برخوردار (۵) (۸) (۱۰)
۲۵. ترویج کشاورزی شهری به‌منظور استفاده از فضاهای عمومی و مشارکت عموم مردم در تولید محصولات کشاورزی به‌ویژه در تولید سبزی و صیفی (۱)، (۲)
۲۶. ساماندهی و هوشمندسازی توزیع کود با بهره‌گیری از ظرفیت بخش‌های غیردولتی و راه‌اندازی کارگزاری‌های تشکل محور در تأمین کود (۱)، (۲)
۲۷. جذب و به‌کارگیری کارشناسان تغذیه در مراکز خدمات جامع سلامت شهری، روستایی مراکز شهری/روستایی، برنامه پزشک خانواده روستایی و بیمارستان‌ها مطابق با استانداردهای ملی ایران (۱۲)
۲۸. آموزش و بازآموزی کارشناسان تغذیه شاغل در مرکز بهداشت استان، شهرستان، مراکز خدمات جامع سلامت شهری و روستایی و بیمارستان‌ها (۱۲)
۲۹. برگزاری دوره‌های آموزش و بازآموزی کارکنان مرتبط درون‌بخش و برون‌بخش و آموزش همگانی در زمینه تغذیه و الگوی غذایی صحیح (۱۲)
۳۰. جذب و به‌کارگیری کارشناس تغذیه به ازای ۷۵ تخت بستری و ۲۰ تخت بستری ویژه در بیمارستان‌های کشور (۱۲)

۳۱. استفاده از فناوری‌های نوین در تولید مکمل‌های جدید ریزمغذی‌ها (فود لت، اسپرینکل و ...) با قیمت و کیفیت مناسب و برنامه‌های غنی‌سازی مواد غذایی (۱۱)
۳۲. شناسایی و فرمولاسیون محصولات غذایی ارزان قیمت با ارزش غذایی بالا و استفاده از منابع اولیه ارزان قیمت مانند ضایعات جهت تولید محصولات غذایی با قیمت تمام شده پایین تر (۱۳)
۳۳. تدوین، تصویب، ابلاغ و نظارت بر حسن اجرای استانداردهای شبکه توزیع در شرایط عادی و بحرانی (۱۴)
۳۴. طراحی و ایجاد سامانه رصد، پایش، تشخیص و هشدار نارسایی‌ها و گلوگاه‌های حوزه توزیع (۱۴)
۳۵. شبکه‌سازی فروشگاه‌های زنجیره‌ای و استفاده از ظرفیت شبکه‌های نوین توزیع مانند استارت‌آپ‌ها در راستای اهداف امنیت غذایی خصوصا در شرایط اضطراری و بحران (۱۵) (۱۶)
۳۶. جذب و به‌کارگیری پزشک دارای دکترای تخصصی طب ایرانی به ازای هر ۱۰۰ تخت بستری در حداقل ۱۰ درصد از بیمارستان‌های کشور (۱۳)
۳۷. ایجاد و توسعه شرکت‌های ارائه دهنده خدمات حمل و نقل در سطح بین‌المللی مانند بیمه و رتبه‌بندی با تأکید بر همکاری با کشورهای همسایه (۱۵)
۳۸. بازبینی، تدوین و اجرای نظام روزآمد توزیع محصولات کشاورزی و غذایی با بهره‌گیری از تجربیات موفق دنیا در راستای کاهش واسطه‌گری و کاهش قیمت نهایی مصرف‌کننده (۴)
۳۹. گسترش شبکه عرضه مستقیم و بدون واسطه محصولات کشاورزی و غذایی در سطح کشور (۴)
۴۰. طراحی و پیاده‌سازی نظام ذخیره‌سازی و توزیع ایمن و پایدار و اطمینان‌بخش برای شرایط عادی و غیرعادی (۴)، (۶)
۴۱. ترویج استفاده از منابع انرژی طبیعی پاک برای فرایند، ذخیره‌سازی و حمل و نقل (۲۱)
۴۲. کنترل موثر قیمت مواد غذایی

نشانه‌های کلیدی عملکرد

۱. سهم هزینه مواد غذایی مصرفی در مخارج خانوار شهری
۲. سهم هزینه مواد غذایی مصرفی در مخارج خانوار روستایی
۳. میانگین مصرف سرانه (گرم در روز) میوه‌ها، سبزی‌ها، حبوبات، آبریان، شیر و لبنیات با توزیع عادلانه در دهک‌های درآمدی بر اساس سبد غذایی مطلوب ابلاغ شده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
۴. وجود کارشناس تغذیه در شبکه‌های بهداشت و درمان و بیمارستان‌ها مطابق با استانداردهای ملی ایران
۵. پوشش برنامه شیر مدرسه
۶. تعداد مادران باردار و شیرده، کودکان زیر ۵ سال و دانش‌آموزان مبتلا به سوءتغذیه و نیازمند تحت پوشش حمایت تغذیه‌ای
۷. نسبت سرانه ذخایر راهبردی به سرانه مصرف در یک دوره تولید به تفکیک مناطق متراکم جمعیتی

۸. درصد توان جبران نیازهای اضطراری با خطوط جایگزین در صورت ورود آسیب از طریق تک دشمن
۹. درصد ظرفیت ذخیره‌سازی استاندارد نسبت به کل ظرفیت با توجه به موازین «اولین وارده- اولین صادره»، «تفکیک‌پذیری گونه‌ها»، «ارتقای کیفیت» و «اختلاط»

۳. حیطه مصرف و سلامت تغذیه‌ای

اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)

۱. افزایش میانگین مصرف سرانه (گرم در روز) میوه‌ها، سبزی‌ها، حبوبات، آذینان، شیر و لبنیات با توزیع عادلانه در دهک‌های درآمدی براساس سبد غذایی مطلوب ابلاغ شده وزارت بهداشت
۲. کاهش شیوع کوتاه‌قدی در کودکان زیر ۵ سال از ۴/۸ درصد به ۳/۳ درصد
۳. کاهش شیوع لاغری در کودکان زیر ۵ سال از ۴/۳ درصد به ۳/۸ درصد
۴. توقف/ کاهش شتاب فزاینده اضافه وزن و چاقی در کلیه گروه‌های سنی بر اساس وضعیت موجود (وضعیت موجود باید تعیین شود)
۵. کاهش شیوع کمبود ریزمغذی‌های شایع (ویتامین A، ویتامین D، روی، آهن) در گروه‌های سنی مختلف به‌ویژه کودکان زیر ۵ سال، نوجوانان، مادران باردار به میزان حداقل ۱۰٪ وضع موجود (وضع موجود باید تعیین گردد)
۶. کاهش میزان مصرف قند و نمک در جامعه به میزان ۳۰٪ وضع موجود
۷. ساماندهی مصرف مکمل‌های ورزشی در حداقل ۸۰ درصد باشگاه‌ها و اماکن ورزشی
۸. ارتقاء فرهنگ و سواد تغذیه‌ای جامعه در نظام غذا و تغذیه (از پیش‌تولید، مزرعه تا سفره) به میزان حداقل ۵۰٪ وضع موجود (وضع موجود باید تعیین گردد)
۹. افزایش درصد دانش آموزانی که میانه یدادار مطلوب (۲۰۰-۱۰۰ میکروگرم در دسی لیتر) دارند به میزان حداقل ۵۰٪ وضع موجود
۱۰. افزایش درصد مادران بارداری که میانه یدادار مطلوب (۱۵۰ میکروگرم در دسی لیتر) دارند به میزان حداقل ۵۰٪ وضع موجود
۱۱. کاهش شیوع گواتر در دانش آموزان ۱۰-۸ ساله به کمتر از ۵٪
۱۲. ارتقاء آگاهی کارشناسان تغذیه و کارکنان بین بخشی در زمینه مدیریت تغذیه در شرایط عادی و بحران به میزان حداقل ۵۰٪ وضع موجود (وضع موجود باید تعیین گردد).
۱۳. بسترسازی و ظرفیت‌سازی در راستای توسعه و استفاده بهینه از غذای سالم، کافی و مغذی، محصولات ارگانیک و طبیعی و کاهش مصرف غذاهای مشکوک به آلودگی یا تهدید (محصولات دستکاری شده و ...)
۱۴. افزایش مقاومت و سطح آستانه تحمل (تاب‌آوری) مردم از طریق فرهنگ‌سازی و اصلاح الگوی مصرف غذایی کشور متناسب با شرایط اقلیمی، هرم سنی جمعیت و نیاز غذایی آن، و سفره غذای ایرانی
۱۵. ساماندهی مصرف مکمل‌های حمایت تغذیه دهانی و روده‌ای در بیمارستان‌ها
۱۶. بهره‌مندی از مراقبت تغذیه‌ای مناسب در بیمارستان برای حداقل ۷۰ درصد از بیماران اولویت‌دار در معرض خطر سوء تغذیه بستری در بیمارستان

راهنما

۱. اصلاح الگوی مصرف غذا متناسب با اصول علمی تغذیه، توصیه‌های طب ایرانی، فرهنگ غذایی جامعه، غذاهای بومی، ظرفیت‌های ملی و رعایت ویژگی حلال و طیب بودن غذا و پرهیز از اسراف
۲. استفاده از ظرفیت‌های علمی طب ایرانی در ترویج الگوی غذایی سالم و ارتقاء سطح سلامت و تغذیه عموم مردم
۳. جبران کمبودهای غذایی و ریزمغذی‌ها برای اقشار کم‌درآمد با اتخاذ سیاست‌های حمایتی و کاهش قیمت‌ها از طریق کاهش قیمت تمام شده و برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی ویژه با اولویت فوری.
۴. پایش و ارزیابی مستمر الگوی مصرف غذا و وضعیت تغذیه با تاکید بر گروه‌های آسیب‌پذیر تغذیه‌ای
۵. کاهش سهم کربوهیدرات در تامین انرژی مورد نیاز روزانه
۶. متعادل‌تر نمودن سهم مصرف پروتئین گیاهی و حیوانی در سبد غذایی
۷. تقویت و توسعه خدمات بهداشتی- تغذیه‌ای و مشاوره تغذیه از طریق شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور
۸. غنی‌سازی مواد غذایی با ریزمغذی‌های ضروری مطابق با دستورالعمل‌های موجود (از جمله ویتامین D و آهن)
۹. تقویت و توسعه برنامه‌های مکمل‌یاری ریزمغذی‌ها (آهن، اسید فولیک، ویتامین A، ویتامین D، مولتی ویتامین مینرال و کلسیم) برای گروه‌های آسیب‌پذیر تغذیه‌ای با تاکید بر مادران باردار و شیرده، کودکان زیر ۲ سال، نوجوانان، دانش‌آموزان و سالمندان
۱۰. تقویت نظام آموزشی از جمله برنامه‌های رسمی آموزش عمومی، کتاب‌های درسی دانش‌آموزان و دانشجویان به‌عنوان مهم‌ترین بستر ارتقاء سواد غذا و تغذیه
۱۱. ظرفیت‌سازی، توانمندسازی و مهارت‌آموزی در حوزه‌های مرتبط با غذا و تغذیه در کلیه سطوح آموزش رسمی و غیر رسمی، مبتنی بر ارزش‌های ایرانی- اسلامی
۱۲. استفاده از ظرفیت طب ایرانی در ترویج الگوی غذایی سالم و ارتقاء سطح سلامت و تغذیه عموم مردم
۱۳. توسعه کمی و کیفی مطالب مرتبط با غذا و تغذیه سالم با تاکید بر مهارت آموزی، در محتواهای آموزشی دانش‌آموزان، دانشجویان و طلاب
۱۴. حمایت از تولید محصولات غذایی سلامت‌محور برای پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیرواگیر مرتبط با تغذیه
۱۵. تقویت برنامه حمایت تغذیه‌ای مادران باردار و شیرده، کودکان زیر ۵ سال و دانش‌آموزان مبتلا به سوءتغذیه و بیماران مبتلا به سل و نیازمند
۱۶. تقویت برنامه مدیریت تغذیه در شرایط بحران و بلایا
۱۷. توانمندسازی زنان به‌ویژه زنان روستایی، عشایر و حاشیه شهرها در زمینه غذا و تغذیه سالم
۱۸. تقویت و توسعه برنامه بهبود تغذیه در محیط کار و مراکز جمعی از جمله ندامتگاه‌ها، آسایشگاه‌های سالمندان، مهد کودک‌ها، خوابگاه‌های دانشجویی، مدارس شبانه‌روزی، پایگاه‌های تغذیه سالم در مدارس
۱۹. تقویت برنامه‌های عمومی تحرک بدنی به منظور پیشگیری و کنترل چاقی
۲۰. تقویت و توسعه برنامه پیشگیری و کنترل اختلالات ناشی از کمبود ید

۲۱. برنامه‌ریزی در راستای کاهش آسیب‌پذیری در برابر نفوذ نرم دشمن، ارتقاء فرهنگ و سواد تغذیه‌ای جامعه، جلوگیری از مصرف‌گرایی و ارزیابی شاخص‌های فرهنگی و سبک زندگی و تهدیدات حوزه امنیت غذایی در کشور
۲۲. رعایت حق مصرف‌کننده و حق انتخاب محصول غذایی از طریق اطلاع‌رسانی صحیح.
۲۳. جلوگیری از مهندسی و تغییر هدفمند ذائقه مصرفی مردم به سمت غذاهای غربی و فست فودها
۲۴. ارتقاء فرهنگ و سواد غذا و تغذیه کلیه ذینفعان در زنجیره غذا

اقدامات کلی

- (منظور از اعداد داخل پرانتز برای هر اقدام، راهبردهای مرتبط می‌باشد)
۱. استقرار و به‌روزرسانی الگوی مصرف مطلوب غذایی مبتنی بر توان سرزمینی، اقتصاد تولیدات و سلامت افراد با تاکید بر کاهش سهم اقلام آب‌بر در سبد غذایی و متناسب‌سازی سهم پروتئین‌های حیوانی و گیاه بر اساس منابع غذایی محلی (۱)، (۲)، (۳)
 ۲. ارتقاء فرهنگ و سواد غذا و تغذیه و ایجاد تنوع در برنامه غذایی با بهره‌گیری هماهنگ از نتایج تحقیقات نوین تغذیه‌ای و توصیه‌های طب ایرانی در سطوح پیش‌تولید، تولید، عرضه و مصرف (۱)، (۲)، (۳)
 ۳. بازنگری و تدوین سبد غذایی مطلوب ملی و استانی در نظر گرفتن متوسط‌های مصرف منطقه و جهان و منطبق بر روند الگوی مصرف غذا و فرهنگ غذایی بومی برای گروه‌های سنی و جنسی در مقاطع زمانی ۵ ساله (۱)، (۲)، (۳)
 ۴. تقویت نظام هوشمند پایش و ارزیابی مستمر الگوی مصرف مبتنی بر کلان‌داده و انتشار گزارش رسمی الگوی مصرف به صورت دوره‌ای با توجه به سطوح دسترسی (۱)
 ۵. پایش و ارزیابی دوره‌ای روند وضعیت سوءتغذیه در کشور (لاغری، کوتاه‌قدی، اضافه وزن و چاقی و کمبود ریزمغذی‌ها در گروه‌های سنی مختلف) (۴)
 ۶. تدوین و به‌روزرسانی جداول ترکیبات مواد غذایی ایران (۴)
 ۷. تدوین و بازنگری رهنمودهای غذایی ایران (FBDG²⁶) به عنوان ابزار استاندارد آموزش همگانی تغذیه در کشور (۱)، (۲)، (۳)
 ۸. شناسایی و ترویج غذاهای بومی و منابع غذایی محلی جایگزین در گروه‌های اصلی غذایی (۱)، (۲)، (۳)
 ۹. استمرار، تقویت و بازبینی برنامه ملی غنی‌سازی آرد با و اسید فولیک (۸)
 ۱۰. توسعه برنامه ملی غنی‌سازی آرد با افزودن ویتامین D علاوه بر آهن و اسید فولیک و یددار کردن نمک‌های خوراکی (۸)، (۲۰)
 ۱۱. غنی‌سازی سایر محصولات غذایی با ریزمغذی‌ها از جمله روی و کلسیم، ویتامین A و قرار گرفتن تولید پرمیکس مورد نیاز برای غنی‌سازی مواد غذایی در لیست اولویت‌های سرمایه‌گذاری کشور (۸)

²⁶ Food Based Dietary Guidelines

۱۲. تامین و توزیع مکمل‌های مناسب ریزمغذی‌ها از جمله آهن، ویتامین A، ویتامین D و کلسیم و روی برای گروه‌های آسیب‌پذیر تغذیه‌ای از طریق شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور و تقویت پایش و نظارت بر اجرای آن (۹)
۱۳. تقویت و توسعه برنامه پیشگیری و کنترل اضافه وزن و چاقی کودکان و دانش‌آموزان و بزرگسالان در شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور (۴) (۱۰)
۱۴. تهیه فهرست سالانه خدمات و محصولات غذایی تهدیدکننده سلامت برای ممنوعیت تبلیغات (۱۴)
۱۵. حمایت از تولیدکنندگان داخلی مکمل‌های ریزمغذی‌ها به‌منظور تولید مکمل با کیفیت و قیمت مناسب (۹)
۱۶. تدوین و اجرای برنامه بهبود تغذیه برای کودکان کار در خیابان و خانواده‌های آن‌ها، زنان آسیب‌دیده و دختران در معرض آسیب و خانواده آن‌ها (۷)
۱۷. تشویق و حمایت از تولیدکنندگان در اجرای برنامه کاهش تدریجی میزان قندهای ساده، نمک، روغن و سایر عوامل خطرزای تغذیه‌ای بیماری‌های غیرواگیر شایع (۱۴)
۱۸. استفاده از روش‌ها و فناوری‌های جدید جهت کاهش سطح قند، نمک و چربی در محصولات غذایی (۱۴)
۱۹. بازنگری پروتکل‌ها، راهنماهای ملی و دستورالعمل اجرای برنامه کاهش شیوع سوء تغذیه پروتئین و انرژی در کودکان زیر ۵ سال، اضافه وزن و چاقی در گروه‌های سنی مختلف و پیشگیری از عوامل خطر تغذیه‌ای بیماری‌های غیرواگیر (۷)، (۱۵)، (۱۹)
۲۰. فرهنگ‌سازی مصرف آبیان و افزایش سرانه مصرف آن در سبد غذایی خانوار (۱)، (۱۱)، (۱۲)، (۱۳)
۲۱. ترویج سبک زندگی و ارتقاء فرهنگ و سواد غذا و تغذیه با دیدگاه طب ایرانی در سطوح تولید، عرضه و مصرف (۱۰)، (۱۱)، (۱۲)
۲۲. آموزش عموم، کارکنان، دانش‌آموزان، دانشجویان و سایر گروه‌های جامعه در زمینه انتخاب‌ها و رفتارهای غذایی سالم با بهره‌گیری هماهنگ از نتایج تحقیقات نوین تغذیه‌ای و توصیه‌های طب ایرانی (۱)، (۱۲)
۲۳. آموزش تولیدکننده‌ها در سطوح تولید، تامین و عرضه با تاکید بر تغذیه سالم و کاهش ضایعات و تلفات مواد غذایی (۸)
۲۴. طراحی و پیاده‌سازی اصلاح الگوی مصرف مواد غذایی متناسب با الگوی اسلامی ایرانی و محدودیت‌های اقلیمی و برگزاری بسیج‌های آموزشی تغذیه سالم و مناسب به طور مستمر با مشارکت کلیه بخش‌های ذی‌ربط (۱)، (۲)، (۱۰)، (۱۱)، (۱۲)
۲۵. جلب همکاری صنایع غذایی برای تولید میان وعده‌های سالم جهت عرضه در پایگاه تغذیه سالم مدارس (۱۸)
۲۶. آموزش و بازآموزی مسئولین فنی و کارشناسان آزمایشگاه کارخانجات تولیدکننده نمک یددار، کارشناسان آزمایشگاه‌های اندازه‌گیری ید ادرار مراکز بهداشت استان، معلمان، مراقبین بهداشت مدارس، دانش‌آموزان و اولیاء آن‌ها و عموم مردم در زمینه پیشگیری و کنترل کمبود ید (۲۰)
۲۷. حمایت از صنایع نمک یددار تصفیه شده، فراهم کردن امکانات و تسهیلات لازم در جهت ایجاد و راهاندازی صنایع تصفیه نمک و بسته‌بندی مناسب و واردات یدات پتاسیم مرغوب با قیمت مناسب (۲۰)
۲۸. طراحی و اجرای مداخلات کم‌هزینه و مبتنی بر شواهد مانند استفاده از وب‌سایت‌ها و تلفن‌های هوشمند، برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با فعالیت بدنی برای کارکنان بخش دولتی و خصوصی (۱۹)

۲۹. پیش‌بینی دوره‌های آموزشی تخصصی در مقاطع مختلف مرتبط با فعالیت بدنی و سلامت (۱۹)
۳۰. الزام مدارس و دانشگاه‌ها به داشتن برنامه‌های استاندارد آموزش فعالیت بدنی (۱۹)
۳۱. توسعه همکاری با دبیرخانه کارگروه بهداشت و درمان در حوادث غیر مترقبه و سایر سازمان‌های حمایتی در بحران‌ها (۱۶)
۳۲. استفاده از قابلیت‌های نظام ارائه خدمات سلامت برای افزایش فعالیت بدنی (۱۹)
۳۳. تقویت اجرای برنامه تامین یک وعده غذای گرم در روستا مهدها با همکاری بهزیستی (۱۵)، (۱۸)
۳۴. ایجاد ابزار تحت وب عمومی جهت بررسی ADR مبتنی بر سبد غذایی ایرانی (۴)
۳۵. پایش و ارزیابی دوره‌ای روند وضعیت سوء تغذیه در بیمارستان‌های کشور (برای بیماران بستری در بخش‌های مراقبت ویژه و ۱۸ بیماری اولویت‌دار مراقبت‌های کامل تغذیه‌ای به تفکیک اطفال، بزرگسال و سالمندان)

نشانگرهای کلیدی عملکرد

۱. مصرف قند و شکر (گرم/ نفر/ روز)
۲. مصرف پروتئین حیوانی (گرم/ نفر/ روز)
۳. مصرف پروتئین گیاهی (گرم/ نفر/ روز)
۴. خانوارهایی که کمتر از ۹۰٪ انرژی مصرف می‌کنند
۵. خانوارهایی که بیشتر از ۱۲۰٪ انرژی مصرف می‌کنند
۶. سهم عرضه سرانه انرژی روزانه با منشاء حیوانی
۷. شیوع کوتاه‌مدی تغذیه‌ای و لاغری در کودکان زیر ۵ سال
۸. شیوع چاقی و اضافه وزن در جمعیت بالای ۱۸ سال
۹. شیوع چاقی و اضافه وزن در گروه سنی ۷ تا ۱۸ سال
۱۰. شیوع کم‌خونی در مادران باردار، کودکان پیش‌دبستانی، دبستانی و نوجوانان
۱۱. شیوع کمبود روی، ویتامین D و ویتامین A در کودکان پیش‌دبستانی، دبستانی، نوجوانان و مادران باردار
۱۲. شیوع گواتر ناشی از کمبود ید در دانش‌آموزان ۱۰-۸ ساله
۱۳. خانوارهایی که حداقل ۵ سهم (۴۰۰ گرم) در روز سبزی و میوه مصرف می‌کنند
۱۴. خانوارهایی که حداقل ۲ سهم در روز شیر و لبنیات مصرف می‌کنند
۱۵. خانوارهایی که حداقل ۲ بار در هفته ماهی مصرف می‌کنند
۱۶. خانوارهایی که کمتر از ۵ گرم نمک در روز مصرف می‌کنند
۱۷. پوشش مصرف نمک یددار تصفیه شده
۱۸. میزان آشنایی خانوار با سبک زندگی و تغذیه سالم
۱۹. تنوع و کیفیت برنامه‌های صدا و سیما در حوزه غذا و تغذیه
۲۰. آگاهی دست‌اندرکاران ذیربط در تولید، بسته‌بندی، توزیع و مصرف محصولات کشاورزی و غذایی سالم

۴. حیطه سلامت، ایمنی و کیفیت غذا در کل زنجیره غذایی

اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)

۱. کاهش درصد مواد غذایی دارای باقی‌مانده سموم دفع آفات نباتی، نیترات و فلزات سنگین بالاتر از حد تعیین شده در ضوابط فنی- بهداشتی و استانداردهای ملی از به ترتیب ۱۶، ۲۰ و ۱۵ به نزدیک صفر درصد
۲. افزایش درصد وزنی محصولات خام کشاورزی پرمصرف گواهی شده به کل محصولات کشاورزی تولیدی در کشور
۳. استقرار کامل (۱۰۰ درصدی) سیستم مدیریت یکپارچه غذا
۴. افزایش ضریب خودکفایی در تولید دارو، واکسن، کیت‌های تشخیص، سایر مواد زیستی دام و طیور و آبزیان تا ۹۰ درصد
۵. استقرار کامل (۱۰۰ درصدی) سیستم ملی شناسایی و تجزیه و تحلیل خطر مواد غذایی براساس سبب غذایی مطلوب
۶. افزایش تعداد فناوری‌های استقرار یافته در زنجیره غذایی به میزان سالانه ۱۰ درصد
۷. حفظ و ارتقاء پوشش ۱۰۰ درصدی طرح‌های مصوب غنی‌سازی مواد غذایی
۸. افزایش تعداد محصولات غذایی بومی و صنعتی شده به تعداد ۲ محصول در هر سال
۹. افزایش تعداد فراورده‌های غذایی ویژه صنعتی شده به تعداد ۳ محصول در هر سال
۱۰. افزایش تعداد محصولات غذایی با افزودنی‌های خوراکی مدیریت شده به تعداد ۳ محصول در هر سال
۱۱. درصد پوشش اجرای طرح براساس سال اجرای برنامه (مدیریت عوامل خطر موثر بر بیماری‌های غیرواگیر (کاهش چربی، نمک و قندهای ساده) در طرح‌های ملی مصوب به میزان ۱۰۰٪ تولید در هر سال
۱۲. کاهش ۳۰ درصدی میزان نمک، قندهای ساده، روغن و چربی موجود در فراورده‌های غذایی و آشامیدنی پرمصرف با احتمال خطر بالا، در صنف و صنعت
۱۳. کاهش شیوع طغیان بیماری‌های منتقله از آب و غذا (مسمومیت‌ها، عفونت‌ها و ...) به میزان ۲۰ درصد سال پایه
۱۴. کاهش میزان دریافت روزانه اسید چرب ترانس به کمتر از ۲/۲ گرم به ازاء ۲۰۰۰ کیلو کالری دریافتی
۱۵. کاهش میزان اسید چرب ترانس به کمتر از ۲ گرم در ۱۰۰ گرم روغن کل در محصولات غذایی
۱۶. نسبت افراد جامعه دارای اعتماد به ایمن بودن مواد غذایی از ۳۰ به ۶۰
۱۷. ارتقاء ۷۰ درصدی سطح آگاهی مصرف‌کننده از برجسب‌گذاری صحیح و ادعاهای تغذیه‌ای
۱۸. بهبود سلامت و کیفیت نان
۱۹. کاهش مصرف دارو در دام طیور و آبزیان و زنبور عسل به ویژه آنتی‌بیوتیک‌ها به میزان ۲۰ درصد نسبت به سال پایه
۲۰. کاهش آسیب‌پذیری زیرساخت‌ها، منابع پایه تولید، زنجیره تامین (پیش تولید، تولید، صادرات، واردات، ذخیره‌سازی، توزیع و مصرف)، تنوع زیستی و ذخایر غنی ژنتیکی کشور، دانش بومی و فرهنگ غذایی ایرانی- اسلامی در برابر تهدیدات حوزه غذا و تغذیه

راهنما

۱. افزایش حمایت قانونی و اقتدار دستگاه‌های اجرایی تخصصی و نظارتی مسئول پایش، نظارت و کنترل بهداشت و سلامت غذا
۲. دانش‌بنیان نمودن و بهره‌گیری از منابع غذایی و فناوری‌های نوین با رعایت اصول سلامت و بی‌خطری غذا و حصول اطمینان از سلامت و ایمنی به عنوان مهم‌ترین اصل حاکم در تحقق امنیت غذا و تغذیه پایدار
۳. ارتقاء کیفیت، سلامت و بی‌خطری محصولات غذایی در تمام زنجیره از پیش تولید تا مصرف غذا
۴. کاهش مخاطرات و خسارات ناشی از عوامل بیماری‌زا و حوادث طبیعی و غیرطبیعی در زنجیره از پیش تولید تا عرضه محصولات کشاورزی و مصرف غذا
۵. تقویت و توسعه برنامه پایش، نظارت و کنترل دائمی محصولات و مواد غذایی تراریخته، با رعایت استانداردهای ملی ایران و حصول اطمینان از سلامت، ایمنی و تهدیدزا نبودن آن‌ها
۶. جلوگیری از آسیب‌ها و تهدیدات احتمالی علیه توان و قدرت باروری و سلامت جامعه ناشی از تولید یا واردات مواد غذایی مشکوک به آلودگی
۷. کاهش مستمر باقیمانده آلاینده‌های آلی و غیر آلی (سموم آفت‌کش، فلزات سنگین، بیوتوکسین‌ها و ...) در محصولات غذایی تا حد مجاز مطابق با استانداردهای ملی ایران
۸. توسعه و استقرار سیستم ردیابی هوشمند و هشدار سریع و مدیریت یکپارچه، هماهنگ، مبتنی بر ریسک برای کنترل بحران‌های ناشی از محصولات نامنطبق، تقویت اصل شفافیت، اصالت، حلیت و حذف تقلبات، کنترل مسمومیت‌ها و عفونت‌های غذایی و بیماری‌های مشترک انسان و دام، شناسایی محصولات خام کشاورزی و ردیابی محصولات دستکاری‌شده ژنتیکی (تراریخته).
۹. توسعه دانش و فناوری‌های نوین به‌منظور تقویت کارآمدی نظام نظارت بر خط و بهبود سلامت و کیفیت غذا و هدفمندسازی پژوهش‌ها بر اساس نیاز، مزیت و اولویت‌های سیستم یکپارچه غذا در کشور
۱۰. ساماندهی و حمایت از تامین و سلامت "مواد غذایی ویژه" و "بیماران خاص"
۱۱. تقویت و توسعه صدور گواهی حلال، محصولات ارگانیک، محصولات سالم کشاورزی و محصولات دانش‌بنیان در زنجیره غذایی انسان و دام
۱۲. توسعه و اصلاح زیرساخت‌های مورد نیاز طبق الزامات استانداردها و مقررات فنی کشور و توسعه مشارکت‌ها و هم‌افزایی در استفاده از منابع تجهیزاتی سخت و نرم‌افزاری در سیستم‌های مدیریت کیفیت و ایمنی در کشور
۱۳. استقرار و اجرای سیستم ملی تجزیه و تحلیل ریسک و ارزیابی مستمر آلاینده‌ها در سبد غذایی در کشور (ارزیابی، مدیریت و ارتباطات ریسک براساس میزان مصرف و ضریب تاثیر در سفره و بستر صادرات) و برقراری سیستم موثر پایش و نظارت بر مواد غذایی.
۱۴. تقویت قوانین، استانداردها و مقررات فنی کشور در حوزه غذا برای بازدارندگی و برخورد با متخلفین و رفع موازی‌کاری‌ها

۱۵. تقویت و توسعه نهادهای ارزیابی انطباق تایید صلاحیت شده در کشور و انجام ارزیابی‌های هم‌ترازی برای ایجاد قابلیت پذیرش بین‌المللی نتایج ارزیابی انطباق (آزمایشگاه نهادهای بازرسی‌کننده و نهادهای صدور گواهی‌نامه) و توسعه مشارکت‌ها بین ذی‌نفعان تجارت غذا
۱۶. بهبود روش‌های مصرف کودهای آلی و زیستی و محرک‌های رشد
۱۷. توانمندسازی تولیدکنندگان داخلی به‌منظور کاهش وابستگی به واردات مواد اولیه تولید دارو، سموم و مکمل‌های خوراک دام
۱۸. تقویت اصالت مواد غذایی، توسعه تجارت غذای سالم با کیفیت و حلال
۱۹. توسعه و به‌کارگیری فناوری‌های دانش‌بنیان در تولید و عرضه و صنعت غذا و تولید فرآورده‌های فراسودمند و هدایت مقادیر مصرف افزودنی‌ها به حد کمینه با بهینه‌سازی سایر عناصر تولید
۲۰. توسعه و تقویت زنجیره گندم، آرد و نان با به‌کارگیری فناوری‌های دانش‌بنیان و نظارت یکپارچه
۲۱. توسعه نظام نظارت و پایش یکپارچه و ردیابی فرآورده‌های با منشأ دامی
۲۲. تقویت و توسعه نظام مراقبت بیماری‌های دام و اقدامات قرنطینه‌ای
۲۳. استقرار سامانه‌های بهداشتی در مزارع پرورش دام، مراکز تولید، فرآوری، نگهداری و عرضه عمده فرآورده‌های دام
۲۴. کسب توانایی پایش، شناسایی، تشخیص، حفاظت و مصون‌سازی منابع غذایی در برابر انواع تهدیدات شیمیایی، بیولوژیکی، رادیو اکتیو، هسته‌ای و انفجاری
۲۵. دستیابی به سیستم‌ها و امکانات تشخیصی قرنطینه‌ای و مرزبانی زیستی، منطبق با اصول نوین پدافند غیرعامل و هم‌سطح و متناسب با تجهیزات، امکانات و فناوری‌های کشور صادرکننده فرآورده‌های غذایی، محصولات کشاورزی و نهاده‌های مرتبط با آن
۲۶. حمایت و تقویت پژوهش برای دستیابی به دانش و فناوری نوین حوزه تشخیص، کنترل و مقابله هوشمندانه با تهدیدات تروریسم غذایی و بیولوژیک
۲۷. جلوگیری از آسیب‌های احتمالی علیه توان باروری و سلامت جامعه ناشی از تولید یا واردات مواد غذایی مشکوک به آلودگی (مانند مواد غذایی وارداتی و تراریخته، عوامل پرتوی و شیمیایی و...) طبق ماده ۶۵ قانون جوانی جمعیت و حمایت از خانواده و دستورالعمل اجرایی آن
۲۸. تجهیز و تقویت زیرساخت‌های تشخیصی مبادی ورودی کشور به سیستم‌ها و امکانات به‌روز
۲۹. تقویت سازوکار تحقق حداکثری شفافیت، اصالت و کاهش تقلبات در مواد غذایی

اقدامات کلی

- (منظور از اعداد داخل پرانتز برای هر اقدام، راهبردهای مرتبط می‌باشد)
۱. ایجاد سامانه هوشمند پایش و ارزیابی مستمر مخاطرات بهداشتی در محصولات گیاهی، دامی و مواد غذایی فرآوری شده، کنترل بیماری‌های ناشی از غذا، طغیان مسمومیت‌های ناشی از غذا، کنترل بیماری‌های مشترک انسان و دام، سموم بیوتوکسین نظیر آفلاتوکسین، فراخوان محصولات نامنطبق و اجرای شناسه‌گذاری مواد اولیه در زنجیره غذایی کالا،

- ارزیابی مستمر مخاطرات بهداشتی در محصولات گیاهی، دامی و مواد غذایی فرآوری شده، نظارت بر واردات محصولات تراریخته (۱)، (۲)، (۵)، (۸)
۲. ایجاد سیستم رتبه‌بندی محصولات کشاورزی خام و فرآورده‌های غذایی از نقطه نظر ایمنی و سلامت با استفاده از توان بخش خصوصی و شرکت‌های دانش‌بنیان و کاهش تدریجی واردات محصولات تراریخته (۵)، (۲)
۳. ترویج تولید و عرضه پروتکل‌های مشترک و باز برای تسهیل قابلیت همکاری‌های مبتنی بر فناوری‌های دیجیتال در سیستم‌های غذایی (۲) (۸)
۴. تفکیک شاخص‌های کیفی از شاخص‌های ایمنی در استانداردهای ملی غذایی (۲)، (۸)
۵. تقویت آزمایشگاه‌های کنترل مواد غذایی و حمایت از طرح‌های تحقیقاتی و فناوری‌های نوآورانه (هوش مصنوعی) در تشخیص موارد تقلب و اندازه‌گیری باقی‌مانده‌ها. (۱)، (۲)، (۶)
۶. به‌کارگیری موثر و افزایش بهره‌وری نیروهای کارشناسی و مدیریتی متخصص در تمام زنجیره غذایی براساس شایسته‌سالاری (آموزش‌ها، مهارت و تجارب و ...)، آموزش دست‌اندرکاران زنجیره غذا و فرهنگ‌سازی و آموزش همگانی در زمینه نشانگرهای تغذیه‌ای محصولات غذایی (۲)
۷. حمایت از خدمات تحقیقاتی، آموزشی، ترویجی و مشاوره‌ای در زمینه محصولات زراعی، دامی، فراوری‌شده، سیستم‌های آبی و مدیریت منابع طبیعی (۲)
۸. تنقیح قوانین و اصلاح قوانین متعارض و متزاحم و به‌روزرسانی مقررات فنی موجود و ایجاد سیستم موثر شناسایی اصالت سنجی و برخورد با تقلبات مواد غذائی صنعتی/ صنف/ وارداتی و قاچاق اقلام غذایی و آشامیدنی و مشاغل خانگی (۸)
۹. استقرار سیستم کنترل هوشمند، موثر، کارآمد و قابل اطمینان از مزرعه تا سفره (از جمله GSP, GMP, GVP, GAP, GDP, HACCP, ISO22000 و نظائر آن) و ایجاد توان تشخیص بین غذاهای فرموله شده بر پایه طبیعی با غذاهای مشابه فرموله شده سنتتیک در سطح عرضه (۱)، (۲)
۱۰. بازنگری و ارتقاء ضوابط و شاخص‌های ملی ایمنی مواد غذایی و خوراک دام و مواد بسته‌بندی در تماس با آن‌ها، ضوابط و مقررات برچسب‌گذاری محصولات غذایی (۸)
۱۱. حمایت از نوآوری در زنجیره غذایی انسان و دام به‌ویژه از طریق ترویج غذاهای نوین و تکنیک‌های نوآورانه (۲)
۱۲. تقویت کارآمدی نظام نظارت بر سلامت مواد خام گیاهی، دامی و آبزیان و مواد غذایی فرآوری شده در زنجیره تامین مواد اولیه تا مصرف فراورده نهایی (۱)، (۵)
۱۳. پیش‌بینی و ایجاد سامانه (سیستم)‌های شناسایی، کنترل، پایش و نظارت بر مواد غذایی تراریخته (۸)
۱۴. ارزیابی اثربخشی برنامه‌های ملی در تحقق شاخص‌های ایمنی مواد غذایی (۲)
۱۵. حمایت از سرمایه‌گذاری در تولید مواد موثره با کیفیت و افزودنی‌های آفت‌کش‌های شیمیایی (۷)
۱۶. ایجاد و اصلاح سیستم‌های نظارت، ارزیابی و مدیریت واکنش در شرایط اضطرار ایمنی مواد غذایی (۱)، (۶)، (۱۲)
۱۷. تطبیق الزامات مدیریتی ریسک با خطرات ناشی از تغییرات جهانی در زنجیره تامین و تولید مواد غذایی (۱۵)
۱۸. ایجاد و تقویت شبکه ارتباطات ملی و بین‌المللی ایمنی مواد غذایی و تشکلهای صنفی غذا و کشاورزی و تسهیل توسعه بستر ارتباطاتی و جلب مشارکت ذی‌نفعان زنجیره غذا به‌منظور تبادل اطلاعات ریسک غذا در کشور (۱۳)، (۱۵)

۱۹. توسعه و بهبود قوانین حمایت از مصرف‌کننده و تولیدکننده و تقویت مسئولیت‌پذیری واحدهای تولیدی (۱۳)، (۱۴)
۲۰. تعیین شاخص کیفیت مواد غذایی و ارتقاء و اصلاح استانداردهای بهبوددهنده رشد مرتبط با کود، باقی‌مانده سموم، آنتی‌بیوتیک، داروهای دامی و ارزیابی ریسک آن‌ها بر اساس آخرین داده‌های بین‌المللی و با استفاده از داده‌های سیستم ثبت کود و سموم (۱۴)
۲۱. کنترل و پایش انواع ادعاهای تغذیه‌ای مانند مواد غذایی غنی شده با انواع ریزمغذی‌ها و فراسودمند (۸)
۲۲. ایجاد سیستم ملی بهره‌برداری بهینه و ارتقاء، توسعه امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی جهت پایش ایمنی، حلیت و اصالت مواد غذایی (۸)
۲۳. یکپارچه کردن مقررات تایید صلاحیت نهادهای ارزیابی انطباق، توسعه ارزیابی انطباق مواد غذایی به‌منظور تسهیل ورود به بازارهای ملی و بین‌المللی از طریق توسعه مشارکت‌ها با ارگان‌های نظارتی و نهاد ارزیابی انطباق (۱۵)، (۲۵)
۲۴. تعیین اولویت‌های پژوهشی و ایجاد پایگاه اطلاعات پژوهش‌های انجام شده در حوزه غذا به‌منظور به‌کارگیری نتایج پژوهش‌های انجام شده در موضوعات تجزیه و تحلیل ریسک و ارتقای کیفیت تولید (۱۳)، (۸)
۲۵. جلوگیری از تقلب در تولید و عرضه عسل و محصولات جانبی با توسعه فناوری‌های تشخیصی و سیستم‌های ردیابی، رتبه‌بندی و گواهی محصول (۱۸)، (۲۹)
۲۶. تهیه و تدوین فارماکوپه داروهای دامی و تقویت نظارت بر واکسن‌ها، داروهای دامی، کاربرد آفت‌کش‌ها از طریق استقرار کامل نظام نسخه‌نویسی الکترونیک دارو و آفت‌کش‌ها و ارتقاء دانش و مهارت در حوزه مصرف صحیح آن‌ها. (۷)
۲۷. تقویت نظارت بر استفاده از مواد اولیه با کیفیت در تولید آفت‌کش‌ها، کودها و داروهای دامپزشکی (۷)
۲۸. توسعه آزمایشگاه‌های تجزیه خاک و گیاه، حمایت از ارزیابی دوره‌ای عناصر غذایی خاک و ارتقاء دانش بهره‌برداران در مصرف علمی و کارشناسی کود (۱۶)
۲۹. حمایت از تولید و مصرف آفت‌کش‌ها و کودهای کم‌خطر زیستی به‌منظور افزایش کیفیت، ارتقاء شاخص‌های سلامت محصول و تولید محصولات گواهی شده در گلخانه و فضای باز (۱۱)
۳۰. حمایت از به‌سازی، نوسازی و ارتقاء تجهیزات و ناوگان مصرف آفت‌کش‌ها و ارتقاء نظارت بر کیفیت آفت‌کش‌های وارداتی (شامل مواد موثره و افزودنی‌ها) با تاکید بر استقرار سیستم ردیابی محصول (۷)
۳۱. توسعه تولید واکسن‌های نسل جدید (نوترکیب) و ایجاد بانک بذر واکسن و تسهیل واگذاری بذر واکسن به شرکت‌های دانش‌بنیان (۲)
۳۲. ساماندهی و ارتقاء ضوابط بهداشتی- قرنطینه‌ای در مرزها و مبادی ورودی کشور و تجهیز گمرکات به‌منظور کنترل دقیق عوامل بیماری‌زا با تاکید بر کاهش مدت زمان ترخیص کالا (۲۵)
۳۳. ارتقاء کمی و کیفی آزمایشگاه‌های کنترل کیفیت نهاده‌ها و محصولات وارداتی به‌منظور پاسخگویی دقیق و سریع با تاکید بر تقویت بخش خصوصی (۶)
۳۴. تدوین و به‌روزرسانی استانداردهای ملی سلامت محصولات کشاورزی خام و فراوری شده، ارتقاء نظام کنترل و مدیریت کیفیت فرایند تولید محصولات کشاورزی گواهی‌شده و ارگانیک، و توسعه عرضه محصولات گواهی شده و دارای برچسب (۸)

۳۵. ساماندهی نظام عرضه داروهای دامپزشکی و آفت‌کش‌ها بر مبنای نسخه‌نویسی علمی و فرهنگ‌سازی مصرف دارو و آفت‌کش بر اساس نسخه به‌منظور جلوگیری از گسترش مقاومت به این مواد (۱۲)
۳۶. تدوین و به‌روزرسانی معیارها و ضوابط و استانداردهای بهداشتی در کشتارگاه‌ها، مراکز تولید، استحصال، فرآوری و بسته‌بندی، حمل‌ونقل، نگهداری و عرضه محصولات خام گیاهی، فرآورده‌های خام دامی و محصولات غذایی و آموزش بهره‌برداران به‌منظور اجرایی کردن معیارها و ضوابط بهداشتی (۸)، (۹)
۳۷. تدوین راهنماهای نظام مدیریت ایمنی مواد غذایی در محصولات خام کشاورزی و فرآورده‌های غذایی (۸)
۳۸. طراحی و راه‌اندازی سیستم‌های غربالگری و تشخیص سریع آزمایشگاهی جهت پایش ایمنی و سلامت غذا از مزرعه تا سفره و سیستم هشدار سریع موارد عدم انطباق و فراخوانی از سطح عرضه (۱)
۳۹. ایجاد سیستم ملی بهره‌برداری بهینه و ارتقاء توسعه امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی جهت پایش ایمنی، حلیت و اصالت مواد غذایی و تدوین پروتکل بین دستگاهی ثبت اطلاعات و پردازش و گزارش‌دهی و نظارت بر مبادی ورودی و سطح عرضه، شناسایی تقلبات و تعیین روش‌های تشخیصی (۱۲) (۱۳) (۱)
۴۰. ایجاد قابلیت اصالت‌سنجی محصول غذایی از طریق پیامک توسط مصرف‌کننده (۱)
۴۱. غنی‌سازی مواد غذایی براساس طرح‌های ملی مصوب، صنعتی‌سازی تولید فرآورده‌های غذایی ویژه و بومی کشور (۱۷)
۴۲. مدیریت عوامل خطر غذایی موثر بر بیماری‌های غیرواگیر (کاهش چربی، نمک و قندهای ساده) در طرح‌های ملی مصوب
۴۳. کنترل مواد غذایی وارداتی از نظر حلیت (۱)، (۱۲)، (۱۳)
۴۴. تقویت و پایش الزامات برچسب‌گذاری و الزام به تولیدکننده جهت به‌کارگیری استاندارد مرتبط با برچسب‌گذاری با استفاده از روش‌های نوین QRcode (۸)
۴۵. تقویت ساختارهای موجود حامی کسب و کارهای کشاورزی و پشتیبانی استراتژیک فناوری‌های نوین برای جایگزینی اسید چرب ترانس با گزینه‌های سالم در صنایع غذایی و ایجاد سامانه هوشمند پایش انطباق و تدوین قوانین بازدارنده برای محصولات فاقد انطباق با استانداردهای ملی اسید چرب ترانس در محصولات غذایی (۱۵)، (۱۶)
۴۶. تجدید نظر استاندارد ملی شماره ۱۰۳ با عنوان (آرد گندم - ویژگی‌ها و روش‌های آزمون) به منظور افزایش میزان سبوس آرد گندم (۱۶)
۴۷. تلاش جهت تولید و توسعه ارقام گندم پرمحصول و با کیفیت ایده آل برای تولید نان در کشور و توجه به مسئله کیفیت در قیمت‌گذاری خرید گندم به منظور ایجاد انگیزه تلاش در زارعین جهت بهبود کیفیت محصول تولیدی (۱۶)
۴۸. اعطای تسهیلات به نانوایان در جهت به‌سازی ماشین‌آلات فراوری خمیر و پخت نان با رویکرد تغییر سیستم پخت نان از روش حرارت شعله مستقیم به حرارت شعله غیر مستقیم (۱۶)
۴۹. هدفمند نمودن یارانه تخصیصی به نان توسط دولت تا حذف تدریجی آن (۲۰)
۵۰. ملزم نمودن نانوایان به به‌کارگیری نیروهای آموزش‌دیده و رعایت مفاد آیین کارها و استانداردهای ملی تدوین شده و نیز واگذاری مجوزهای تولید به افراد متبحر و تایید صلاحیت شده (۲۰)
۵۱. کاهش تصدی‌گری دولت در امر خرید گندم و فراهم نمودن امکان خرید مستقیم گندم توسط کارخانجات آردسازی و فعال‌سازی سیستم‌های بوجاری گندم در سیلوها (۲۰)

۵۲. ساماندهی نظام پرداخت حق الزحمه برای تولید آرد بر اساس کیفیت محصول تولیدی به منظور ایجاد رقابت بین واحدهای تولید آرد برای تولید محصول مرغوب تر از طریق طبقه‌بندی کارخانجات آرد و تصویب نرخ بالاتر برایآوردهای مرغوب (۲۰)
۵۳. مبارزه با قاچاق کالا در حوزه مواد غذایی با توسعه و ارتقاء برچسب‌گذاری محصولات غذایی و بهداشتی (شامل برچسب اصالت و سلامت کالاهای خوراکی برای ردیابی محصولات وارداتی و تولید داخل و برچسب ارزش غذایی) (۸)، (۱۸)
۵۴. واکنش هوشمند، فعال، سریع، هماهنگ و به هنگام در مقابل تهدیدات دشمن در کل حوزه زنجیره تامین (تولید، واردات)، ذخیره‌سازی، توزیع و مصرف (۸)، (۲۶)، (۲۷)
۵۵. طراحی، تقویت و توسعه سامانه‌های رصد، پایش، شناسایی و تشخیص و هشدار تهدیدات بالقوه و بالفعل حوزه امنیت غذایی کشور و تامین کالاهای اساسی در زمان بحران (۲۶)، (۲۷)
۵۶. افزایش توان قدرت تشخیص تهدید زیستی و غذایی در کشور، در مبادی ورودی از طریق: ایجاد زیرساخت‌های تشخیصی (آزمایشگاهی و ...) به‌ویژه آزمایشگاه‌های مرجع، آموزش پرسنل متخصص در مبادی ورودی بر اساس سیستم ارزیابی مخاطرات (۲۴)، (۲۵)
۵۷. آموزش و پژوهش کشور در حوزه غذا، تغذیه، کشاورزی و نهاده‌های آن متناسب با اهداف پدافند غذایی (مقابله با تهدیدات احتمالی مواد غذایی، فناوری‌های نوین با کاربرد دوگانه حوزه غذا- تراریخته، کریسپر، نانو، هسته‌ای، زیست‌شناسی مصنوعی و در کل فناوری‌های بدیع، نوظهور و همگرا با کاربرد دوگانه- غذاهای غیرمعمول و ابر روندها) (۲۴)، (۲۵)
۵۸. ایجاد، تکمیل و ارتقاء و به‌روزرسانی بانک‌های جامع اطلاعات ژنتیکی و زیستی مورد نیاز کشور به منظور تشخیصی دستکاری‌های عامدانه و صحت‌سنجی اظهارنامه‌ها (۵)، (۸)
۵۹. بازنگری و ارتقای ضوابط و شاخص‌های ملی ایمنی و سلامت مواد غذایی (۸)
۶۰. ایجاد سیستم‌های هشدار سریع در شبکه نظارت بر بیماری‌های ناشی از غذا (۸)
۶۱. ایجاد مرکز و شبکه ثبت اطلاعات جامع بیماری‌های ناشی از غذا و آب و گزارش طغیان مسمومیت‌ها و عفونت‌های غذایی (۸)
۶۲. تقویت و توانمندسازی مصرف‌کننده در انتخاب محصولات غذایی در سطح عرضه بر اساس شاخص بهداشتی (۸)
۶۳. کاهش مصرف سموم در فراورده‌های خام کشاورزی و مصرف داروهای دامی و بهبود اثربخشی و کارایی اقدامات انجام شده (۱۷)
۶۴. ایجاد نظام ردیابی و شناسایی محصولات خام کشاورزی - شناسنامه‌دار نمودن محصولات خام کشاورزی (۸)
۶۵. کاهش آلاینده‌های ناشی از فرآوری با ارتقاء سطح تکنولوژی و فرآیندها (۲)
۶۶. نظارت و کنترل دقیق واردات یا نقل و انتقالات داخل سرزمینی محصولات کشاورزی یا محصولات غذایی آلوده و غیرقابل مصرف که بعضاً تحت عنوان خوراک دام و اغلب به‌صورت فله وارد و یا در داخل کشور توزیع می‌گردند (۲۲)، (۲۸)
۶۷. تامین تجهیزات جدید و کارآمد، برای نگهداری، حمل و عرضه اصولی و بهداشتی، انبارداری و بسته‌بندی مدرن و مطمئن مواد غذایی (۹)، (۱۲)

نشانه‌های کلیدی عملکرد

۱. تعداد پروفایل خطر ارزیابی شده نسبت به کل مخاطرات شناسایی شده در سال اجرا (شناسایی و تجزیه و تحلیل خطر در مراحل زنجیره غذایی)
۲. درصد پیشرفت برنامه نسبت به هدف تعیین شده (راه‌اندازی شبکه و ورود اطلاعات بین دستگاهی)
۳. درصد پیشرفت برنامه نسبت به هدف تعیین شده (ایجاد زیرساخت شبکه ثبت اطلاعات مسمومیت و عفونت غذایی در سیستم PHC)
۴. تعداد راهنمای تدوین و ابلاغ شده به کل فراورده‌های مشمول نظام مدیریت ایمنی غذایی
۵. تعداد فناوری‌های استقرار یافته در زنجیره غذا
۶. پوشش برنامه ملی غنی‌سازی آرد با آهن و اسید فولیک
۷. تعداد محصولات بهینه‌شده به تعداد ۲ محصول در هر سال
۸. تعداد محصولات غذایی بومی و صنعتی شده به تعداد ۲ محصول در هر سال
۹. تعداد فراورده‌های غذایی ویژه صنعتی شده به تعداد ۳ محصول در هر سال
۱۰. تعداد محصول (مدیریت افزودنی‌های خوراکی) به تعداد ۳ محصول در هر سال
۱۱. تعداد استانداردهای ملی بازنگری شده میزان قند، نمک و چربی در محصولات غذایی
۱۲. استانداردهای ملی به‌روز شده نسبت به کل استانداردهای ملی و بین‌المللی حوزه غذا
۱۳. استانداردهای ملی به‌روزرسانی شده کود و سموم نسبت به برنامه تعیین شده/ درصد مواد غذایی تحت کنترل از نظر باقی‌مانده سموم به میزان تعیین شده با لحاظ نمودن در پایگاه ثبت داده
۱۴. درصد مواد غذایی دارای قابلیت ردیابی به کل مواد غذایی
۱۵. درصد مواد غذایی دارای قابلیت ردیابی دستکاری ژنتیکی مضر
۱۶. نسبت مواد غذایی دارای باقی‌مانده سموم دفع آفات نباتی، کودهای شیمیایی و فلزات سنگین بالاتر از حد تعیین‌شده در محصولات گیاهی
۱۷. تعداد ضوابط فنی - بهداشتی و استانداردهای ملی
۱۸. محصولات خام کشاورزی پرمصرف گواهی‌شده به کل محصولات کشاورزی کشور (قلم وزن)
۱۹. نسبت بیماری‌های کنترل شده به کل بیماری‌های شناسایی شده ناشی از غذا
۲۰. میزان انطباق برچسب‌گذاری‌ها در نتایج آزمون
۲۱. ضریب نفوذ به‌کارگیری سیستم‌های مدیریت کیفیت و ایمنی در بین بنگاه‌های دخیل در زنجیره غذا
۲۲. ضریب نفوذ فرآوری بهداشتی، بسته‌بندی و عرضه بهداشتی
۲۳. نسبت تولید محصولات با ارزش صادراتی و قابل رقابت در بازارهای جهانی
۲۴. درصد صادرات محصولات غذایی قابل ردیابی و مورد تایید بین‌المللی

۵. حیطه سلامت آب آشامیدنی

اهداف کلی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)

۱. افزایش دسترسی به آب آشامیدنی با مدیریت ایمن- مناطق شهری از ۹۴/۲ درصد به ۱۰۰ درصد
۲. افزایش دسترسی به آب آشامیدنی با مدیریت ایمن- مناطق روستایی به ۸۳/۱ درصد به ۱۰۰ درصد
۳. افزایش دسترسی به شبکه لوله‌کشی آب آشامیدنی در مناطق شهری از ۹۴/۵ درصد به ۱۰۰ درصد
۴. افزایش دسترسی به شبکه لوله‌کشی آب آشامیدنی در مناطق روستایی از ۸۷/۳ درصد به ۱۰۰ درصد
۵. حفظ درصد نمونه‌های میکروبی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد شهری به میزان ۹۹ درصد
۶. افزایش نمونه‌های میکروبی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد روستایی از ۹۳/۹۱ به ۹۵ درصد
۷. افزایش نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد - مواد معدنی غیرسمی مناطق شهری از ۹۴/۲۹ درصد به ۹۹ درصد
۸. افزایش نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد - مواد معدنی غیر سمی مناطق روستایی از ۹۴/۴۴ به ۹۵ درصد
۹. افزایش نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد - مواد معدنی سمی مناطق شهری از ۹۷/۲۵ درصد به ۹۹ درصد
۱۰. افزایش نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد - مواد معدنی سمی مناطق روستایی از ۹۷/۴۷ درصد به ۹۵ درصد
۱۱. افزایش دسترسی به شبکه جمع‌آوری فاضلاب مناطق شهری از ۵۰ درصد به ۱۰۰ درصد
۱۲. افزایش دسترسی به شبکه جمع‌آوری فاضلاب مناطق روستایی از ۱/۴ درصد به ۱۰۰ درصد

راهبردها

۱. به‌سازی برای بازچرخانی و استفاده مجدد از پساب
۲. تقویت مدیریت ریسک سامانه‌های آبرسانی از حوضه آبریز تا نقطه مصرف با جلب مشارکت همه ذی‌نفعان
۳. تقویت مدیریت مصرف آب شرب با توجه به محدودیت منابع آب
۴. استفاده از روش‌های پیشرفته تصفیه آب مانند نمک‌زدایی
۵. جلب مشارکت بین بخش و مردم برای پیشگیری از آلودگی آب
۶. تعیین تکلیف سامانه‌ها آبرسانی فاقد لوله‌کشی و فاقد متولی

اقدامات کلی

۱. تقویت اجرای برنامه ایمنی آب
۲. تقویت اجرای برنامه ایمنی فاضلاب

۳. حفاظت از حریم منابع آب آشامیدنی و به‌سازی منابع آب
۴. برنامه‌ریزی برای مدیریت ایمن سامانه‌های آبرسانی
۵. توسعه و تقویت نظارت بر کیفیت آب آشامیدنی
۶. مدیریت جمع‌آوری و دفع فاضلاب‌های شهری و روستایی با استفاده از سامانه‌های در محل (چاه جاذب، سپتیک تانک) و خارج از محل (شبکه جمع‌آوری)
۷. آموزش و اطلاع‌رسانی عمومی

نشانه‌های کلیدی عملکرد

۱. دسترسی به شبکه لوله‌کشی آب آشامیدنی در مناطق شهری
۲. دسترسی به شبکه لوله‌کشی آب آشامیدنی در مناطق روستایی
۳. حفظ درصد نمونه‌های میکروبی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد شهری
۴. نمونه‌های میکروبی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد روستایی
۵. نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد – مواد معدنی غیرسمی مناطق شهری
۶. نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد – مواد معدنی غیرسمی مناطق روستایی
۷. نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد – مواد معدنی سمی مناطق شهری
۸. نمونه‌های شیمیایی آب آشامیدنی مطابق با استاندارد – مواد معدنی سمی مناطق روستایی
۹. دسترسی به شبکه جمع‌آوری فاضلاب مناطق شهری
۱۰. دسترسی به شبکه جمع‌آوری فاضلاب مناطق روستایی

۶. حیطه تاب آوری (ثبات و پایداری)

اهداف کمی (۱۴۱۱-۱۴۰۲)

۱. افزایش بهره‌وری آب (کیلوگرم ماده خشک بر متر مکعب) از ۱/۳۹ به ۲/۶
۲. افزایش راندمان آبیاری از ۴۵ درصد به ۶۰ درصد
۳. کاهش کل آب مصرفی در کشاورزی (میلیارد متر مکعب) از (۷۰-۸۰ درصد) به ۵۱ درصد
۴. کاهش بیلان منفی آب‌های زیرزمینی (میلیارد متر مکعب) از ۱۳۱ به ۱۰۵
۵. افزایش میزان اراضی آبی برخوردار از سیستم‌های نوین آبیاری (میلیون هکتار) از ۲/۴ به ۶
۶. افزایش سطح کل عملیات مرتع‌داری (میلیون هکتار) از ۲۰ به ۳۰
۷. کاهش درصد خاک‌های دارای کمتر از ۱٪ ماده آلی از ۶۰ به ۳۰
۸. میزان فرسایش خاک (آبی و بادی) (تن در هکتار) از ۱۶ به ۱۳
۹. استقرار ۷۰ درصدی سیستم هوشمند مدیریت ایمنی و سلامت غذا در کل زنجیره غذایی
۱۰. استقرار ۹۰ درصدی شبکه ثبت اطلاعات مسمومیت و عفونت غذایی در نظام مراقبت‌های اولیه بهداشتی (PHC)
۱۱. افزایش دسترسی به آب آشامیدنی با مدیریت ایمن- مناطق شهری از ۹۴/۲ درصد به ۱۰۰ درصد
۱۲. افزایش دسترسی به آب آشامیدنی با مدیریت ایمن- مناطق روستایی به ۸۳/۱ درصد به ۱۰۰ درصد
۱۳. کاهش ناامنی غذایی متوسط و شدید در استان‌های کم‌برخوردار (خوزستان، کرمان، ایلام، خراسان جنوبی، بوشهر، هرمزگان، کهگیلویه و بویراحمر و سیستان و بلوچستان) از ۴۶ درصد به ۲۳ درصد
۱۴. ارتقاء حداقل ۷۰ درصدی زیرساخت‌های فیزیکی، سخت و نرم‌افزاری در زنجیره مواد غذایی
۱۵. ارتقاء ۷۰ درصدی فرهنگ و سواد غذا و تغذیه سالم و پایدار و ایجاد محیط‌های حمایتگر در راستای رسیدن به جامعه‌ای سالم و پویا
۱۶. افزایش مهارت‌های عمومی، تخصصی، تمرین و رزمایش، تجهیز و تقویت تیم‌های عملیاتی به منظور حفظ و ارتقاء آمادگی‌های عملیاتی پدافند غذایی برای کنترل، پاسخ، نظارت، ارزیابی و مدیریت صحنه رخدادهای مرتبط با غذا

راهنماها

۱. اولویت دادن به امنیت و سلامت غذا و تغذیه در سیاست‌گذاری و تخصیص اعتبارات کشور به عنوان مهمترین مولفه تامین استقلال، اقتدار، عزت ملی، سلامت جسمی و روحی و پیشران و زیربنای امنیت و توسعه و پیشرفت همه جانبه ملی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور
۲. افزایش حمایت قانونی و اقتدار دستگاه‌های اجرایی تخصصی و نظارتی مسئول پایش، نظارت و کنترل بهداشت و سلامت غذا

۳. مشارکت مردم، استفاده از ظرفیت تشکلهای غیردولتی و دستگاههای دولتی موثر و مرتبط با امنیت غذایی در زنجیره تامین و ارزش و اجرای برنامههای امنیت و ایمنی غذا و تغذیه
۴. کسب توانایی پایش، شناسایی، تشخیص، حفاظت و مصونسازی محصولات غذایی در برابر انواع تهدیدات از جمله آلایندههای شیمیایی، بیولوژیکی، پرتوی، انفجاری و الکترومغناطیس
۵. سازگاری با پدیده تغییر اقلیم و کاهش آثار آن بر امنیت غذا و تغذیه و مدیریت حوادث غیرمترقبه و شرایط اضطرار
۶. توسعه نظام هوشمند سنجش، پایش و ارزیابی مستمر شاخصهای مرتبط با امنیت غذایی، تغذیه، سلامت و ایمنی غذا در کل زنجیره ارزش.
۷. توانمندسازی کشور در استفاده از فرصتها، دیدهبانی و مراقبت دائمی از تحولات و تهدیدات غذایی و ابروندها (از جمله فناوری، تغییرات اقلیمی، رویکردهای غذایی و ...) در مقیاس جهانی، منطقهای و ملی در جهت مصونیت بخشی و اجتناب از غافلگیری راهبردی در مواجهه با تهدیدات، اعلام هشدار به موقع، ردیابی، پیگیری و تشخیص منشا و نوع تهدید غذایی علیه کشور
۸. حکمرانی خوب آب، تعادل بخشی سفرههای آب زیرزمینی، ساماندهی چاههای غیرمجاز، ارتقای راندمان و بهره‌وری آب، استفاده از منابع آب نامتعارف، توسعه عملیات آبخیزداری و آبخوانداری
۹. حکمرانی مناسب و مدیریت جامع خاک به منظور ارتقاء ماده آلی و بهبود حاصل خیزی خاک و کاهش فرسایش خاک
۱۰. حفظ توان اکولوژیک و جلوگیری از تغییر کاربری جنگل‌ها و مراتع و جلوگیری از گسترش پدیده بیابانزایی
۱۱. توجه به توسعه روستایی و زندگی عشایر به عنوان کانون تولید
۱۲. مدیریت تنش‌های جمعیتی و مؤلفه‌های اجتماعی موثر در امنیت غذایی
۱۳. ایجاد تغییرات آب و هوایی با استفاده از فناوری هدایت سامانه‌های بارشی در فصل گرم سال
۱۴. حمایت از طرح‌های تحقیقاتی جهت شناسایی سیاست‌ها، شیوه‌ها و فناوری‌های کشاورزی پایدار، ایمنی غذایی، تاب‌آوری و امنیت تغذیه در کنار مدیریت موثر منابع طبیعی و حفاظت از تنوع زیستی
۱۵. تقویت مدیریت برنامه‌های غذا و تغذیه در نظام سلامت
۱۶. تقویت مدیریت برنامه ایمنی آب و فاضلاب
۱۷. توسعه و تقویت نظام پایش ملی ایمنی مواد غذایی
۱۸. شناسایی و پاسخگویی به چالش‌های ایمنی مواد غذایی ناشی از تغییرات و تحولات جهانی در سیستم‌های مدیریت کیفیت و ایمنی مواد غذایی
۱۹. توسعه و تقویت مدیریت و کنترل بحران‌های ناشی از محصولات غذایی نامنطبق
۲۰. توانمندسازی کشور در استفاده از فرصتها و کاهش آسیب‌ها یا تهدیدهای قوانین، مقررات، پروتکل‌ها، ساختارهای جهانی حوزه کشاورزی، سلامت و امنیت غذا و تغذیه
۲۱. کاهش فشار بر تنوع زیستی و ترویج بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی با رویکرد حفاظت مشارکتی
۲۲. تفکیک حقوق کارفرما، ناظر و بهره‌بردار و جلوگیری از ورود تضاد منافع

اقدامات کلی

(منظور از اعداد داخل پرانتز برای هر اقدام، راهبردهای مرتبط می باشد)

۱. تحقیق، ابداع و تولید تکنولوژی های روزآمد در حوزه تولید، تامین، ایمنی، سلامت، اصالت، کیفیت و حلیت، با رعایت اصول سلامت و بی خطری غذا (۷)، (۱۴)
۲. مدیریت اصولی و بهره برداری پایدار از ذخایر آبزیان و تحقق صید مسئولانه در آب های ساحلی و سرزمینی با استفاده از روش ها و فناوری های نوین با استفاده از تجهیزات و ادوات صید استاندارد و غیرمخرب و حذف ادوات صید مخرب به ویژه تور ترال و مونو فیلامنت (۲۱)
۳. تبدیل پهنه جغرافیایی کشور به محور (هاب) تجاری و ترانزیت غذای کشورهای منطقه با استفاده از ظرفیت های خالی سیلوها، انبارها، مخازن، سردخانه های ذخیره سازی محصولات غذایی، کارخانه های صنایع غذایی، حمل و نقل و توسعه سوآپ محصولات کشاورزی (۷)
۴. تقویت آموزش و پژوهش کشور در حوزه غذا، تغذیه، سلامت مواد غذایی، کشاورزی و نهاده های آن متناسب با اهداف پدافند غذایی (مقابله با تهدیدات احتمالی مواد غذایی، فناوری های نوین با کاربرد دوگانه حوزه غذا- تراریخته، کریسپر، نانو، هسته ای، زیست شناسی مصنوعی و در کل فناوری های بدیع، نوظهور و همگرا با کاربرد دوگانه-، غذاهای غیرمعمول و توجه به ابر روندها) (۷)
۵. تعادل بخشی به سفره های آب زیرزمینی و مسلوب المنفعه نمودن چاه های غیرمجاز به منظور جلوگیری از فرونشست زمین، تکمیل و نوسازی شبکه های آبیاری و زهکشی به ویژه در اراضی تحت پوشش سدها، استحصال آب بیشتر از محل کاهش تبخیر، کنترل سیلاب ها، آب های سبز و نامتعارف و بازچرخانی آب؛ احیا و نوسازی قنات ها (۸)
۶. انتقال صنایع آب بر به نزدیکی سواحل و پایانه های صادراتی، جایگزینی تولید برق از منابع آبی و استفاده از سایر انرژی ها با به کارگیری فناوری های نوین و مشارکت بخش خصوصی (۸)
۷. جلوگیری از خرد شدن و تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی با تاکید بر خاک های کلاس یک، دو و سه و انتقال مالکیت زمین های کشاورزی موروث به وارث منحصر به منظور جلوگیری از خرد شدن زمین های کشاورزی (۹)، (۱۰)
۸. توسعه کشاورزی حفاظتی به منظور افزایش و نگهداری مواد آلی خاک، جلوگیری از فرسایش و شور شدن خاک های زراعی، ارتقاء شاخص های حاصل خیزی خاک و مواد آلی خاک، تهیه نقشه های مدیریت پذیر (۱:۲۵۰۰۰)، پایش خاک های کشور و کاهش شوری و آلودگی های فیزیکی، شیمیایی و زیستی خاک (۲)
۹. تدوین و به روزرسانی دوره های گزارش نیازسنجی مکانیزاسیون در زنجیره ارزش محصولات زراعی، باغی، دامی و شیلاتی با توجه به شرایط اقلیمی و جغرافیایی (۳)
۱۰. ارتقاء کارآمدی نظام تامین و توزیع محصولات غذایی در مواجهه با تکانه های اجتماعی، مخاطرات اقلیمی و حوادث غیرمترقبه (۳)
۱۱. افزایش ضریب نفوذ دانش و فناوری، تجهیز زیرساخت های هواشناسی و اطلاع رسانی هوشمند به بهره برداران بخش کشاورزی (۷)

۱۲. ایجاد سامانه جامع پیش‌بینی، پیش‌آگهی و هشدار مخاطرات اقلیمی و حوادث غیرمترقبه در بخش کشاورزی و اطلاع‌رسانی به موقع در مناطق پرخطر و آسیب‌پذیر به منظور انجام اقدامات پیشگیرانه و جبران خسارات (۳)
۱۳. ارائه گزارش‌های دوره‌ای به‌منظور پیش‌بینی موارد آسیب‌پذیری بخش کشاورزی و غذا از تغییر اقلیم و اتخاذ راهکارهای فناورانه و نوآورانه سازگاری و مقابله با تغییر اقلیم و نوسانات آب و هوایی در بخش کشاورزی و غذا، تعیین میزان وابستگی تولید محصولات کشاورزی به اقلیم (۳)
۱۴. کاهش اثرات و سازگاری با تغییر اقلیم با همکاری سایر کشورها، سازمان‌ها و مراکز علمی بین‌المللی (۳)
۱۵. حفاظت و مدیریت پایدار منابع طبیعی و افزایش توان اکولوژیک (ظرفیت قابل تحمل و توان بازسازی) در قالب طرح‌های جنگل‌داری، مرتع‌داری و بیابان‌زدایی (۴)
۱۶. ارزش‌گذاری اقتصادی کارکردها و خدمات اکوسیستمی (منابع طبیعی) در حساب‌های ملی (۴)
۱۷. غنی‌سازی مراتع با تاکید بر ارتقاء دانش و فناوری و توسعه زیرساخت‌ها و تجهیزات مورد نیاز از قبیل فرآوری و پوشش‌دهی بذر، استفاده از پیهاد برای توزیع بذر و سایر نهاده‌ها در مراتع، فناوری‌های ارتقاء آبخوانداری، استفاده از تصاویر ماهواره و پردازش تصویر جهت مدیریت مراتع و افزایش سهم شرکت‌های دانش‌بنیان (۴)
۱۸. تبدیل حفاظت از منابع طبیعی به فرهنگ عمومی با استفاده از ظرفیت‌های آموزش و پرورش، آموزش عالی و رسانه ملی، رسانه‌های جمعی و سازمان‌های مردم‌نهاد (۶)
۱۹. ارزیابی اثرات برنامه‌های توسعه کشور بر محیط زیست و منابع طبیعی (۸)
۲۰. استعدادهای و شناسایی اراضی مستعد برای توسعه زراعت چوب و تامین زیرساخت‌های مورد نیاز (از جمله تامین منابع آبی) برای زراعت چوب در این اراضی (۱)
۲۱. شناسایی حوزه‌های متأثر از تحریم در ارکان امنیت غذایی و اقدامات لازم برای خنثی‌سازی و کم‌اثر کردن تحریم‌ها (۶)
۲۲. مدیریت دانش‌بنیان، کارآمد و یکپارچه منابع آب بر اساس آمایش سرزمین و حوضه‌های آبخیز، توزیع و تحویل حجمی آب به بخش کشاورزی و کشاورزان و ارتقاء بهره‌وری آب در حوضه آبخیز، انتقال و مزرعه (۱)
۲۳. توسعه عملیات آبخیزداری و آبخوانداری در چارچوب مدیریت جامع حوضه‌های آبخیز، ایجاد نظام سنجش، پایش و ارزیابی منابع و مصارف آب کشور، سیاست‌گذاری تشویقی و پیش‌بینی‌پذیر به منظور ساماندهی صادرات و واردات آب مجازی با در نظر گرفتن اولویت‌ها و مدیریت ریسک (۸)
۲۴. بازنگری در احداث و بهره‌برداری از سدهای کشور اعم از ساخته شده، در حال ساخت، در حال مطالعه با هدف تقویت سفره‌های آب زیرزمینی و روان‌آب‌ها در چارچوب مدیریت جامع و یکپارچه حوضه‌های آبخیز (۸)
۲۵. هوشمندسازی نظام سنجش، پایش و ارزیابی منابع طبیعی و ارزیابی اثربخشی طرح‌ها و فعالیت‌های اجرایی در این حوزه با بهره‌گیری از فناوری‌هایی مانند ماهواره‌های سنجش از دور، وسایل هوایی و زمینی بدون سرنشین و حسگرهای تشخیص و اندازه‌گیری نوری (۷)
۲۶. مهار عوامل ناپایداری منابع طبیعی و بیابان‌زا و کنترل کانون‌های تولید گرد و غبار و فرسایش خاک با همکاری سایر کشورها، سازمان‌ها و مراکز علمی بین‌المللی (۷)
۲۷. مدیریت واحد توسعه روستایی و عشایری با توجه به نقش اساسی این مناطق در تامین امنیت غذایی (۱۱)

۲۸. طراحی الگوی مناسب توسعه روستایی و عشایری تولید محور متناسب با الگوی توسعه کشاورزی با تاکید بر حفظ روستاها و عشایر تولیدی و جلوگیری از یکجانشینی عشایر و تبدیل روستا به شهر (۱۱)
۲۹. کاهش فاصله برخورداری مناطق روستایی و عشایری با مناطق شهری و جلوگیری از رها کردن شغل کشاورزی و مهاجرت بی‌رویه از طریق به‌صرفه شدن ارائه خدمات عمومی در این مناطق (۱۱)
۳۰. طراحی الگوی مناسب برای توسعه گردشگری کشاورزی به‌ویژه از طریق حمایت از پلت‌فرم‌های گردشگری و توانمندسازی روستاییان و عشایر، با تاکید بر امنیت زیستی و رعایت قوانین عرصه‌های کشاورزی (۱۱)
۳۱. ارائه فرصت‌های سرمایه‌گذاری سودآور به روستاییان، حمایت از سرمایه‌گذاری و اعطای تسهیلات مناسب برای افزایش فرصت‌های شغلی و تنوع‌بخشی به مشاغل روستایی و عشایری (۱۱)
۳۲. توسعه نظام ترویج روستایی در بخش کشاورزی با تاکید بر استفاده حداکثری از ظرفیت‌های محلی و ارائه خدمات ترویجی و مشاوره توسط بخش خصوصی، شناسایی و احیاء دانش‌های بومی و تلفیق آن‌ها با دانش‌های نوین به منظور توسعه کشاورزی، روستایی و عشایری و توسعه زنجیره ارزش (۱۱)
۳۳. ساماندهی تنش‌های جمعیتی و کنترل مهاجرت‌های بی‌رویه به شهرها و مناطق شمالی و حاصل‌خیز، بازتوزیع فضایی و جغرافیایی جمعیت به‌منظور حفظ و جذب جمعیت در سواحل خلیج فارس و دریای عمان متناسب با ظرفیت زیستی (۱۲)
۳۴. سرمایه‌گذاری و همکاری در توسعه روستاها و مناطق محروم همکاری به‌منظور حمایت و تقویت برنامه‌های سازگاری با تغییر اقلیم جهت جلوگیری از شیوع بیماری‌های ماث‌ر از تغییر آب و هوا و یا اثر سوء ناشی از تغییر اقلیم بر بهداشت عمومی کشور، ایجاد امنیت غذایی و بازنگری طرح جامع بهینه‌سازی مصرف آب با توجه به موضوع تغییر اقلیم (۵)، (۸)، (۱۱)
۳۵. انجام مطالعات کاربردی دوره‌ای برای تهیه اطلاعات پایه ارزیابی وضعیت موجود و ارائه گزارش برای تدوین برنامه راهبردی (۱۴)
۳۶. تامین منابع مالی کافی، تقویت نظارت مستمر بر تولید، تامین، عرضه غذا و توسعه تولید مکمل‌های غذایی در کشور (۱)
۳۷. انجام طرح‌های مشترک تحقیقاتی در زمینه توسعه کشاورزی پایدار و آبخیزداری، ظرفیت‌سازی ایجاد ذخایر استراتژیک مبتنی بر مطالعات آینده‌نگر، شناسایی منابع بالقوه و بالفعل واردات کالاهای اساسی کشاورزی (۱۴)
۳۸. تقویت حاکمیت منابع طبیعی برای حمایت از سیاست‌ها و شیوه‌های حفاظت از زمین و آب و جلوگیری از تبدیل مناطق با تنوع زیستی بالا به مزارع کشاورزی، سرمایه‌گذاری پایدار در مدیریت منابع آب با توسعه مشارکت‌های بخش خصوصی و جامعه مدنی (۸)، (۹)، (۱۰)
۳۹. ایجاد سیستم‌های اطلاعاتی پیشرفته جهت توانمندسازی جمعیت روستایی برای انتخاب‌های آگاهانه و حامی امنیت غذایی، حمایت از تجهیز خرده کشاورزان به ابزارهای مورد نیاز جهت کاهش تخریب منابع طبیعی (۱۱)
۴۰. حمایت از فناوری‌های نوآورانه و پایدار از نظر محیط زیست و افزایش بهره‌وری کشاورزی (۱۴)
۴۱. توسعه کشاورزی استراتژیک متناسب با مزیت‌های اقلیمی و با حداقل تخریب منابع طبیعی (۷)
۴۲. سرمایه‌گذاری پایدار در مدیریت منابع آب با توسعه مشارکت‌های بخش خصوصی و جامعه مدنی (۳)

۴۳. ایجاد آمادگی برای اقدامات پیش‌بینانه، پیش‌گیرانه، پیش‌کنش‌گرانه و مقابله‌ای در برابر تهدیدات و آسیب‌های حوزه غذا (۴)، (۷)
۴۴. دستیابی به سیستم‌ها و امکانات تشخیصی قرنطینه‌ای و مرزبانی زیستی، منطبق با اصول نوین پدافند غیرعامل و هم‌سطح و متناسب با تجهیزات، امکانات و فناوری‌های کشور صادرکننده فراورده‌های غذایی، محصولات کشاورزی و نهاده‌های مرتبط با آن (۴)، (۷)
۴۵. سناریوپردازی و شبیه‌سازی تهدیدات حوزه غذا و تهیه برنامه پاسخ سریع به آن‌ها (برآورد تهدیدات و برنامه‌ریزی فعالیت‌های آتی بر مبنای سناریوها و تهدیدات مربوط به زیرساخت‌های امنیت غذایی) (۴)، (۷)
۴۶. توسعه اصول و الزامات پدافند غیر عامل غذایی در زیرساخت‌های مرتبط با حوزه غذا در برابر تهدیدات و آسیب‌های احتمالی و نظارت بر ورود گونه‌های غیر بومی مهاجم به کشور (آفات کشاورزی، گونه‌های گیاهی، جانوری و ...) (۴)، (۷)
۴۷. ایجاد سازوکار دقیق و هم‌ممندانه جهت تفکیک حقوق کارفرما، ناظر و بهره‌بردار در حوزه مواد غذایی و همچنین جلوگیری از تضاد منافع
۴۸. استقرار الگوی کشت بر مبنای توان اکولوژیک حوضه‌های آبخیز و توسعه الگوهای شورورزی در تولید محصولات کشاورزی و معرفی ارقام جدید مقاوم به شوری (۸)
۴۹. تامین آب تالاب‌ها و سامانه‌های محیط زیستی، جلوگیری از انواع آلودگی‌های شهری، صنعتی و ... در منابع آبی داخلی و ساحلی (۸)، (۱۶)
۵۰. توسعه و ظرفیت‌سازی در کشاورزی فراسرزیمینی و پیش‌آگهی مخاطرات در کشت فراسرزیمینی (۴)، (۷)، (۲۱)
۵۱. حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان با رویکرد کشاورزی نوین و هوشمند بر پایه اقلیم (۵)
۵۲. توسعه بورس کالای کشاورزی به منظور حمایت از بخش کشاورزی و نهاده‌های کشاورزی، طراحی و استقرار محصولات و خدمات دیجیتال با پتانسیل تأثیر مثبت بر سیستم‌های غذایی، از جمله پلت‌فرم شناسنامه‌دار کردن محصولات کشاورزی (۲)
۵۳. گسترش و ترویج تولید محصولات و نهاده‌های بومی و قابل جایگزین با کالاهای اساسی وارداتی (۱)
۵۴. متنوع‌سازی مبادی ورودی کالاهای اساسی و کشورهای واردکننده (۱)، (۷)
۵۵. ذخیره‌سازی کافی، امن و اطمینان‌بخش در سطوح مختلف تنظیم بازار، راهبردی و احتیاطی متناسب با شرایط مختلف عادی و غیر عادی با تأکید بر پراکنده‌سازی ذخایر، اولویت تامین از تولیدات داخل و هماهنگ‌سازی دستگاه‌های ذی‌نقش جهت پشتیبانی به موقع (تامین ارز مورد نیاز، ترخیص کالا و ...) (۱)، (۲)، (۷)
۵۶. افزایش ضریب اطمینان به اعلان‌های سازمان هواشناسی کشور در زمینه کشاورزی، گسترش دسترسی به خدمات هواشناسی کشاورزی و جلب اعتماد کشاورزان (۷)
۵۷. آموزش فعالان سیستم غذا در خصوص اثر تولید غذا بر تغییرات اقلیمی و آموزش مستمر مصرف‌کنندگان در چگونگی انتخاب مواد غذایی و اثر آن بر تغییرات اقلیمی (۳)

۵۸. بسترسازی جهت برقراری دیپلماسی قوی غذایی و متنوع‌سازی منابع تامین با تاکید بر تقویت همکاری با کشورهای تولیدکننده مواد غذایی سالم، ایمن و حلال و ایجاد هم‌پیمانی با کشورهای همسو در جهت تامین پایدار و ایمن مواد غذایی (۷)، (۲۰)
۵۹. مدیریت کاهش مخاطرات ناشی از خوراک دام در تغذیه دام و افزایش سهم شرکت‌های خصوصی و دانش‌بنیان با رویکرد معرفی روش‌های تولید نوین (۸)
۶۰. مبارزه با قاچاق اقلام غذایی و آشامیدنی، حمایت از طرح‌های تحقیقاتی و فناوری‌های نوآورانه در تشخیص تقلبات غذایی، تقویت آزمایشگاه‌های کنترل مواد غذایی در تشخیص موارد تقلب (۱۱)
۶۱. ایجاد و اصلاح سیستم‌های نظارت، ارزیابی و مدیریت واکنش در شرایط اضطرار ایمنی مواد غذایی (۱۱)
۶۲. توسعه و تقویت خدمات آزمایشگاهی (ثابت و سیار) محصولات فراوری شده محصولات کشاورزی خام گیاهی و محصولات خام دامی (۱۱)
۶۳. تطبیق المان‌های مدیریت ریسک با خطرات ناشی از تغییرات جهانی در زنجیره تامین و تولید مواد غذایی (۱۱)، (۱۲)
۶۴. شناسایی و ارزیابی اثرات ناشی از تغییرات و تحولات جهانی بر ایمنی مواد غذایی در زنجیره تامین مواد اولیه تا مصرف فراورده نهایی (۱۱)، (۱۲)

نشانه‌های کلیدی عملکرد

۱. ضریب پوشش دست‌اندرکاران گروه هدف تحت آموزش
۲. تعداد مراکز آموزش تخصصی/تعداد دوره‌های آموزشی برگزار شده با محتوای استاندارد شده
۳. درصد کارکنان آموزش‌دیده به کل کارکنان در خصوص تجزیه و تحلیل ریسک طبق شرح وظایف
۴. درصد تحقق اهداف نسبت به میزان برنامه‌ریزی شده در خصوص بهره‌گیری از توانمندی و دانش فنی ارگان‌های بین‌المللی در توسعه تکنولوژی، شناسایی منابع و تکنولوژی‌های نوین غذایی
۵. درصد تحقق اهداف نسبت به میزان برنامه‌ریزی شده در خصوص استفاده از سیستم‌های هوشمند برای ارتقاء سطح تکنولوژی و هوشمندسازی در تمام زنجیره غذا مانند کشاورزی هوشمند
۶. درصد تحقق اهداف نسبت به میزان برنامه‌ریزی شده در خصوص تسهیل به‌کارگیری و ارتقاء تجهیزات به‌روز و منطبق با فناوری‌های روز جهت تولید مواد غذایی
۷. درصد تحقق اهداف نسبت به میزان برنامه‌ریزی شده در خصوص توسعه مشارکت با بخش خصوصی به منظور امکان استفاده بهینه از سخت‌افزارها و نرم‌افزارها در حوزه ارزیابی انطباق و پایش و کنترل مواد غذایی
۸. درصد فاکتورهای دارای امکان آزمون مواد غذایی و کشاورزی
۹. بهره‌وری آب (کیلوگرم ماده خشک بر متر مکعب)
۱۰. راندمان آبیاری (%)
۱۱. کل آب مصرفی در کشاورزی (میلیارد متر مکعب)
۱۲. بیلان منفی آب‌های زیرزمینی (میلیارد متر مکعب)

۱۳. میزان اراضی آبی برخوردار از سیستم‌های نوین آبیاری (میلیون هکتار)
۱۴. سطح کل عملیات مرتعداری (میلیون هکتار)
۱۵. درصد خاک‌های دارای کمتر از ۱٪ ماده آلی
۱۶. میزان فرسایش خاک (آبی و بادی) (تن در هکتار)
۱۷. ضریب پوشش دست‌اندرکاران گروه هدف تحت آموزش
۱۸. تعداد مراکز آموزش تخصصی/ تعداد دوره‌های آموزشی برگزار شده با محتوای استاندارد شده
۱۹. درصد کارکنان آموزش دیده به کل کارکنان در خصوص تجزیه و تحلیل ریسک طبق شرح وظایف
۲۰. درصد تحقق اهداف نسبت به میزان برنامه‌ریزی شده در خصوص بهره‌گیری از توانمندی و دانش فنی ارگان‌های بین‌المللی در توسعه تکنولوژی، شناسایی منابع و تکنولوژی‌های نوین غذایی
۲۱. تسهیل به‌کارگیری و ارتقاء تجهیزات به‌روز و منطبق با فناوری‌های روز جهت تولید مواد غذایی
۲۲. توسعه مشارکت با بخش خصوصی به منظور امکان استفاده بهینه از سخت‌افزارها و نرم‌افزارها در حوزه ارزیابی انطباق و پایش و کنترل مواد غذایی
۲۳. تقویت زیرساخت شبکه ثبت اطلاعات مسمومیت و عفونت‌های غذایی و بستر نرم‌افزاری
۲۴. تقویت زیرساخت‌های پیاده‌سازی نظام مدیریت ایمنی در زنجیره غذا
۲۵. دسترسی به محصولات غذایی با کیفیت، سالم و با اصالت
۲۶. نسبت سرانه ذخایر راهبردی به سرانه مصرف در یک دوره تولید به تفکیک مناطق متراکم جمعیتی
۲۷. ظرفیت ذخیره‌سازی استاندارد نسبت به کل ظرفیت با توجه به موازین «اولین وارده- اولین صادره»، «تفکیک‌پذیری گونه‌ها»، «ارتقای کیفیت» و «اختلاط»
۲۸. درصد افزایش ذخایر آب با روش‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری
۲۹. نسبت حجم ظرفیت پوششی و برنامه سفارشی ترمیمی پشت خط برای جبران پدیده فصلی برداشت و عرضه در مواقع عادی

منابع

- (۱) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران <https://www.shora-gc.ir/fa/>
- (۲) سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری
<https://www.leader.ir/fa/content/11651/www.leader.ir>
- (۳) سیاست‌های کلی جمعیت <https://www.leader.ir/fa/timeline/12/www.leader.ir>
- (۴) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی <https://qavanin.ir/Law/PrintText/222873>
- (۵) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران. <https://shenasname.ir/>
- (۶) قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران <https://qavanin.ir/Law/TreeText/176762>
- (۷) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران <https://www.rrk.ir/Files/Laws/>
- (۸) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1014070>
- (۹) وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دفتر بهبود تغذیه جامعه. گزارش پژوهش سامانه ملی پایش امنیت غذا و تغذیه (سمیات) ۱۳۹۰.
- (۱۰) وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دفتر بهبود تغذیه جامعه و دمار، ب. گزارش نهایی طرح بررسی، تحلیل و تدوین سند ملی تغذیه و امنیت غذایی کشور ۱۳۹۳.
- (۱۱) مصوبات برقراری امنیت غذا و تغذیه کمیسیون دائمی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، برنامه و الگوی ارتقاء امنیت غذایی در هفت استان کم‌برخوردار، تصویب سند ملی بهبود تغذیه جامعه، مورخ ۱۳۹۷/۹/۲۸.
- (۱۲) حکمرانی پاسخ‌گو، رویکرد بنیادین برنامه پیشنهادی مقام محترم وزیر بهداشت درمان و آموزش پزشکی در دولت سیزدهم- مرداد ۱۴۰۰
- (۱۳) دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی- دفتر بهبود تغذیه جامعه- معاونت بهداشت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی- آئین‌نامه اجرای الگوی بهبود امنیت غذا و تغذیه (باغ) در استان‌های کم‌برخوردار - مرداد ۱۴۰۰.
- (۱۴) شیخی ع. شاخص‌های امنیت غذایی با رویکرد پدافند غیرعامل. تهران: نیلوفران، ۱۳۹۴.
- (۱۵) لاریجانی ب.، فرزادفر ف.، نسلی ا.، نادری مقام ش.، پیکری ن.، شرقی س. و همکاران. چهارچوب ملی ارائه خدمت در بیماری دیابت (در راستای سند ملی پیشگیری و کنترل بیماری‌های غیرواگیر). تهران: وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، کمیته ملی پیشگیری از بیماری‌های غیرواگیر، انتشارات آفتاب اندیشه. تهران. ۱۳۹۵.
- (۱۶) قاسمی، ح. طرح مابا (مطالعات الگوی برنامه‌ریزی واجرا) گزارش نهایی طرح امنیت غذا و تغذیه کشور. ۱۳۷۷
- (۱۷) شیرین، س. بهزاد، د. مدل مفهومی امنیت غذا و تغذیه در ایران.
- (۱۸) وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دفتر طب ایرانی و مکمل، راهبردها و برنامه‌ها، سال‌های ۱۳۹۷-۱۳۹۳.
- (۱۹) بررسی و بازشناسی منابع دانش تغذیه در دوران تمدن اسلامی از قرن ۲ تا ۱۳ هجری، پایان‌نامه کارشناسی ارشد تاریخ پزشکی، نجمه هاشمی، به راهنمایی دکتر فاطمه نجات‌بخش، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۳۹۵.

- (۲۰) گزارش نهایی پروژه STEPs2021: مرکز تحقیقات بیماری‌های غیرواگیر، پژوهشگاه علوم غدد و متابولیسم دانشگاه علوم پزشکی تهران، موسسه ملی تحقیقات سلامت جمهوری اسلامی ایران، معاونت بهداشت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی. تابستان ۱۴۰۰
- (۲۱) حمید بهلولی، سیاست‌های امنیت غذایی و تغذیه در جهان و ایران: با نگاهی به تاثیر چالش‌های همه‌گیری کووید-۱۹. نشریه فرهنگ و ارتقاء سلامت فرهنگستان علوم پزشکی دوره ششم بهار ۱۴۰۱ شماره اول صفحات ۱۵۶-۱۴۹.
- (۲۲) محمد حجتی، محمد نوشاد، چالش‌های سلامت، کیفیت و امنیت غذا در ایران. مجله پژوهش‌های راهبردی در علوم کشاورزی و منابع طبیعی، جلد ۴ شماره ۱ صفحات ۹۴-۸۱ سال ۱۳۹۸.
- (۲۳) گزارش سبد مطلوب غذایی برای جامعه ایرانی. دفتر بهبود تغذیه جامعه معاونت بهداشت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهران، دانشکده علوم تغذیه و رژیم‌شناسی دانشگاه علوم پزشکی تهران، انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور، سال ۱۳۹۲.
- (۲۴) شکوفه قصوری، مهرنوش قاسمی غنچه نازی، گزارش برآورد مقدار مصرف کالاهای اساسی در کشور ۱۴۰۰-۱۳۹۰. دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری مرکز آمار ایران، سال ۱۳۹۹.
- (۲۵) گزارش پانزدهمین دوره "هفته پیشگیری از مسمومیت‌ها"، سازمان غذا و دارو، دفتر نظارت و پایش فرآورده‌های سلامت، معاونت‌های غذا و دارو و مراکز اطلاع‌رسانی داروها و سموم کشور، سال ۱۳۹۹.
- (۲۶) گزارش برنامه ملی مراقبت غذا و تغذیه در کودکان ۵-۲ سال و امنیت غذایی در استان‌های کم‌برخوردار، انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور، دفتر بهبود تغذیه جامعه معاونت بهداشت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، یونیسف، سال ۱۴۰۰.
- (۲۷) افشین سلطانی، اسکندر زند و همکاران، تحلیل امنیت غذایی کشور تا ۲۰۵۰ با مدل‌سازی همبست آب، زمین، غذا و محیط زیست: چشم‌انداز و سیاست‌های لازم. دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی سال ۱۳۹۸.
- (۲۸) مهمترین علل مرگ (۱۰ علت اصلی) در سال ۲۰۱۶ در ایران. دانشگاه علوم پزشکی البرز، معاونت تحقیقات و فناوری:
Available from: <https://abzums.ac.ir/fa->
- (۲۹) باغستانی علی‌اکبر، فاطمه پاسبان، حیدری رضا، کوهسار خالیدی، شمشادی کتابون، ماندانا طوسی، عبادی فرزانه، و فرزانه نجفیان (۱۴۰۰). بررسی اقتصاد غذا در ایران. موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی. تهران. ایران.
- (۳۰) پالوج مجتبی (۱۳۹۹). سیاست‌گذاری و موارد مرتبط با کشاورزی در سیاست‌های کلی ابلاغی مقام معظم رهبری. موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی. تهران. ایران.
- (۳۱) پالوج مجتبی (۱۳۹۵). پردیس الگویی مناسب برای تدوین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران. انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- (۳۲) لوائی آدریانی رسوا، مجتبی پالوج (۱۴۰۰). بررسی سیاست‌های امنیت غذایی در کشورهای منتخب. موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی. تهران. ایران.

- (۳۳) پالوج مجتبی (۱۳۹۳). مطالعه و پژوهش پیرامون مسائل و مشکلات نظام‌های بهره‌برداری موجود در بخش کشاورزی و ارایه راه حل‌های پیشنهادی (۶ جلد). موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی. تهران. ایران.
- (۳۴) آرمن، ع.، منصوری، س.ا. و فرحبخش، ا. (۱۳۹۴). برآورد و مقایسه تابع تقاضا و کشش کالاهای مصرفی در گروه‌های کم‌درآمد و با درآمد بالا در مناطق شهری (کاربرد داده‌های ادغام شده در سیستم تقاضای تقریباً ایده‌آل. پژوهش‌نامه اقتصاد کلان، سال ۱۰، شماره ۲۰.
- (۳۵) بانک مرکزی ایران، نتایج بررسی بودجه خانوار در مناطق شهری (۱۳۹۶). www.cbi.ir/simplclist/1600.aspx
- (۳۶) پژیوان، ج. و مهدی احمدی، س. م. (۱۳۹۳). برآورد کشش‌های قیمتی و درآمدی گروه‌های مصرفی خانوارهای شهری با استفاده از سیستم تقاضای تقریباً ایده‌آل مبتنی بر داده‌های تابلویی. فصلنامه علوم اقتصادی، سال ۸، شماره ۶، ص ۳۱-۱۳.
- (۳۷) چیذری، ا. ح.، شکوهی، ز.، سالمی، ح. و حسینی، س. ص. (۱۳۹۴). وجود عادات مصرفی و تحلیل تجربی تقاضا: مطالعه موردی تقاضای محصولات لبنی خانوارهای شهری در ایران. اقتصاد کشاورزی، جلد ۹، شماره ۲، ص ۳۵-۱۹.
- (۳۸) حسین‌زاد، ج. (۱۳۸۹). پیش‌بینی قیمت گروه‌های اصلی مواد غذایی در ایران. مجله پژوهش‌های صنایع غذایی، جلد ۲۰/۳، شماره ۲، ص ۸۴-۷۳.
- (۳۹) خرمی‌مقدم، س.، زارع مهرجردی، م. ر.، مهرابی بشرآبادی، م. ر. و بخشوده، م. (۱۳۹۱). تحلیل الگوی مصرفی کالاهای مشمول یارانه: کاربرد سیستم تقاضای تقریباً ایده‌آل درجه ۲. مجله اقتصاد کشاورزی، جلد ۶، شماره ۴، ص ۷۴-۵۷.
- (۴۰) خسروی‌نژاد، ع.، خداداد کاشی، ف. و صحبتی، ز. (۱۳۹۲). ارزیابی افزایش قیمت مواد غذایی بر رفاه خانوارهای شهری ایران. فصلنامه راهبرد اقتصادی، ال دوم، شماره چهارم، ص ۹۳-۷۳.
- (۴۱) سازمان توسعه تجارت. (۱۳۹۹). بررسی آماری تجارت ایران با کشورهای عضو اتحادیه اوراسیا. ص ۶. احصا شده از پایگاه اینترنتی به آدرس: <http://www.tpo.ir>
- (۴۲) سالارزهی، ح.، شهیکی‌تاش، م. ن. و انوری، ا. (۱۳۹۲). بررسی الگوی مصرف خانوارهای شهری ایرانی در چارچوب رویکرد سنجش کشش‌های مارشالی، هیکس و آلن. پژوهش‌نامه اقتصاد کلان، سال هشتم. شماره ۱۶ (نیمه دوم)، ص ۱۰۰-۸۰.
- (۴۳) شاه‌آبادی، ا. و اسمعیل بیگی، م. (۱۳۹۱). تعیین‌کننده‌های عرضه و تقاضای بازار برنج ایران. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، دوره ۴، شماره ۱۳، ص ۱۶۰-۱۳۹.
- (۴۴) شفیعی، ل. (۱۳۹۰). شناسایی عوامل موثر بر تقاضا و چگونگی افزایش مصرف آبزیان در استان کرمان. نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، جلد ۲۵، شماره ۴، ص ۴۹۷-۴۸۸.
- (۴۵) صادقی تکاسی، ف. (۱۳۷۹). اقتصاد برنج در ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم اقتصادی- دانشگاه شهید بهشتی.
- (۴۶) صالحی، ف. و عبداللهی، ز. (۱۳۹۲). سبد مطلوب غذایی برای جامعه ایرانی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.
- (۴۷) طوسی، م. و همکاران (۱۳۹۸). گزارش کارشناسی سیاست‌های حمایت از بخش کشاورزی و منابع طبیعی طی سال‌های برنامه پنجم توسعه.
- (۴۸) طوسی، م. (۱۳۹۷). نشست علمی ساختار حمایت از بخش کشاورزی در جهان.

- (۴۹) عبادی، ف. (۱۳۹۷). سبد غذا و شاخص‌های امنیت غذایی و چشم‌انداز در افق ۱۴۰۰، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی
- (۵۰) عبادی، ف. (۱۳۹۷-۱۳۹۰). ترازنامه غذایی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۷-۱۳۹۰، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی
- (۵۱) عطایی سلوط، ک. و محمدی، ح. (۱۳۹۷). تعیین کشت تقاضای محصولات غذایی منتخب در استان مازندران با استفاده از الگوی سیستم معادلات تقاضای تقریباً ایده‌آل (AIDS) مطالعه موردی گوشت سفید، آبیان و قرمز. مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، جلد ۱۰، شماره ۳، ص ۱۸۶-۱۷۳.
- (۵۲) فهیمی‌فر، ج. (۱۳۷۱). تجزیه و تحلیل اقتصاد برنج در جهان و ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.
- (۵۳) قادری، خ. و ترکمانی، ج. (۱۳۸۲). برآورد توابع عرضه و تقاضای برنج برای دوره ۷۹-۱۳۴۵ (با آزمون‌های ایستایی و همگرایی). چهارمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، کرج، انجمن اقتصاد کشاورزی ایران، دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران.
- (۵۴) گمرک ج.ا. آمارهای سالیانه و ماهانه. احصا شده از پایگاه اینترنتی به آدرس: <https://www.irica.gov.ir>
- (۵۵) گودرزی، م.، رستمیان، ر. و واحدی، و. (۱۳۹۸). تحلیل تفاوت تقاضای مصرف گوشت قرمز در برابر گوشت مرغ در ایران. چهارمین کنگره بین‌المللی توسعه کشاورزی، منابع طبیعی، محیط زیست و گردشگری ایران، تبریز: <https://civilica.com/doc/972070>
- (۵۶) گودرزی، م.، مرتضوی، س.ا. و پیکانی، غ. (۱۳۸۶). بررسی تقاضای گروه‌های اصلی کالاهای مصرفی و خوراکی در مناطق شهری ایران با استفاده از الگوی بودجه‌بندی دو مرحله‌ای. مجله اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال پانزدهم، شماره ۵۷ (ویژه بازارهای کشاورزی)، ص ۱۵۹-۱۳۱.
- (۵۷) محمدی، ح. و نوروزی، ق. (۱۳۸۹). آزمون کشت پذیر مصرف کالاهای اساسی ایران با استفاده از الگوی تقاضای تقریباً آرمانی. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۹، ص ۳۲۵-۳۱۱.
- (۵۸) مرکز همکاری‌های تحول و پیشرفت ریاست جمهوری. (۱۳۹۵). ارزیابی شاخص‌های حمایت از بخش کشاورزی در ایران در سال ۱۳۹۵.
- (۵۹) موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی. (۲۰۱۸). پایش و ارزشیابی سیاست‌های کشاورزی در کشورهای عضو سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) و کشوری منتخب
- (۶۰) نجفی، ب. و شجری، ش. (۱۳۸۷). سیستم تقاضای پویا برای مواد غذایی در مناطق شهری ایران. مجله علوم و صنایع کشاورزی، ویژه اقتصاد و توسعه کشاورزی، جلد ۲۲، شماره ۱، ص ۲۵-۱۵.
- (۶۱) نوری، ک. (۱۳۸۵). تجزیه و تحلیل اثرات اخلاص در بازار برنج بر عرضه، تقاضا و واردات آن. پنجمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران، زاهدان، انجمن اقتصاد کشاورزی ایران، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- (۶۲) ورهرامی، و.، هوشمند، ز.، یوسفی حاجی‌آبادر. (۱۳۹۴). احتساب کشت‌های قیمتی و درآمدی مواد غذایی خانوارهای شهری استان تهران. فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی، سال نهم، شماره ۴ (پیاپی ۳۲)، ص ۱۲۲-۱۰۲.

- (۶۳) هوشمند، ز.، خداداد کاشی، ف. و خوشنویس، م. (۱۳۹۶). بررسی رفتار مصرفی خانوارهای شهری استان تهران، نشریه علمی پژوهشی سیاست‌گذاری اقتصادی، سال نهم، شماره هجدهم، ص ۲۰۳-۱۸۳.
- (۶۴) استاندارد ملی ایران شماره ۴۵۵۷، راهنمای سیستم تجزیه و تحلیل خطر و نقاط کنترل بحرانی (HACCP)
- (۶۵) استاندارد ملی ایران شماره ۹۰۰۰، سیستم‌های مدیریت کیفیت- مبانی و واژگان
- (۶۶) استاندارد ملی ایران شماره ۹۰۰۱، سیستم‌های مدیریت کیفیت - الزامات
- (۶۷) استاندارد ملی ایران شماره ۹۰۰۴، سیستم‌های مدیریت کیفیت - راهنمای دستیابی به موفقیت پایدار سازمان
- (۶۸) استاندارد ملی ایران شماره ۱۰۰۰۷، سیستم‌های مدیریت کیفیت- راهنمایی‌هایی برای مدیریت پیکربندی
- (۶۹) استاندارد ملی ایران شماره ۱۰۰۱۲ ISO-INSO مدیریت کیفیت- رضایت مشتری-راهنمایی‌هایی برای رسیدگی به شکایات در سازمان‌ها
- (۷۰) استاندارد ملی ایران شماره ۱۰۰۱۵، مدیریت کیفیت-راهنمایی‌هایی برای آموزش
- (۷۱) استاندارد ملی ایران شماره ۱۰۰۸۳، راهنمای سیستم‌های کنترل واردات مواد غذایی
- (۷۲) استاندارد ملی ایران شماره ۱۲۰۰۰، غذای حلال- راهنمای عمومی
- (۷۳) استاندارد ملی ایران شماره ۱۴۰۰۱، سیستم‌های مدیریت زیست محیطی- الزامات همراه با راهنمای استفاده
- (۷۴) استاندارد ملی ایران شماره ۱۴۳۴۴، اصول کاری تجزیه و تحلیل احتمال وقوع خطر برای دستیابی به ایمنی مواد غذایی - راهنما
- (۷۵) استاندارد ملی ایران شماره ۱۵۷۰۰، سیستم‌های ملی کنترل مواد غذایی- اصول و راهنما
- (۷۶) استاندارد ملی ایران شماره ۱۷۰۰۰ ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- واژگان و اصول عمومی
- (۷۷) استاندارد ملی ایران شماره ۱۷۰۱۱ ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات برای نهادهای تأیید صلاحیت که نهادهای ارزیابی انطباق را تأیید صلاحیت می‌کنند
- (۷۸) استاندارد ملی ایران شماره ۱۷۰۲۰ ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات برای کارکرد انواع مختلف نهادهای انجام‌دهنده بازرسی
- (۷۹) استاندارد ملی ایران شماره ۱۷۰۲۱-۱ ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه‌کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت- قسمت ۱: الزامات
- (۸۰) استاندارد ملی ایران شماره ۱۷۰۲۱-۲ ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق - الزامات نهادهای ارائه‌کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت - قسمت ۲: الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت زیست محیطی
- (۸۱) استاندارد ملی ایران شماره ۱۷۰۲۱-۳ ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه‌کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت - قسمت ۳: الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت کیفیت

- ۸۲) استاندارد ملی ایران شماره ۴-۱۷۰۲۱-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت- قسمت چهارم- الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت پایداری رویداد
- ۸۳) استاندارد ملی ایران شماره ۵-۱۷۰۲۱-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت- قسمت ۵- الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت دارایی
- ۸۴) استاندارد ملی ایران شماره ۶-۱۷۰۲۱-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت- قسمت ۶- الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت تداوم کسب و کار
- ۸۵) استاندارد ملی ایران شماره ۷-۱۷۰۲۱-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت- قسمت ۷- الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت ایمنی عبور و مرور جاده‌ای
- ۸۶) استاندارد ملی ایران شماره ۱۰-۱۷۰۲۱-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت- قسمت ۱۰: الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت ایمنی و بهداشت شغلی
- ۸۷) استاندارد ملی ایران شماره ۱۱-۱۷۰۲۱-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات نهادهای ارائه کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت- قسمت ۱۱: الزامات شایستگی برای ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت مدیریت تسهیلات
- ۸۸) استاندارد ملی ایران شماره ۲۴-۱۷۰۲۱-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- الزامات عمومی برای نهادهای گواهی کننده اشخاص
- ۸۹) استاندارد ملی ایران شماره ۱-۱۷۰۵۰-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- اظهارنامه انطباق تامین کننده- قسمت اول- الزامات کلی
- ۹۰) استاندارد ملی ایران شماره ۲-۱۷۰۵۰-ISO-IEC-INSO، ارزیابی انطباق- اظهارنامه انطباق تامین کننده- قسمت دوم- مستندات پشتیبانی
- ۹۱) استاندارد ملی ایران شماره ۱-۲۱۰۰۰-ISO-IEC-INSO، فناوری اطلاعات- چارچوب کاری چند رسانه‌ای (MPEG-21)- قسمت ۱- چشم انداز، فناوری‌ها و راهبرد
- ۹۲) استاندارد ملی ایران شماره ۲۲۰۰-ISO-IEC-INSO، سیستم‌های مدیریت ایمنی مواد غذایی- الزامات هر سازمان در زنجیره مواد غذایی
- ۹۳) استاندارد ملی ایران شماره ۲۲۸۳۱، پایش عملکرد سیستم‌های ملی کنترل غذا- اصول و راهنماها
- ۹۴) استاندارد ملی ایران شماره ۱-۲۷۰۰۱-ISO-IEC-INSO، فناوری اطلاعات- فنون امنیتی- سامانه (سیستم) مدیریت امنیت اطلاعات- الزامات
- ۹۵) استاندارد ملی ایران شماره ۱-۲۷۰۳۶-ISO-IEC-INSO، فناوری اطلاعات- فنون امنیتی- امنیت اطلاعات برای روابط تامین کننده- قسمت ۱- مرور کلی و مفاهیم

۹۶) استاندارد ملی ایران شماره ۲۷۰۳۶-۲ INSO ISO IEC ، فناوری اطلاعات- فنون امنیتی- امنیت اطلاعات برای روابط با تامین‌کننده- قسمت ۲- الزامات

۹۷) استاندارد ملی ایران شماره ۲۷۰۳۶-۳ INSO-ISO-IEC ، فناوری اطلاعات- فنون امنیتی- امنیت اطلاعات برای روابط تامین‌کننده- قسمت ۳- راهنمایی برای امنیت زنجیره تامین فناوری اطلاعات و ارتباطات

۹۸) استاندارد ملی ایران شماره ۲۸۰۰۳- ISO-INSO ، سیستم‌های مدیریت امنیت برای زنجیره تامین- الزامات نهادهای ارائه‌کننده خدمات ممیزی و گواهی کردن سیستم‌های مدیریت امنیت زنجیره تامین

۹۹) دستورالعمل صدور، تجدید، تعلیق، رفع تعلیق و ابطال پروانه کاربرد نشان حد مجاز آلاینده‌ها در محصولات کشاورزی

۱۰۰) دستورالعمل صدور، تجدید، تعلیق، رفع تعلیق و ابطال پروانه کاربرد نشان ارگانیک (محصول زیستی)/ گواهی در حال گذار به ارگانیک

- 101) CAC/GL 82:2013, Principles and Guidelines for National Food Control Systems.
- 102) CXG 91:2017, Principles and Guidelines for Monitoring the Performance of National Food Control Systems.
- 103) Seyyed Reza Sobhani, Nasrin Omidvar, Zahra Abdollahi, Ayoub AL Jawaldeh. Frontiers in Nutrition, 2021 Volum 8, Article 789692. WWW.FRONTIERSIN.ORG
- 104) Massomeh Goshtaei, Hamid Ravaghi, Ali Akbari Sari, Zahra Abdollahi, Nutrition Poilcy Process in Iran. Electronic Physician (ISSN: 2008-5842), Febriary 2016, Vol. 8 .Issue 2, pages 1865-1873.
- 105) Ali Akbar Sayyari, Zahra Abdollahi, Roya Kelishadi, etal. Methodology of the comprehensive program on prevalence and control of overweight and obesity in Iranian Children and Adolesecnrs: The IRAN-Ending Childhood Obesity (IRAN-ECHO) program. Original Article; International Journal of Preventive Medicience. December 2017; 8:107.
- 106) Feraydoun Siassi, Nutrition Security versus Food Security. fa, JNSD 2015; Vol. 1 No. 3: 114-115.
- 107) FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO 2022, The State of Food Security and Nutrition in The World: Repurposing food and Agricultural polices to make Healthy Diets More Affordable.
- 108) FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO 2018, The State of Food Security and Nutrition in The World, Building Climate Resilience for food security and nutrition.
- 109) Falkenmak M, Lamerstad M,. 2010. Food Security in Water-Short Coubtries – Coping with Carrying Capacity Overshoot. In Re- thinking water and food security.(.Vol. 3, No. 22 , pp 3-22. Routledge in association with GST Research
- 110) Johnston JL, Fanzo JC, Cogill B. Understanding sustainable diets: a descriptive analysis of the determinants and processes that influence diets and their impact on health, food security, and environmental sustainability. Advances in nutrition .29-418: (4)5, 2014.
- 111) Velardo S. The nuances of health literacy, nutrition literacy, and food literacy. Journal of nutrition education and behavior. 2015;47(4):385-9 .e1.

- 112) VVidgen HA, Gallegos D. Defining food literacy and its components. *Appetite*. 2014;76:50-9.
- 113) Gholami M, Najafzadeh M, Behnampour N, Abdollahi Z, Sadeghi Ghotbabadi F, Lashkarboluki F, Honarvar MR. National Food and Nutrition Security System (SAMAT), a Tool for Identifying and Monitoring Food Insecurity in the Country. *Biomedicine Journal*, 2019;7(3):24-33.
- 114) Damari B, Abdollahi Z, Hajifaraji M, Rezazadeh A. Nutrition and food security policy in the Islamic Republic of Iran: situation analysis and roadmap towards 2021. *EMHJ-Eastern Mediterranean Health Journal*. 2018;24(02):177-88.
- 115) FAO, IFAD, UNICEF, WFP, WHO. (2021).The State of Food Security and Nutrition in the World 2021. Available on: <http://www.fao.org/3/cb4474en/online/cb4474en.html>
- 116) A New Assessment of the Food Security Using Global Food Safety Initiative (GFSI) Index. Bagherzadeh AF, Ranjpour R, Karimi TZ. *Journal of Health System Research*.2017; 13(2),236-43.
- 117) The Economist, Global Food Security Index. Rankings and trends. Jan 2020. Available on: <https://foodsecurityindex.eiu.com/Index>.
- 118) Behzadifar M, Abdi S, Arab Salmani M, Ghoreishinia G, Falahi E, Mirzaei M, Shams Biranvand N, Sayehmir K. Prevalence of Food Insecurity in Iran: A Systematic Review and Meta-analysis. *Prevalence of Food Insecurity in Iran*. 2016.
- 119) Mohammadi-Nasrabadi F, Omidvar N, Khoshfetrat MR, Kolahdooz F. Household food insecurity in the Islamic Republic of Iran: a systematic review and meta-analysis. *East Mediterr Health J*. 2014 12 17;20(11):698–706. PMID:25601808
- 120) GHI Scores 2016. <http://ghi.ifpri.org>
- 121) FAO hunger map 2015. www.fao.org/3/a-i4674e.pdf
- 122) The state of food insecurity in the world. FAO 2015. www.fao.org/3/a-i4646e.pdf
- 123) Hunt JM. The potential impact of reducing global malnutrition on poverty reduction and economic development. *Asia Pacific Journal of Clinical Nutrition*. 2005;14.
- 124) UNICEF. Combating malnutrition: Time to act: World Bank Publications; 2003.
- 125) Kar BR ,Rao SL, Chandramouli B. Cognitive development in children with chronic protein energy malnutrition. *Behavioral and Brain Functions*. 2008;4(1):1-12.
- 126) Horton S, Ross J. The economics of iron deficiency. *Food policy*. 2003;28(1):51-75.
- 127) Pasricha S-R, Tye-Din J, Muckenthaler MU, Swinkels DW. Iron deficiency. *The Lancet*. 2021;397(10270):233-48.
- 128) Havelaar AH, Kirk MD, Torgerson PR, Gibb HJ, Hald T, Lake RJ, et al. World Health Organization global estimates and regional comparisons of the burden of foodborne disease in 2010. *PLoS medicine*. 2015;12(12):e1001923.

- 129) Lund BM, O'Brien SJ. The occurrence and prevention of foodborne disease in vulnerable people. *Foodborne pathogens and disease*. 2011;8(9):961-73.
- 130) Scott E. Food safety and foodborne disease in the 21st century. *Canadian Journal of Infectious Diseases*. 2003;14(5):277-80.
- 131) Saxena G, Kishor R, Saratale GD, Bharagava RN. Genetically modified organisms (GMOs) and their potential in environmental management: constraints, prospects, and challenges. *Bioremediation of industrial waste for environmental safety*. 2020:1-19.
- 132) Korwin-Kossakowska A, Gralak B, Faliszewska G, Karpiniak E. The influence of GMO feed on ecosystem stability of the gastrointestinal tract in different species-a review. *Animal Science Papers & Reports*. 2020;38(3).
- 133) Delgado L, Garino C, Moreno FJ, Zagon J, Broll H. Sustainable Food Systems: EU Regulatory Framework and Contribution of Insects to the Farm-To-Fork Strategy. *Food Reviews International*. 2022:1-22.
- 134) Amofah G. Recommendations from a meeting on health implications of genetically modified organism (GMO). *Ghana medical journal*. 2014;48(2):117-9.
- 135) WFP W, UNICEF. The state of food security and nutrition in the world 2022. 2022.
- 136) Organization WH. The State of Food Security and Nutrition in the World 2021: Transforming food systems for food security, improved nutrition and affordable healthy diets for all: Food & Agriculture Org, 2021.
- 137) UNICEF. The state of food security and nutrition in the world 2021. 2021.
- 138) Emami M, Almassi M, Bakhoda H. Agricultural mechanization, a key to food security in developing countries: strategy formulating for Iran. *Agriculture & Food Security*. 12-1:(1)7; 2018.
- 139) Fami HS, Aramyan LH, Sijtsema SJ, Alambaigi A. The relationship between household food waste and food security in Tehran city: The role of urban women in household management. *Industrial Marketing Management*. 2021;97:71-83.
- 140) Karandish F, Hoekstra AY, Hogeboom RJ. Reducing food waste and changing cropping patterns to reduce water consumption and pollution in cereal production in Iran. *Journal of hydrology*. 2020;586:124881.
- 141) de los Mozos EA, Badurdeen F, Dossou P-E. Sustainable consumption by reducing food waste: A review of the current state and directions for future research. *Procedia Manufacturing*. 2020;51:1791-8.
- 142) Stamoulis K, Zezza A. A conceptual framework for national agricultural, rural development, and food security strategies and policies. 2003.
- 143) Ehsani K. Rural society and agricultural development in post-revolution Iran: the first two decades. *Critique: Critical Middle Eastern Studies*. 2006;15(1):79-96.

- 144) Aref F. Agricultural cooperatives for agricultural development in Iran. *Life Science Journal*. 2011;8(1):82-5.
- 145) Afrakhteh H, Hajipour M, Gourzin M, Nejati B. The situation of sustainable agricultural development in Iran development plans case: five-year plans after the revolution. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*. 2013;1(Vol1-No1):43-62.
- 146) Bellu. L.G. (2013). Value chain analysis for policy making. Methodological guidelines and country cases for a quantitative approach. FAO, EASYPOL, series 128, Retrieve www.fso.org/easypol:172 pages
- 147) Feller. A., Shunk. D., and Callarman. T. (March 2006). Value chains versus Supply chains. www.bptrends.com
- 148) Crocombe, G.T., Enright, M.J., and Porter, M.E. (1991). *Upgrading New Zealand's Competitive Advantage*, Auckland, New Zealand: Oxford University Press.
- 149) FAO, IFAD, UNICEF, WFP and WHO (2020). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2020*.
- 150) Food Security Information Network (FSIN) (2018), *Global Report on Food Crises 2018*, https://vam.wfp.org/sites/data/GRFC_2018_Full_Reprt_EN.pdf?_2,103907273,873685778,1521710708_1328429901,1519822044
- 151) George Rapsomanikis (2015), *The economic lives of smallholder farmers*, Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- 152) Van Der Spiegel, M., P.A Luning, G.W. Ziggers & W.M.F. Jongen, 2004. Evaluation of performance measurement instruments on their use for food quality systems. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition* 44(7/8): 501-512.
- 153) Van Der Vorst, J. G. A. J., Beulens, A. J. M., and van Beck, P. (2000). Modelling and simulating multiecholon food system. *European Journal of Operational Research*, 122: 354-366.

پیوست ۱: تعاریف

در حوزه امنیت غذایی :

- **امنیت غذایی (Food Security):** امنیت غذایی عبارت است از دسترسی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی همه افراد، در تمام اوقات، به غذای کافی و ایمن برای داشتن یک زندگی سالم و فعال.
- **الگوی کشت:** یک نظام کشاورزی با مزیت اقتصادی پایدار مبتنی بر سیاست‌های کلان کشور، دانش نوین و بومی کشاورزان و بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های منطقه‌ای با رعایت اصول تولید محصولات کشاورزی و حفاظت و بهره‌برداری پایدار از محیط زیست و منابع پایه.
- **آبخیز:** پهنه‌ای است که تمام روان‌آب ناشی از بارش وارد بر روی آن را یک رودخانه، آبرو، دریاچه و یا یک آب انباشت دریافت می‌نماید.
- **آبخیزداری:** مدیریت یکپارچه منابع یک حوضه آبخیز با هدف پایداری خاک و کنترل جریان آب.
- **آبخوان:** آبخوان یا سفره آب زیرزمینی یک لایه آبدار زیرزمینی است که در لایه‌های تحکیم نیافته (سنگریزه، ماسه و سیلت) یا در سنگ‌های دارای درز و شکاف و یا انحلال‌پذیر ایجاد می‌شود.
- **آبخوان‌داری:** مدیریت مهار و نفوذ سیلاب در عرصه‌های آبخوان با استفاده از روش‌های مکانیکی و فیزیکی که موجب احیای کمی و کیفی منابع آب و خاک، کاهش و حذف خسارت‌های مستقیم و غیرمستقیم روان‌آب‌ها و بهسازی محیط می‌شود.
- **بقایا:** مواد گیاهی (ساقه، برگ، غلاف، میوه، دانه و...) هستند که پس از برداشت گیاه در مزرعه باقی می‌ماند.
- **بهره‌وری آب:** مقدار محصول تولید شده (کیلوگرم) بر مقدار آب مصرفی کشاورزی (متر مکعب).
- **بیان منفی آب‌های زیرزمینی:** پیشی گرفتن برداشت آب از منابع آبی زیرزمینی نسبت به تجدید آن.
- **پایداری منابع:** حفظ و بهبود کمیت و کیفیت منابع یک زیست بوم در طول زمان.
- **تلفات:** مقدار از دست‌رفته ماده غذایی از زمان تحویل از درب مزرعه برای محصولات گیاهی و درب کشتارگاه برای محصولات دامی تا سطح مصرف‌کننده (شامل مراحل انتقال، انبارداری، فرآوری و توزیع) که به دلایل مختلف از جمله آفات، بیماری‌ها و حوادث طبیعی و غیرطبیعی در کل زنجیره غذا از دست می‌رود.
- **تاب‌آوری منابع:** توانایی برگشت‌پذیری کمیت و کیفیت منابع یک زیست بوم پس از وارد آمدن تکانه یا نوسان ناشی از عوامل داخلی یا خارجی.
- **تحویل حجمی (آب):** فراهمی آب مورد نیاز برای آبیاری محصولات کشاورزی بر اساس حجم آب مورد نیاز با هدف کاهش تلفات و افزایش بهره‌وری آب کشاورزی.

- **تلفات محصولات کشاورزی :** دورریز محصولات کشاورزی و مواد غذایی ناشی از نگهداری، بسته‌بندی، فرآوری، حمل و نقل، انبارداری نامناسب از مزرعه یا مرکز تولید تا خرده فروشی است. تلفات غذایی عمدتاً مشکلی ناشی از فناوری‌های نامناسب است.
- **توان اکولوژیک:** ظرفیت قابل تحمل و توان بازسازی زیست بوم.
- **حاکمیت غذایی:** توان کنترل و راهبری غذای تولید، توزیع و مصرف شده یک جامعه (کشور) و هم‌چنین کنترل و راهبری منابع، نهاده‌های تولید، سازوکارها و سیاست‌گذاری‌های آن.
- **حفاظت و بهره‌برداری پایدار:** رهیافت نگهداشت و کاربرد منابع، خدمات، تولیدات و فرآیندهای یک سرزمین که ضمن رفع نیازهای سرزمین، از فرسایش و ناپایداری منابع و سرمایه‌های سرزمین جلوگیری می‌شود.
- **خودکفایی:** کفایت تولید در داخل مرزهای جغرافیای سیاسی یک کشور.
- **دسترسی اقتصادی به غذا:** داشتن قدرت خرید اقلام سبد غذایی مطلوب برای آحاد مردم.
- **دسترسی فیزیکی به غذا:** عرضه کافی و توزیع مناسب و قابل دسترس اقلام سبد غذایی مطلوب.
- **راندمان آبیاری:** نسبت آب مصرف شده توسط گیاه زراعی و باغی به کل آب برداشت شده از منبع آبی.
- **زنجیره ارزش (کشاورزی):** مجموعه فعالیت‌های مستمر که از تأمین ماده اولیه برای تولید یک محصول تا تولید و عرضه آن به مصرف‌کننده نهایی ایجاد ارزش می‌کند.
- **سیستم غذایی پایدار (Sustainable Food System):** به سیستمی اطلاق می‌شود که کمترین اثرات مخرب را بر محیط زیست و جوامعی که این محصولات را تولید می‌کنند به جای بگذارد و نهایتاً منجر به ایجاد یک سیستم زیست محیطی - اقتصادی - اجتماعی پایدار و تاب‌آور خواهد شد.
- **ضایعات:** کاهش کمیت و کیفیت مواد غذایی است که در مرحله خرده فروشی و مصرف (توسط مصرف‌کننده) از دست می‌رود و شامل مواد غذایی بلااستفاده یا دورریز در رستوران‌ها، میادین و در سطح خانوار و یا مواد غذایی تاریخ گذشته و نیز می‌شود.
- **ضایعات غذا (پسماند غذا):** کاهش کیفیت و کمیت و دورریز محصولات کشاورزی و مواد غذایی که از مرحله خرده فروشی تا سفره مصرف‌کننده نهایی شامل مواد غذایی بلااستفاده و یا تاریخ مصرف گذشته که عمدتاً ناشی از نگهداری، بسته‌بندی و فرهنگ و الگوی مصرف نامناسب است.
- **فرآورده‌های غیرخوراکی کشاورزی:** فرآورده‌های کشاورزی که به صورت معمول در داخل کشور به عنوان غذا مصرف نمی‌شوند ولی به عنوان نهاده و مواد اولیه در زنجیره تولید محصولات کشاورزی و سایر صنایع استفاده می‌شوند و یا به سایر کشورها صادر می‌شوند.
- **فراهمی غذا:** تأمین کمی و کیفی غذای مورد نیاز آحاد جامعه با بهره‌گیری از تولید داخل، خالص تجارت، ذخایر و کشت فراسرزمینی.
- **کشاورزی:** تولید محصولات گیاهی یا جانوری از طریق زراعت، باغبانی، جنگل‌داری، مرتع‌داری و پرورش دام، طیور، آبزیان و زنبورعسل مبتنی بر زنجیره ارزش، حفاظت از منابع پایه و تنوع زیستی و اصول و ضوابط سلامت و بهداشت.

- **کشاورزی حفاظتی:** نظام کشت و کاری است که بر پایه حداقل تداخل در خاک (عملیات خاک‌ورزی)، حفظ پوشش دائمی روی سطح خاک و تنوع بخشیدن به گونه‌های گیاهی استوار است تا از این طریق تنوع زیستی و فرآیندهای زیستی طبیعی بالا و زیر سطح خاک افزایش یافته، موجب افزایش کارایی مصرف آب و عناصر غذایی شده و تولید محصولات زراعی را به شیوه‌ای پایدار افزایش دهد.
- **کشاورزی دانش‌بنیان:** مطابق تعریف و شاخص‌های اعلام شده معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری در خصوص شرکت‌ها و محصولات دانش‌بنیان، هرگونه فعالیت کشاورزی که مبتنی بر تحقیق و توسعه بوده و با به‌کارگیری محصول یا خدمات مبتنی بر دانش، فناوری و نوآوری منجر به ایجاد ارزش افزوده، بهبود فرآیند و افزایش بهره‌وری شود به عنوان کشاورزی دانش‌بنیان تلقی می‌شود.
- **کشاورزی شهری:** مجموعه فعالیت‌های کشاورزی یا باغبانی است که در یک محیط شهری اتفاق می‌افتد. با توجه به محدودیت‌های فضایی در محیط شهری، استفاده از روش‌های خلاقانه در کشاورزی شهری ضروری است.
- **کشاورزی هوشمند:** رهیافت نوین کاشت/تولید و بهره‌برداری از محصولات کشاورزی که بر پایه فناوری‌ها و فرآیندهای خودکار، دورسنجی و هوشمند است که پاسخ سریع، متناسب و جبرانی به عوامل محیطی و تکانه‌های داخلی و بیرونی دارد.
- **گردشگری کشاورزی:** نوعی از گردشگری که محوریت آن بازدید گردشگران از فعالیت‌های کشاورزی و سایر فعالیت‌های روستایی و آداب و رسوم محلی مرتبط با آن و مشارکت در فعالیت‌های کشاورزی با اهداف تفریحی و آموزشی می‌باشد.
- **مدیریت ضایعات کشاورزی:** جمع‌آوری، نگهداری، حمل و نقل، فرآوری، تبدیل تلفات، ضایعات غذا و تلفات محصولات کشاورزی
- **نظام بهره‌برداری:** مجموعه‌ای هدفمند که با استفاده از منابع طبیعی، نیروی انسانی و امکانات در دسترس و با اتخاذ شیوه‌های معین، در جهت تولید محصولات کشاورزی تلاش منظم و سازمان یافته‌ای داشته باشد. از جمله بارزترین این نظام‌ها خرد دهقانی، تعاونی، کشت و صنعت و سهامی زراعت می‌باشد.

در حوزه مصرف و سلامت تغذیه‌ای:

- **امنیت تغذیه‌ای (Nutrition Security):** عبارت است از دسترسی فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی همه افراد، در تمام اوقات، به غذای کافی، ایمن، مغذی با جذب و بهره‌مندی مؤثر سلولی. غذاهایی که رجحان غذایی و نیازهای مربوط به رژیم غذایی‌شان را برای یک زندگی سالم، فعال و شاد برآورده می‌سازد. امنیت تغذیه‌ای به ارزش غذایی، مقرون به صرفه بودن، در دسترس بودن و ایمنی غذاهایی که منتج به سلامت می‌شوند توجه دارد. امنیت تغذیه همچنین بر برابری در همه این زمینه‌ها تاکید دارد.
- **الگوی مصرف غذا:** فرایند بررسی، خرید و مصرف مواد غذایی برای رفع نیازها یا برآوردن خواسته‌های غذایی.

- **جیره مواد مغذی توصیه شده RDA:** جیره‌های مواد مغذی بر اساس میزان دریافت متوسط روزانه جهت تامین نیازهای افراد سالم که تحت فشارهای مختلف محیطی معمول زندگی می‌کنند، توصیه شده است. برنامه غذایی افراد باید بر اساس غذاهای متنوع و معمول طراحی شود تا کلیه مواد مغذی مورد نیاز بدن را تامین کند.
- **حمایت غذایی:** برنامه پشتیبانی حاکمیتی از دهک‌ها و گروه‌های کم‌برخوردار برای تأمین عادلانه امنیت غذایی.
- **خط فقر غذایی:** کمینه درآمد یک خانوار برای تأمین کمینه نیاز تغذیه‌ای.
- **رژیم غذایی پایدار:** عبارت از الگوهای غذایی هستند که در عین توجه به محافظت از تنوع زیستی و اکوسیستم‌ها، از لحاظ فرهنگی قابل قبول، در دسترس و از لحاظ اقتصادی عادلانه و مقرون به‌صرفه‌اند و ضمن بهینه‌سازی منابع انسانی و طبیعی از نظر مواد مغذی، کافی، ایمن و سالم‌اند.
- **سبد غذایی مطلوب:** ترکیب اقلام غذایی که یک فرد باید روزانه برای حفظ سلامت و برخورداری از یک زندگی سالم و فعال مصرف کند.
- **سوءتغذیه:** عدم تعادل در دریافت کمیت یا کیفیت مطلوب غذا، اختلال در سلامت و ایمنی غذا و یا برهم‌خوردن موازنه سبد غذایی مطلوب که شامل هر دو حالت کم‌بود و زیاده‌بود غذا و یا گروه‌های اصلی مواد غذایی است.
- **سواد تغذیه^{۲۷}:** عامل تعیین‌کننده عادات غذایی سالم و وضعیت تغذیه در سطح فردی شناخته می‌شود که می‌تواند به عنوان ظرفیت به دست آوردن، پردازش و درک اطلاعات تغذیه و مواد مورد نیاز برای تصمیم‌گیری مناسب در مورد تغذیه فرد تعریف شود.
- **طب سنتی ایرانی (طب ایرانی):** طب سنتی ایران سامانه و مکتبی است کامل، شامل روش‌های تشخیصی، سبب شناسی و درمان با تکیه بر تفاوت‌های بین فردی (مزاج) در زمینه حفظ سلامت و درمان بیماری‌ها، متکی بر پشتوانه علمی و تجربی چند هزار ساله ایرانیان و ملل دیگر، برخوردار از توجه به جنبه‌های اخلاقی و تربیتی و آموزه‌های اسلامی که به کوشش حکیمان بزرگ دوره تمدن اسلامی، بازنگاری و تدوین یافته و به نقطه کمال نسبی خود رسیده است. منظور از طب ایرانی در این سند، دانش غذا و تغذیه مبتنی بر علوم دانشگاهی است که طبق قوانین، مورد تایید قرار گرفته است.
- **مناطق کم‌برخوردار:** در این سند اختصاصاً عبارتند از استان‌های خوزستان، کرمان، ایلام، بوشهر، هرمزگان، کهگیلویه و بویر احمد، سیستان و بلوچستان و خراسان جنوبی که براساس مطالعات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی دچار ناامنی غذایی متوسط و شدید هستند.

در حوزه ایمنی و سلامت غذا

- **آلاینده غذایی (Food Contaminant):** هر گونه عامل شیمیایی، فیزیکی و یا زیستی، ماده خارجی و یا هر ماده دیگری است که به طور خواسته و ناخواسته از محیط وارد مواد غذایی می‌شوند. این ترکیبات وارد زنجیره غذایی

²⁷ Nutrition literacy

موجودات زنده شده و در نهایت سلامت آن‌ها را به خطر می‌اندازد. آلاینده‌ها شامل مخاطرات بیولوژیک، شیمیایی و فیزیکی می‌باشد.

- **ایمنی غذایی (Food Safety):** به کل زنجیره از مزرعه تا سفره به گونه‌ای اشاره دارد که خطر ابتلای افراد به بیماری‌های حاد و مزمن ناشی از مصرف غذا را کاهش دهد. هنگامی که مواد غذایی بر طبق مصرف مورد نظر تهیه و یا خورده می‌شود، آسیبی به مصرف‌کننده نخواهد رساند. خطر غذایی ناشی از یکی از عوامل بیولوژیک، شیمیایی یا فیزیکی است که در صورت عدم کنترل می‌تواند باعث بیماری یا آسیب شود. خطرات ایمنی غذا ناخواسته در غذا وجود دارد و ما می‌توانیم از تحقیقات و داده‌های قبلی برای کمک به انجام ارزیابی ریسک و تعیین اقدامات مناسب کاهش استفاده کنیم.
- **ارتباطات ریسک (Risk Communication):** فرایند تبادل اطلاعات و نظریات متقابل در مورد ریسک توسط ارزیابان ریسک، مدیران ریسک، مصرف‌کنندگان و سایر طرف‌های ذی‌نفع می‌باشد.
- **ارزیابی انطباق:** ارزیابی انطباق شامل مجموعه‌ای از فرآیندهایی است که نشان می‌دهد محصول، خدمات یا سیستم‌های شما مطابق با الزامات یک استاندارد هستند.
- **ارزیابی ریسک (Risk Assessment):** فرآیندی است، کاملاً علمی که شامل ۴ مرحله شناسایی خطر، توصیف خطر، ارزیابی مواجهه با خطر و توصیف خطر می‌باشد.
- **اصالت:** تقلب در مواد غذایی به صورت عمدی در جهت منافع اقتصادی است. اصالت بسیار مهم است و با تعیین آن در محصول از تقلب عمدی متصدیان کسب و کار جلوگیری کرده و با احراز آن با به‌کارگیری روش‌های مدرن و فوق تخصصی، مانع از تضییع حقوق مصرف‌کننده می‌شود **تجزیه و تحلیل ریسک (Risk Analysis):** فرآیندی که متشکل از ۳ بخش اساسی شامل ارزیابی ریسک، مدیریت ریسک و ارتباطات ریسک می‌باشد.
- **اقدامات منصفانه در تجارت مواد غذایی:** همکاری تجاری بر اساس گفت‌وگو، شفافیت و احترام است، که به دنبال عدالت بیشتر در تجارت است. این امر از طریق ارائه شرایط تجاری بهتر و تامین حقوق تولیدکنندگان، کارگران و مصرف‌کنندگان است که به توسعه کشور می‌انجامد.
- **بازرسی ایمنی مواد غذایی (Food Safety Inspection):** بازرسی ایمنی مواد غذایی به یک فرآیند بازرسی کامل برای شناسایی مخاطرات ایمنی مواد غذایی اشاره دارد.
- **باقیمانده دارو و سموم:** باقیمانده بیش از حد مجاز دارو و سموم و سایر مواد شیمیایی و فلزات سنگین مضر برای سلامت انسان در محصولات کشاورزی و دامی
- **باقیمانده فرآورده‌های خوراکی دام:** باقیمانده‌های دارویی، هورمون‌ها، فلزات سنگین و سموم در فرآورده‌های خوراکی دام
- **بحران:** شرایطی است که در اثر حوادث، رخدادها و عملکردهای طبیعی و انسانی به‌طور ناگهانی یا غیرقابل کنترل به‌وجود می‌آید و موجب ایجاد مشقت و سختی به یک مجموعه یا جامعه انسانی می‌گردد و برطرف کردن آن نیاز به اقدامات اضطراری، فوری و فوق‌العاده دارد. (استاندارد ملی ایران شماره ۱۲۱۱۵)

- **تلفات و کاهش تولیدات دام:** تلفات و کاهش تولیدات دام (شیر، گوشت، مرغ، تخم مرغ، عسل، آبزیان...) ناشی از اجرام بیماری‌زا.
- **حلیت:** به معنی حلال و جایز بودن است و شامل خوردنی‌ها و آشامیدنی‌های پاک است که براساس احکام و قوانین اسلامی، مصرف آن مجاز شمرده شده و باید عاری از هرگونه ترکیبات حرام و همچنین هرگونه نجاستی باشد.
- **دست‌اندرکاران:** کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی که عملکرد آن‌ها بر فرآورده‌ها و خروجی سیستم اثر می‌گذارند و یا فرآورده‌های سیستم بر آن‌ها اثرگذار است.
- **روش‌های مطلوب آزمایشگاهی (GLP (Good Laboratory Practice:** سیستمی است که طی آن مطالعات آزمایشگاهی انجام، پایش، گزارش و بایگانی می‌شوند و به‌طور کلی کیفیت و صحت نتایج آزمایشگاهی حین آزمون و جلوگیری از بروز خطا را تضمین می‌کند.
- **روش‌های مطلوب توزیع: GDP (Good Distribution Practice:** نوعی سیستم تضمین کیفیت است که برای مراکز انبارداری و توزیع مواد غذایی تعریف شده است.
- **روش‌های مطلوب دامپزشکی (GVP (Good Veterinary Practice:** نوعی سیستم مدیریت کیفیت که شامل الزاماتی است که اطمینان از عملکرد صحیح مزارع پرورش دام و طیور در نظارت‌های دامپزشکی و اعتماد به تولیدات و محصولات خروجی ایجاد می‌کند.
- **روش‌های مطلوب کشاورزی (GAP (Good Agriculture Practice:** مجموعه‌ای از استانداردها که بر تولید محصولات گیاهی و دامی ایمن و پایدار تاکید دارند و با هدف افزایش بهره‌وری و بهینه‌سازی فرایند با حداقل ضایعات و هزینه‌ها و کمترین اثر بر محیط زیست طراحی شده است.
- **روش‌های مطلوب نگهداری (GSP (Good Storage Practice:** سیستمی است که بر کیفیت نگهداری مواد خام و فرآوری شده در انبارها، سردخانه‌ها و مراکز توزیع تاکید می‌کند.
- **زنجیره تولید غذا:** دربرگیرنده تمام مراحل از تولید تا مصرف مواد غذایی است.
- **سموم و باقیمانده‌های دارویی دامپزشکی:** مدیریت تامین بهداشت و سلامت دام و فرآورده‌های مربوطه، پیشگیری و مبارزه با بیماری‌های دامی و بیماری‌های مشترک انسان و دام
- **شرایط بحران:** شرایطی است که عموماً غیرقابل پیش‌بینی بوده و آثار استهلاکی و مخربی دارند، به‌طور ناگهانی از قبیل حوادث طبیعی (سیل، زلزله، طوفان، آتشفشان، رانش زمین) و غیرطبیعی (ساخته دست بشر، سوانح ساختمانی، تصادفات، انفجارات، آتش‌سوزی) یا درازمدت (اپیدمی، خشکسالی، قحطی) ایجاد می‌گردد، به‌طوری که زمان موجود برای پاسخ‌دهی پیش از انتقال تصمیم را محدود می‌کند. به طور کلی اثرات بحران در سطح ملی، جهانی است.
- **عملیات خوب بهداشتی (GHP (Good Hygiene Practice:** عبارت است از کلیه عملیات در خصوص شرایط و ضوابط مورد نیاز برای اطمینان یافتن از ایمنی و بهداشتی بودن غذا در کلیه مراحل زنجیره تولید آن، که عدم انتقال از آلودگی‌های محیط زیست و محیط کار به محصول را تضمین کند. از مصداق‌های GHP می‌توان به نظافت، شستشو، شستشو در محل CIP، نگهداری و تعمیرات، مقررات بهداشتی پرسنل اشاره کرد.

- **عملیات خوب تولید (GMP (Good Manufacturing Practice :** بخشی از سامانه تضمین کیفیت است که اطمینان می‌دهد محصول به صورت یکنواخت و دائم مطابق با استانداردهای کیفیت مربوطه تولید شده و تحت کنترل قرار گرفته است. سامانه تضمین کیفیت و زیر بنای ایزو ۲۲۰۰۰ می‌باشد. GMP بیان‌کننده اصول کل برای تامین زیرساخت‌ها و شرایطی است که به ایجاد یک محصول سالم و مناسب می‌پردازد. این اصول عبارتند از: انتخاب محل مناسب برای تولید، طراحی و ایجاد ساختمان‌های مناسب برای تولید محصولی سالم و بهداشتی، طراحی مناسب فرآیندهای تولید، انتخاب ماشین آلات مناسب و بهداشتی به‌منظور تولید، طراحی و اجرای تاسیسات مناسب در راستای تولید، تعیین و تامین تجهیزات پشتیبانی مناسب.
- **قابلیت ردیابی (Tracability):** به مفهوم توان تشخیص و تعیین مبدأ و مقصد نهایی ماده غذایی می‌باشد.
- **کنترل مواد غذایی (Food Control):** یک فعالیت نظارتی اجباری، توسط نهادهای محلی یا ملی برای محافظت از مصرف‌کنندگان و اطمینان از این‌که مواد غذایی در طی مراحل تولید، نگهداری، جابه‌جایی، فرآوری و توزیع، ایمن، سالم و مناسب برای مصرف انسان باشد. با الزامات کیفی و ایمنی مطابق بوده و صادقانه و درست برچسب‌گذاری شده باشد.
- **کیفیت مواد غذایی:** مطلوبیت مناسب ماده غذایی برای مصرف‌کنندگان است. ویژگی‌های کیفی شامل ویژگی‌های حسی، ظاهری مانند شکل ظاهری (اندازه، شکل، رنگ، براقیت، قوام، عطر، طعم و بافت) و شیمیایی مانند میزان پروتئین، میزان چربی، نمک، میزان قند کل و افزودنی‌ها می‌باشد.
- **متصدیان کسب و کار مواد غذایی:** تولیدکنندگان، فرآوری‌کنندگان، عمده‌فروشان، توزیع‌کنندگان، واردکنندگان، صادرکنندگان و خرده‌فروشان می‌باشند.
- **مخاطره (Hazard):** عامل بیولوژیکی، شیمیایی یا فیزیکی در مواد غذایی و یا شرایطی از مواد غذایی که می‌تواند اثر نامطلوبی بر سلامتی داشته باشد.
- **مدیریت ریسک (Risk Managment):** عبارت است از ایجاد استراتژی‌هایی با هدف پیشگیری و یا کاهش مخاطرات مواد غذایی.
- **مدیریت ضایعات دام و جمع آوری بهداشتی:** هدایت و تبدیل ضایعات دام در مزارع، کشتارگاه‌ها، کارخانجات خوراک دام و مراکز عرضه
- **یکپارچگی ماده غذایی (Food Integrity):** تمامیت: در برگرنده درستی، بی‌نقصی و شرایط ایده‌آل برای ماده غذایی از مزرعه تا سفره است و به‌طوری که دست‌اندرکاران از جمله مصرف‌کننده از کیفیت، اصالت، حلیت و ایمنی ماده غذایی اطمینان خواهند یافت.

در حوزه پدافند غیرعامل:

- **آگروتروریسم:** استفاده از عوامل و سلاح‌های زیستی، شیمیایی، پرتوی، اقتصادی، زیست محیطی (مانند مهاجمین زیستی)، علیه دام، حیوانات، نباتات، گیاهان، محصولات کشاورزی و زیرساخت‌ها و سرمایه‌های با اهمیت بخش کشاورزی و منابع پایه تولید، به منظور گذاشتن اثر سوء یا نابودی محصولات و نهادهای کشاورزی و اقتصاد کشور توسط تروریسم (دولتی و غیر دولتی) را آگروتروریسم یا تروریسم کشاورزی می‌گویند.

- **ابر روندها (Mega Trends):** تغییراتی که در محیط جهانی رخ داده و تأثیرات بلند مدتی می‌تواند داشته باشد و کشورها از آن تأثیر می‌پذیرند، ابر روندها می‌تواند چالش‌ها و فرصت‌هایی را برای کشور در بر داشته باشد.
- **بازدارندگی:** سلب انگیزه تهاجم دشمن با رعایت مولفه‌های اساسی شامل قدرت تحمل و حفظ تداوم کارکرد در برابر حملات دشمن / قدرت پاسخ به تهدید و حملات دشمن / انصراف و سرخوردگی دشمن بر اثر بهم خوردن تعادل هزینه و فایده در ارزیابی و محاسبات حمله.
- **بیوتروریسم:** هرگونه اقدام تروریستی با استفاده از عوامل زیستی علیه فرد، گروه و جمعیت خاصی که با هدف نابودی و یا ایجاد ترس و وحشت در جامعه توسط تروریست‌ها و گروه‌های مشابه با انگیزه‌های سیاسی، اعتقادی و نژادی صورت می‌گیرد.
- **پدافند غذایی:** به مجموعه‌ای از تدابیر و اقداماتی اطلاق می‌گردد که منجر به کاهش آسیب‌پذیری، مصون‌سازی در برابر تهدیدات احتمالی (تهدید غذایی، جنگ غذا، اگروتروریسم) و افزایش تاب‌آوری در حوزه غذایی خواهد شد. اقداماتی همچون دیده‌بانی، آینده پژوهی تهدیدات و مخاطرات غذایی، تشخیص و اعلام وضعیت‌های غذایی و تغذیه‌ای (سفید، زرد، نارنجی و قرمز)، تعیین دارایی‌ها و سرمایه‌های مرتبط با غذا، سطح‌بندی و طبقه‌بندی آن‌ها، تعیین حریم زیرساخت‌ها، کشف و شناسایی نقاط ضعف و آسیب‌پذیری زیرساخت‌های مرتبط با غذا، مطالعه و بررسی فناوری‌های تهدید زا (بدیع، نو ظهور و همگرا)، صنایع و مراکز مرتبط با غذا، آموزش، تمرین و رزمایش، مدیریت، پشتیبانی، برنامه پاسخ سریع برای سناریوهای مختلف تهدید و مخاطرات غذا، تامین تجهیزات مناسب و لازم، انجام اقدامات در مخاطرات غذایی اعم از تهدید منطقه، پاک‌سازی و بازیابی منطقه یا حوزه آلوده.
- **تحریم اقتصادی غذا:** نوعی از مجازات‌های بین‌المللی و یا با اهداف سیاسی خصمانه است که معمولا در قالب قطع روابط تجاری، ایجاد ممنوعیت بر عوامل و فعالین اقتصادی غذا، ممنوع کردن سرمایه‌گذاری و روابط تجاری در حوزه غذا (مستقیم یا غیر مستقیم)، جلوگیری از همکاری‌های مالی و پولی، جلوگیری از ادامه‌ی هرگونه کمک اقتصادی و مالی و جلوگیری از صدور فناوری یا تحصیل و اشتغال متخصصین و کارشناسان و مانند آن در حوزه غذا مطرح می‌شوند.
- **تروریسم غذایی:** تروریسم غذایی یک عملکرد یا تهدید آلودگی غذا با عوامل شیمیایی، زیستی و هسته‌ای است که با مصرف توسط انسان موجب ایجاد صدمات و مرگ در جمعیت انسانی می‌شود.
- **تهدید زیستی:** رویداد یا اتفاق زیستی که به صورت طبیعی یا غیر طبیعی و عمدی توانایی و احتمال تضعیف یا نابودی سرمایه‌های زیستی یا اختلال در اقتصاد و امنیت کشور را از طریق به خطر انداختن یا تخریب و نابودی سرمایه‌های زیستی در حوزه‌های شش‌گانه (انسان، دام، نباتات، غذا و دارو، آب و محیط زیست و منابع طبیعی) داشته و سلامت، امنیت و اقتصاد جامعه را به خطر اندازد.
- **تهدید غذایی:** رویداد یا اتفاق زیستی، شیمیایی، پرتوی، اقتصادی که به صورت طبیعی یا غیر طبیعی و عمدی، توانایی و احتمال تضعیف یا نابودی سرمایه‌های مرتبط با حوزه غذا یا اختلال در اقتصاد، سلامت، ایمنی یا امنیت کشور را از طریق به خطر انداختن یا تخریب و نابودی سرمایه‌های زیستی در حوزه‌های شش‌گانه (انسان، دام، نبات، غذا و دارو، آب آشامیدنی، محیط زیست و منابع طبیعی) داشته باشد.

- **جنگ غذا:** به استفاده از غذا به عنوان ابزار اعمال قدرت و فشار بر جامعه جهت تسلیم کشورهای هدف در معادلات بین‌المللی و یا تنش‌های سیاسی گفته می‌شود، جنگ غذا منجر به وقوع بحران‌های غذایی و تغذیه‌ای دارای پیامدهای احتمالی فراگیر همچون تلفات، بیماری‌های گسترده و سوء تغذیه و گرسنگی در سطح ملی یا جهانی، اختلال جدی در تامین غذا (تولید کشاورزی و تجارت مواد غذایی، کالاها و نهاده‌های مرتبط)، نارضایتی عمومی مردم از حاکمیت و به مخاطره افتادن مولفه‌های اصلی امنیت ملی کشور می‌گردد. تحریم اقتصادی غذا یکی از مصادیق بارز آن است.
- **دیپلماسی غذایی:** تلاقی دو حوزه غذا و سیاست خارجی است. به این معنا که هر دولتی برای تامین منافع غذایی خود (تضمین زنجیره تامین، ایمنی غذایی، امنیت غذایی و ...) نیاز به تعامل با سایر دولت‌ها دارد و همچنین برخی از منافع سیاسی هر دولتی می‌تواند از طریق تعاملات غذایی با دیگر دولت‌ها تامین شود.
- **سلاح زیستی:** عوامل زیستی طبیعی یا دستکاری یا مهندسی شده (مانند مهندسی ژنتیک) هستند که قابلیت‌های آن‌ها به نفع اهداف تعیین شده مسلح شده‌اند؛ این نوع سلاح‌های زیستی با تجهیزات و ابزارهای مختلف نظامی یا غیرنظامی شلیک، پرتاب و منتشر می‌شوند.
- **عوامل زیستی:** به موجودات زیستی به ویژه میکروارگانیسم‌ها (ویروس، باکتری، قارچ، انگل و پرپون) یا مواد سمی مشتق شده از آن‌ها که به صورت طبیعی یا غیر طبیعی مانند دستکاری/ ویرایش ژنتیکی، توانایی ایجاد بیماری یا مرگ در انسان، حیوانات، گیاهان و آسیب به محیط زیست و منابع طبیعی را داشته باشد.
- **غذاهای غیر معمول:** هر نوع ماده غذایی که از طرق غیر معمول تولید شده باشد و یا به عنوان غذای رایج در فرهنگ هر کشور نباشد و یا از بعد بین‌المللی و یا از نظر زمانی نیز به عنوان غذای معمولی تلقی نگردد، مانند گوشت مصنوعی و حشرات و ...
- **کاربرد دوگانه (Dual use):** مواد، اطلاعات یا فناوری‌هایی که بیش از یک مورد مصرف دارند و می‌توانند به شیوه‌ای زیان‌بار مورد سوء استفاده قرار گیرند.
- **مصونیت:** بی‌اثرسازی تهدیدات و یا کاهش اثر آن‌ها بر حوزه زیستی، سلامت، اقتصاد و ... جامعه به طوری که در صورت تهاجم دشمن، هیچ تاثیری بر این حوزه نگذارد.

متن مصوبه پیشنهادی برای اجرایی شدن سند ملی امنیت غذا و تغذیه، ۱۴۰۱-۱۴۰۲

در راستای اجرای تکالیف بند ۶ سیاست‌های کلی سلامت، بند ۷ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و بند ۶ سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغی از طرف مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای (مد ظله العالی) مبنی بر تامین امنیت غذایی و بهره‌مندی عادلانه آحاد مردم از سبد غذایی سالم، مطلوب و کافی و به پیشنهاد وزارتخانه‌های بهداشت درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی، کشور، سازمان ملی استاندارد ایران و سایر دستگاه‌های عضو شورای عالی سلامت و امنیت غذایی «سند ملی امنیت غذا و تغذیه» مشتمل بر چشم انداز، رسالت و مأموریت، اهداف کلان، راهبردها، اقدامات ملی و شاخص‌ها تا سال ۱۴۱۱، تصویب گردید.

تبصره ۱: کمیته ای متشکل از نمایندگان دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی، وزارت جهاد کشاورزی، معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان رئیس جمهور، سازمان ملی استاندارد ایران، سازمان پدافند غیرعامل و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مکلفند با توجه به نظرات کلیه ذینقشان ضمن ارتقای سند نسبت به تدوین نقشه راه اجرای سند شامل برش اهداف کمی در برنامه هفتم توسعه کشور، تقسیم کار دستگاهی و برنامه پایش، نظارت و ارزشیابی سند ظرف مدت ۶ ماه اقدام نمایند.

تبصره ۲: دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی وظیفه پیگیری و تسهیل فرآیند تدوین برنامه‌های اجرایی ذیل سند و رصد شاخص‌های کلیدی عملکرد در اجرای سند ملی امنیت غذا و تغذیه را بر عهده داشته و مکلف است گزارش پیشرفت را هر ۶ ماه یکبار در جلسات کمیسیون دائمی ارائه نماید.

تبصره ۳: به منظور انسجام و هماهنگی در سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های فرابخشی و بخشی مرتبط با سند ملی، کمیسیون تخصصی سلامت و تغذیه به ریاست وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و به جهت تدوین سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های بخشی و فرابخشی سلامت مشتمل بر سلامت و ایمنی غذا، الگوی بهینه مصرف بر مبنای سبد غذایی مطلوب، کمیسیون تخصصی تامین پایدار غذا به ریاست وزیر جهاد کشاورزی به جهت تدوین سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های بخشی و فرابخشی در حوزه فراهمی غذای سالم، مطلوب و کافی، کمیسیون تخصصی استاندارد به ریاست سازمان ملی استاندارد ایران به جهت سیاستگذاری و تعیین برنامه‌های راهبردی استاندارد سازی در کشور، حسن نظارت بر کیفیت، اصالت و حلیت زنجیره غذا از پیش تولید تا مصرف، کمیسیون تخصصی دفاعی-امنیتی به ریاست سازمان پدافند غیر عامل کشور و متشکل از نمایندگان تام الاختیار دستگاهها و سازمان های امنیتی مانند وزارت کشور، وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه به جهت آینده پژوهی، دیده بانی دائمی، تشخیص، هشدار، مدیریت و پاسخ به تهدیدات و هم چنین تهیه الزامات، ملاحظات، دستور العمل ها و برنامه های عملیاتی مرتبط و پیگیری مصوبات مربوطه ذیل شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، کمیسیون تخصصی علمی - فرهنگی به ریاست دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی به منظور تدوین سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های بخشی و فرابخشی در حوزه علم و فناوری و ترویج فرهنگ و الگوی غذایی سالم و کمیسیون تخصصی اقتصادی به ریاست وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی و با هدف تدوین سیاست‌های اجرایی و برنامه‌های بخشی و فرابخشی مرتبط با دسترسی اقتصادی به سبد غذایی مطلوب تشکیل می‌گردد. لازم است

گزارش اجرای مفاد این سند از سوی مراجع فوق و از طریق کارگروه های تخصصی و کمیته های فنی مربوطه به دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی ارسال گردد. دستورالعمل شیوه تشکیل، اعضا، شرح وظایف و برگزاری جلسات کمیسیون های تخصصی فوق الذکر ظرف یک ماه پس از ابلاغ این مصوبه و با همکاری کلیه دستگاه های ذینقش تهیه و پس از تصویب در کمیسیون دائمی شورای عالی سلامت و امنیت غذایی، توسط دبیر شورا ابلاغ می گردد.

تبصره ۴: برنامه های مرتبط با علم و فناوری در زمینه امنیت غذایی در معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری/ ستاد راهبری نقشه جامع علمی کشور، و برنامه های تحقق توأمان امنیت غذایی و امنیت آب در شورای عالی آب و برنامه های مرتبط با حسن نظارت استاندارد، کیفیت، اصالت و حلیت زنجیره غذا از پیش تولید تا مصرف در شورای عالی استاندارد پیگیری می شود. لازم است گزارش اجرای مفاد این سند از سوی مراجع فوق به دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی ارسال گردد.

تبصره ۵: با توجه به بند ب ماده ۳۱ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور، شورای برنامه ریزی و توسعه استان به ریاست استاندار وظیفه نظارت و پایش اجرای سند ملی امنیت غذا و تغذیه در سطح استان را بر عهده دارد.

تبصره ۶: سازمان برنامه و بودجه کشور موظف است اعتبارات لازم برای اجرایی کردن اهداف راهبردی سند را در قالب برنامه ها و فعالیت های ذی ربط در بودجه سنواتی کل کشور پیش بینی و طبق ضوابط و مقررات در چارچوب سیاست های مصوب شورای عالی در اختیار دستگاه های اجرایی ذی ربط قرار دهد. تخصیص اعتبارات توسط سازمان برنامه و بودجه کشور پس از دریافت گزارش پیشرفت اقدامات برای اجرای مصوبات که از سوی دبیرخانه شورای عالی ارسال می شود، انجام خواهد شد.